

ΑΣΤΗΡ της ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Πάντα δοκιμάζετε, το Καλόν κατέχετε

ΜΗΝΙΔΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΔΙΟΡΘΟΤΗΤΗΣ ΦΕΛΙΧΙΤΗΣ από το 1858

www.gec.gr/astir

ISSN 1106-4250

Στο τεύχος αυτό

Η Ανελευθερία της Ανθρώπινης Θέλησης	131
Πόσα να "δώσω" στο Θεό ή πόσα να "κρατήσω" για τις ανάγκες μου;	134
Ένας Στόχος και μία Προϋπόθεση	138
"Λόγος" και "Ρήμα": Υπάρχει διαφορά;	140
Ο Πόνος και η Ομορφιά της Εξομολόγησης	146
Ο Πειρασμός του Ιούδα	148
Η κραυγή της Κτίσης	152
Βιογραφικό σημείωμα Ηλία Παρασκευόπουλου	156

ΣΚΕΨΕΙΣ

Ο ΤΑΛΑΙΠΩΡΟΣ ΝΤΑ ΒΙΝΤΣΙ

Είναι παλιά και δοκιμασμένη η συνταγή: για να γίνει κάποιος ταλαντούχος ή ατάλαντος συγγραφέας, διάσημος στα γρήγορα και όχι μόνο διάσημος, αλλά και –κυρίως– πλούσιος, και όχι μόνο πλούσιος, αλλά και «αμφιλεγόμενος», ή «διωκόμενος», «ήρωας», ή «αμφισβητίας» (στην Αμερική τους προσφέρεται αυτομάτως θέση καθηγητή σε «πανεπιστήμιο» ή οπωσδήποτε καλοπληρωμένη θέση ομιλητή σε αίθουσες διαλέξεων), δεν έχει παρά να γράψει ένα βιβλίο στο οποίο συνήθως θα επαναλάβει παλιές και μονότονες, ανιστόρητες ανοησίες κυρίως περί της προσωπικής ζωής του Ιησού, τη σχέση του με τη Μαγδαληνή ή περί άλλων βιβλικών προσώπων και τις σχέσεις τους με το άλλο ή και το ίδιο φύλο. Επίσης ανάλογα μπορεί να γράψει για τον προφήτη Μωάμεθ («Σατανικοί Στίχοι» του Σάλμαν Ρούντι) και αν είναι τυχερός, να τον επικηρύξει κανένας αγιατολάχ Χομεινί, πράγμα που θα εκτοξεύσει τις πωλήσεις, του κατά τα άλλα ανιαρού βιβλίου του, στα ύψη.

Στην Ελλάδα, ο τυχερός συγγραφέας ή εκδοτικός οίκος θα έχει την τιμή να μαζευτούν απέξω από τους κινηματογράφους όπου προβάλλεται η σχετική ταινία ή έξω από το βιβλιοπωλείο, οι λεγόμενοι «Γνήσιοι Ορθόδοξοι Χριστιανοί» τουτέστιν οι παλαιοημερολογίτες, ή άλλοι αφελείς, θα κρατάνε κανένα Σταυρό, θα πετάξουν κανένα τσιμεντόλιθο, θα κάψουν μερικά βιβλία (που τα έχουν πληρώσει για να τα αγοράσουν) και έτσι το βιβλίο γίνεται μπεστ σέλερ και ο συγγραφέας του ή σκηνοθέτης του σχετικού κινηματογραφικού έργου αφού πλουτίσει, καταξιώνεται. Τα τελευταία χρόνια (και αν τα θυμάμαι όλα τα περιστατικά), είχαμε συζητήσεις για το ανατρεπτικό μουζικαλ-ταινία «Ιησούς Χριστός υπέρλαμπρο άστρο», μία χίπικη εκδοχή -αλλά με καλή μουσική- της βιβλικής ιστορίας, για το νεοεποχιακό «ο τελευταίος πειρασμός» του Σκορσέζε βασισμένο σε ομώνυμο έργο του δικού μας Καζαντζάκη (πάλι η υπόθεση του γάμου με την Μαρία Μαγδαληνή), το Μ στην νιοστή του Ανδρουλάκη (εκτός από την γνωστή ιστορία με την Μαγδαληνή υπάρχει και ιστορία με τον Αβραάμ(!)). Και τώρα ο «κώδικας Ντα Βίντσι» του Νταν Μπράουν όπου ναι, ΠΑΛΙ, το άγιο δισκοπότηρο, ένας «γραβόδης» μεσαιωνικός μύθος, δεν είναι άλλο από την Μαρία Μαγδαληνή που έγινε γυναίκα του

Χριστού και έκαναν μάλιστα και οικογένεια στη Γαλλία, απόγονοι της οποίας ήταν οι Μεροβίγγιοι βασιλείς της. Επίσης η Μαγδαληνή ήταν αντικείμενο λατρείας σαν θηλυκή θεότητα, λατρεία που την κατήργησαν οι άνδρες ιερείς. Σε όλα αυτά ανακατεύεται η Όπους Ντέι μία πονηρή –κατά τον συγγραφέα– καθολική οργάνωση, διάφοροι ιστορικοί χώροι, ναοί και παρεκκλήσια που κρύβουν μυστικά, και τέλος ο Λεονάρντο, ο οποίος υποτίθεται ότι έστειλε μηνύματα με την εξαισία ζωγραφική του, σχετικά με το «δισκοπότηρο». Αυτά όλα παρουσιάζουν οπωσδήποτε κάποιο ενδιαφέρον, αν και το βιβλίο είναι μεγάλο και η δράση του κάνει συνεχώς «κοιλίες». Η κατάληξή του είναι τόσο αναπάντεχα ανοούσια, ο αναγνώστης έχει διαβάσει εκατοντάδες σελίδες για να καταλήξει στο τίποτα.

Οι απιθανολογίες που παρουσιάζει ο συγγραφέας, είχαν απήχηση στον κόσμο, -έχει πουλήσει είκοσι εκατομμύρια αντίτυπα παγκοσμίως. Ο κόσμος αρέσκεται σε περιπέτειες που θα τις διαβάσει στον καναπέ ή σιγοπίνοντας τον φραπέ του στην παραλία καθώς λιάζεται, ενώ ταυτόχρονα κάποιος προσπαθεί να κατεδαφίσει ολίγον τι και όπως μπορεί, το οικοδόμημα του χριστιανισμού, της Βίβλου, ή του καθολικισμού. Έτσι ο καναπεδικός ή λιαζόμενος αναγνώστης μαθαίνει αυτά που του έκρυβαν τόσο καιρό και κάνει μία νοερή επανάσταση στις κατεστημένες θεωρίες...

Ο Αθανάσιος ο Μέγας είχε πει ένα ανεπανάνληπτο: «ΐδιον της θρησκείας είναι το πείθειν και ουχί το αναγκάζειν». Οι συνεργάτες μας θα προσπαθήσουν στα επόμενα δύο τεύχη, να εξηγήσουν για ακόμα μία φορά το γεγονός ότι η Βίβλος είναι το θεόπνευστο βιβλίο που δεν περιέχει απλώς, αλλά είναι η αλήθεια. Θα εξηγήσουν επίσης ποια ήταν η διακονία του Χριστού, ποια η φύση του, και το άτοπο της θεωρίας του γάμου και της τεκνοποιίας του. Όλα αυτά λόγω του ότι υπάρχει η πιθανότητα κάποιος να πιστέψουν τελικά τις θεωρίες που διατυπώνει ο συγγραφέας.

Τέλος, με την εμφάνιση στις αίθουσες, της κινηματογραφικής μεταφοράς του βιβλίου, ελπίζουμε να μην γίνει από τους θρησκευτικούς ηγέτες της χώρας μας διαφήμιση με τις εκρήξεις τους, αλλά νηφάλια και προσπαθώντας με τα επιχειρήματά τους, «να πείσουν και όχι να αναγκάσουν».

ΑΣΤΗΡ
της
ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Εκδίδεται από το 1858

"Πάντα δοκιμάζετε
το καλόν κατέχετε"

Α΄ Θεσσα. 5: 21

www.gec.gr/astir

Λεωφ. Αμαλίας 50, 105 58 Αθήνα
Τηλ: 210 3231079 – Fax: 210 3316 577
email: astir@gec.gr

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ:
Ιωάννης Τσεβάς

ΙΔΡΥΤΗΣ:
Μιχ.Δ.Καλοποθάκης (1858-1911)

ΔΙΑΤΕΛΕΣΑΝΤΕΣ ΕΚΔΟΤΕΣ:
Δημ. Μ. Καλοποθάκης (1911-1946)
Μιχ. Β. Κυριακάκης (1946-1989)
Γ. Τασσόγλου (1989-1990)
Φ. Β. Καμπουρόπουλος (1991-2002)

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:
Γ. Αδάμ, Τιμ. Αναστασιάδης, Ιωάν. Εμμανουήλ,
Παν. Κανταρίτζης, Αντ. Κουλοφής,
Μελ. Μελετιάδης, Ευαγ. Μήτσας,
Παρ. Παπαγεωργίου, Ιω. Σακινίδου,
Ιωάν. Τσεβάς

ΕΠΙΜΕΛΗΤΕΣ:
Σειράς «Λόγος»: Λ. Κολλάρος
Σειράς «Παλαιά Διαθήκη»: Γ. Αδάμ
Σειράς «Καινή Διαθήκη»: Στ. Δεληγιάννης
Ειδικών αφιερωμάτων: Μελ. Μελετιάδης
Ποίηση, Προσευχές: Λιλ. Βαλαή

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ: Στέφανος Μοσιχίδης

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ: Παναγιώτης Τας

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Μυριώ Σακινίδου

ΔΙΕΚΠΕΡΑΙΩΣΗ: Γιώργος Σάκος

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ-ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ: Μαίρη Αλάγιαλη
Λεωφ. Αμαλίας 50 - 105 58 Αθήνα
ΑΡΙΘΜ. ΛΟΓ. ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΑΡΗΡΑ:
149-00-2786-004611 (Ι. Εμμανουήλ)

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ:
Θεσ/νίκης: Δημήτρης Σοφός
Κατερίνης: Πάρις Παπαγεωργίου
Κέρκυρας: Βέτα Παντελιού
Χαλκίδας: Νίκος Παντελής
Βοστώνης: Τάκης Τσανικλίδης

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ: Εσωτερικό & Κύπρος € 10
Ευρώπη: € 26 - ΗΠΑ USD 30
Καναδάς, Αυστραλία κ.λπ. Δολ. 40

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: € 1,00

ISSN 1106-4250

Τα ευπρόσδεκτα άρθρα αποχτούν τις απόψεις των συγγραφέων. Η σύνταξη του περιοδικού διασπρεί το δικαίωμα να κάνει συντομεύσεις ή αλλαγές στα προς δημοσίευση κείμενα. Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

Η ΑΝΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΘΕΛΗΣΗΣ

του κ. Λ. Κολλάρου

"Ο άνθρωπος πλάσθηκε με ελεύθερη θέληση". Η φράση αυτή ακούγεται συχνά από τους πιστούς που πιστεύουν ότι ο άνθρωπος έχει την δύναμη να πιστέψει στον Χριστόν με το να ασκήσει απλά την θέλησή του και πως δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα ή ανυπέρβλητο εμπόδιο προκειμένου να το κάνει αυτό.

Κάποιοι γνωστές, και σε όλους μας αγαπητός, Έλληνας θεολόγος γράφει τα εξής: 'Το δικαίωμα της εκλογής είναι ένα προνόμιο που το έχει δώσει ο Θεός στον άνθρωπο, που τον έπλασε «καθ' ομοίωση» Του.

Και αυτό είναι που τον ξεχωρίζει από τα ζώα.' Φυσικά κανένας μας δεν διαφωνεί με αυτό. Άλλωστε μέσα στην καθημερινότητά του ο άνθρωπος ασκεί ελεύθερα την θέλησή του και παίρνει χίλιες δυο αποφάσεις. Αισθάνεται μήπως κανείς από μας κάποια επίδραση εξαναγκασμού πάνω στη θέλησή μας όταν αποφασίζουμε για καθημερινά πράγματα; Αλλά ακόμα και για τα σπουδαία της ζωής αυτής, η διάνοια του ανθρώπου αξιολογεί την αξία των πραγμάτων ανάλογα με τα ενδιαφέροντά του, ζηγίζει την προσφορά κάθε επιλογής και ανάλογα με τις επιθυμίες του (ή ανάλογα με τα πάθη του), αποφασίζει. Δεν αισθανόμαστε κάποιον εξωτερικό εξαναγκασμό όταν αποφασίζουμε για το ο,τιδήποτε· διαλέγουμε πάντα αυτό που "τραβάει" η καρδιά μας. Οι αποφάσεις του ανθρώπου δεν αναβλύζουν τυχαία από το εσωτερικό του, αλλά πάντα αντικατοπτρίζουν τα ενδιαφέροντά του, τις εσωτερικές του διαθέσεις, τάσεις, αξίες, κλίσεις. Ας πάρουμε ένα απλό παράδειγμα: Υπάρχει ένας άνθρωπος για τον οποίο το ποδόσφαιρο λόγου χάριν δεν έχει καμία θέση στα ενδιαφέροντά του· δεν τον ενδιαφέρει και ενώ άλλοι θα πλήρωναν αρκετά ευρώ προκειμένου να δουν ένα αγώνα, αυτός δεν αποφασίζει να πάει να δει τον αγώνα ούτε δωρεάν. Αποφασίζει ελεύθερα και χωρίς καταναγκασμό, αλλά σε απόλυτη αρμονία με τα ενδιαφέροντα της καρδιάς του, του εσωτερικού κόσμου του. Το ίδιο συμβαίνει με κάθε άλλη απόφαση είτε όταν δεχόμαστε κάτι, είτε όταν απορρίπτουμε κάτι. Ο εσωτερικός εαυτός έχει τον κυρίαρχο ρόλο.

Η θέληση του ανθρώπου, όπως και όλα στη ζωή του, υπακούν στις επιταγές και επιθυμίες αλλά και ροπές της καρδιάς.. "Εκ ταύτης προέρχονται αι εκβάσεις της ζωής", λέει για την καρδιά η Βίβλος.

ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΘΕΛΗΣΗΣ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ

Είναι γεγονός ότι ο άνθρωπος δεν υπακούει στο νόμο του Θεού. Και δεν υπακούει γιατί δεν θέλει να υπακούσει. Τελείως ελεύθερα και με την πλήρη συ-

γκατάθεση της θέλησής του αμαρτάνει χωρίς να αισθάνεται ότι εξαναγκάζεται να αμαρτήσει. Εκ φύσεως οι άνθρωποι αμαρτάνουν "διά των επιθυμιών των καρδιών αυτών"(Ρωμ.α΄24). Υπάρχει πνευματικό πρόβλημα με την θέλησή του. Ο Θεός παραγγέλλει, εκφράζει το θέλημά Του μέσω του ηθικού νόμου, δίνει κάποιες εντολές, αλλά ο άνθρωπος δεν υπακούει σε τίποτα από αυτά. Μπορεί να μάθει το νόμο, μπορεί να γνωρίσει το θέλημα του Θεού, είτε αυτό αποκαλύπτεται στην Παλαιά Διαθήκη είτε στην Καινή Διαθήκη, μπορεί να τα έχει γραμμένα όλα αυτά μπροστά του αλλά δεν τα υπακούει. Που βρίσκεται η λύση για υπακοή; Ο μόνος τρόπος να υπακούσεις το νόμο δεν είναι απλά να ξέρεις το νόμο, ούτε να έχεις γραμμένο μπροστά σου το νόμο ή το θέλημα του Θεού αλλά να αγαπήσεις το νόμο. Και μόνο όταν αγαπήσεις τα λόγια του Θεού η θέλησή σου θα είναι πρόθυμη να τα υπακούσει. Όταν όμως μιλάμε για αγάπη των λόγων του Θεού αυτόματα μιλάμε για την καρδιά. Να πως τα συνδέει αυτά ο ίδιος ο Θεός: "Αύτη είναι η διαθήκη..., θέλω δώσει τους νόμους Μου εις τας καρδίας αυτών, και θέλω γράψει αυτούς επί των διανοιών αυτών"(Εβρ.ί΄16). Τότε μόνο ο άνθρωπος υπακούει και θέλει να υπακούει στο λόγο του Θεού, στο θέλημα και στο νόμο Του. Πρέπει να προηγηθεί όμως το έργο που αναφέρεται στο ανωτέρω εδάφιο επάνω στην καρδιά του, δηλαδή να γραφτεί το θέλημα του Θεού στην καρδιά μας, και τότε θα ακολουθήσει αβίαστα και η θέλησή του. Σημειωτέον ότι το έργο της συγγραφής του θελήματος ή των επιταγών και των παραγγελιών του Θεού επάνω στην καρδιά δεν το κάνει ο ίδιος ο άνθρωπος αλλά όπως φαίνεται από το ανωτέρω εδάφιο το κάνει ο ίδιος ο Θεός. Όταν συμβεί αυτό, ο άνθρωπος είναι πρόθυμος να ακούσει τον Θεό και να υπακούσει στον Θεό. Το μυστικό των επιλογών της θέλησης βρίσκεται στην καρδιά.

Για να μιλήσουμε πιο συγκεκριμένα, κάτι αντίστοιχο συμβαίνει και με το μήνυμα του ευαγγελίου. Είναι και αυτό μέρος του θελήματος του Θεού· είναι και αυτό παραγγελία του Θεού όπως και ο νόμος, όπως και κάθε άλλη εντολή και έκφραση του θελήματος του Θεού μέσα στην Αγία Γραφή. "Ο Θεός παραγγέλλει εις πάντας τους ανθρώπους πανταχού να μετανοήσι". Η μετάνοια, όπως και η πίστη στον Χριστό, είναι παραγγελία του Θεού, μέρος των εντολών Του και του θελήματός Του. Είναι η θέληση του ανθρώπου διατεθειμένη να υπακούσει; Για να γίνει κάτι τέτοιο πρέπει

πρώτα η καρδιά να αγαπήσει το ευαγγέλιο. Αν γίνει αυτό θα ακολουθήσει και η θέληση. Για να αγαπήσει η ανθρώπινη θέληση το ευαγγέλιο πρέπει πρώτα να το βρει γραμμένο στην καρδιά.

Η ΚΑΡΔΙΑ – ΤΟΣΟ ΑΜΑΡΤΩΛΗ ΟΣΟ ΚΑΙ Ο ΥΠΟΛΟΙΠΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Η ανθρώπινη όμως καρδιά δεν είναι πνευματικά καθαρή. Εκ φύσεως δεν δεχόμαστε τα του Πνεύματος του Θεού. Ξέρουμε ότι δεν κατοικεί μέσα μας (τουτέστιν εις την σάρκα μας, στην εσωτερική διεφθαρμένη φύση μας) αγαθόν (Ρωμ.ζ' 18). Και να φαντασθεί κανείς ότι εκεί ο Παύλος μιλάει για τον άνθρωπο που ήδη έχει αφυπνισθεί πνευματικά από τον Θεό. Τι θα πούμε λοιπόν για εκείνους που ούτε καν έχει γίνει κάποιο έργο στην καρδιά τους! Ο άνθρωπος ολόκληρος, συμπεριλαμβανομένης και της καρδιάς του είναι δούλος της αμαρτίας και όχι ελεύθερος. Η απόκτηση της ελευθερίας δεν είναι ούτε εις το ελάχιστο κατόρθωμα του ίδιου του ανθρώπου, αλλά κυρίαρχο και αποκλειστικό

έργο του Θεού εν Χριστώ Ιησού (Ιωάν.η'36). Μάλιστα η καρδιά δεν είναι απλά αμαρτωλή σαν ένα στεγανό διαμέρισμα που δεν επηρεάζει άλλες περιοχές της ανθρώπινης προσωπικότητας, όπως είναι λόγου χάριν η διάνοιά του, οι επιθυμίες του, τα διανοήματά του, οι πράξεις και τα λόγια του, αλλά είναι η ρίζα της ανθρώπινης αμαρτωλότητας, η ακάθαρτη πηγή που μολύνει όλα τα υπόλοιπα (Ματ.ε' 18-20), και

καθιστά τον φυσικό άνθρωπο ανίκανο να δεχθεί τα του Πνεύματος του Θεού μάλιστα σε βαθμό που να τα θεωρεί μωρία (Α' Κορ.β' 14). Σε τέτοιο περιβάλλον λοιπόν λειτουργεί η θέληση του ανθρώπου! Τέτοια είναι η καρδιά και συνεπώς τέτοιο είναι και το πλαίσιο μέσα στο οποίο ασκείται και η θέληση όπως και οι σκέψεις, διαλογισμοί, διανοήματα και επιθυμίες αλλά και ενέργειες. Κι όμως δεν πιέζεται να αμαρτήσει αλλά το κάνει ελεύθερα. Ο άνθρωπος και η θέλησή του ζουν και ενεργούν ελεύθερα πάντα όμως κάτω από την επικυριαρχία της φυλακισμένης στη διαφθορά καρδιάς του. Αυτό σημαίνει ότι πνευματικά, (και αυτό είναι εκείνο για το οποίο συζητάμε), η ανθρώπινη θέληση δεν είναι ελεύθερη να επιλέξει το καλό ενώπιον του Θεού διότι παίρνει αποφάσεις όχι ανεξάρτητα από την καρδιά και τις κλίσεις της αλλά ανάλογα με το τι είναι γραμμένο επάνω στην καρδιά. Και εδώ έχουμε μόνο δύο επιλογές: Ή θα έχουμε το νόμο, το θέλημα του Θεού, την δική Του αποκάλυψη γραμμένα στην καρδιά σύμφωνα με το Εβρ. ι' 16, οπότε και ο άνθρωπος με τη θέλησή του θα αγαπήσει το θέλημα του Θεού, ή η καρδιά θα έχει γραμμένο επάνω της ό,τι έχει γράψει η αμαρτία, και ο άνθρωπος με τη θέλησή του θα αγαπάει και θα ευχαριστείται με

ό,τι είναι αυτό. Ο άνθρωπος είναι ελεύθερος να κάνει ό,τι θέλει μέσα στην φυλακή της διεφθαρμένης του φύσης. Αυτή είναι η μόνη ελευθερία που πνευματικά έχει. Μερικές από αυτές τις πράξεις του είναι και αυτές που αποφασίζει με την θέλησή του. Η θέλησή του ανθρώπου δηλαδή ενεργεί και αυτή μέσα στους ίδιους τέσσερις τοίχους της ίδιας πνευματικής φυλακής που βρίσκεται και όλος ο υπόλοιπος εαυτός του. Εκείνοι που δεν δέχονται αυτό το δόγμα της υποδούλωσης της θέλησης του ανθρώπου επιμένουν: “Ο άνθρωπος πλάστηκε με ελεύθερη θέληση.” Σωστά. Ο άνθρωπος όμως πλάστηκε και καθαρός. Το γεγονός ότι ο άνθρωπος πλάστηκε καθαρός αποδεικνύει ότι ο άνθρωπος τώρα είναι καθαρός; Κάτι τέτοιο δεν το δέχεται κανένας. Κάτι έχει αλλάξει. Κάτι μεσολάβησε που προκάλεσε μία τραγική αλλαγή στην πνευματική φυσιολογία του ανθρώπου και του στέρησε την πνευματική ελευθερία του. Τι ήταν αυτό;

ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ

Όταν ο Χριστός έλεγε ότι αν ο Υιός μας ελευθερώσει θα είμαστε πράγματι ελεύθεροι δεν εννοούσε ότι μόνο ένα τμήμα της προσωπικότητάς μας έχει αυτήν την ανάγκη. Μιλούσε καθολικά για ολόκληρο τον άνθρωπο - καρδιά, θέληση, διάνοια, επιθυμίες, σκέψεις, πόθοι και ό,τι άλλο συνθέτει την ανθρώπινη προσωπικότητα

Πριν από την πτώση του στην αμαρτία ο άνθρωπος ήταν πραγματικά ελεύθερος. Αυτό σημαίνει όχι απλά ελεύθερος με την φυσική, καθημερινή έννοια που καταλαβαίνουμε τη λέξη αυτή αλλά πάνω απ' όλα πνευματικά ελεύθερος. Ήταν ελεύθερος να μην αμαρτήσει, να διαλέξει πάντα και μόνιμα να εκτελεί το θέλημα του Θεού, να απορρίψει το κακό και να διαλέξει να έχει κοινωνία με τον Θεό και μάλιστα να

το κάνει πάντα και χωρίς την παραμικρή παρέκκλιση. Ήταν όμως ελεύθερος και να αμαρτήσει αν το διάλεγε. Υπήρχε όμως κάτι εσωτερικά στον άνθρωπο που τον έκανε να είναι καθαρός και πραγματικά ελεύθερος. Τι ήταν αυτό; Ο άνθρωπος όπως πλάστηκε από τον Θεό δεν ήταν απλά και καθαρά βιολογικός άνθρωπος αλλά ήταν πνευματικός άνθρωπος. Δεν είχε απλά μία φυσική ύπαρξη· η σφαίρα στην οποία κινούνταν δεν ήταν απλά η φυσική σφαίρα, όπως συνέβαινε με τα ζώα. Ήταν πλασμένος κατ' εικόνα και ομοίωση Θεού. Είχε μία πνευματική διάσταση, κάτι που τον ανέβαζε σε ένα ανώτερο επίπεδο και δεν τον άφηνε απλά στο φυσικό επίπεδο. Η πνευματική αυτή διάσταση ήταν βέβαια ένα θεόδοτο προνόμιο αλλά ήταν και σαν ένα πολύ ευαίσθητο λουλούδι που θα μπορούσε να καταστραφεί με μία λάθος κίνηση και ο άνθρωπος να χάσει την πνευματική του διάσταση και να γίνει απλά “σαρκικός”, να “πράττει τα θελήματα της σαρκός” (Εφ.β'3) και συνεπώς όχι το θέλημα του Θεού (και τρίτη ενδιάμεση επιλογή δεν βλέπω να υπάρχει), να γίνει “φυσικός”, (Α' Κορ.β' 14), (“ψυχικός” όπως λέει το κείμενο). Δυστυχώς αυτό ακριβώς συνέβη με την πτώση. Μετά την πτώση ο άνθρωπος ήταν ο ίδιος όσον αφορά στην φυσιολογία του στο φυσικό επί-

πεδο. Δεν έπαψε δηλαδή να είναι άνθρωπος με την ικανότητα να σκέφτεται, να αποφασίζει, να επιλέγει. Ο άνθρωπος δεν έγινε ούτε ρομπότ με την πτώση του, ούτε ξέπεσε στο επίπεδο της ζωικής αβουλίας. Όσον αφορά όμως στη φυσιογνωμία του στο πνευματικό επίπεδο εκεί τα πράγματα τώρα είχαν αλλάξει κατά τραγικό τρόπο. Ο άνθρωπος πνευματικά ήταν πλέον "νεκρός" (Εφ.β'5). Έχασε ό,τι πνευματικό κατείχε βάση της τέλει δημιουργίας του· έχασε την πνευματική διάσταση της εικόνας του Θεού και διατήρησε την φυσική μόνο διάσταση αυτής της εικόνας· έχασε την καθαρότητά του, την επίγνωση του Θεού (Κολ.γ'10), την δικαιοσύνη και οσιότητα της αλήθειας (Εφ.δ'24). Πρακτικά σημαίνει ότι αποστρέφονταν πλέον τον Θεό, βρέθηκε σε μία μόνιμη κατάσταση εθελοντικής απόρριψής Του. Στο νέο αυτό καθεστώς της πτώσης ο άνθρωπος ήταν ελεύθερος να αμαρτάνει, αλλά δεν ήταν ελεύθερος να μην αμαρτάνει. Η απόρριψη του ευαγγελίου σήμερα είναι και αυτή μία αμαρτία όπως κάθε άλλη (με τη μόνη διαφορά ότι είναι χειρότερη από κάθε άλλη). Ο άνθρωπος λοιπόν είναι ελεύθερος να απορρίψει το ευαγγέλιο, αλλά δεν είναι ελεύθερος να μην απορρίψει το ευαγγέλιο. Να το πούμε πιο απλά, ο άνθρωπος είναι υπόδουλος στη διεφθαρμένη του ξεπεσμένη κατάσταση η οποία τον υποχρεώνει εθελοντικά να απορρίπτει το ευαγγέλιο. Αφού έτσι έχουν τα πράγματα πώς γίνεται να υπάρχουν τόσοι άνθρωποι που έχουν πιστέψει! Η απάντησή είναι μόνο μία: η χάρις του Θεού! Σ' αυτήν οφείλεται η πίστη μας. Θεωρούμε εσφαλμένη κάθε αντίθετη άποψη που θεωρεί την πίστη σαν μία προσωπική επιτυχία διότι κατ' ανάγκη μειώνει την δόξα της χάριτος του Θεού. Όσο για μας προτιμούμε να αποδώσουμε όλη τη δόξα στον Τριαδικό Θεό χωρίς να κλέψουμε ούτε μία ακτίνα του μεγαλείου της Θεϊκής χάριτος και δόξας για τον εαυτό μας. Τα λάφυρα της δόξας για μία τέτοια νίκη, την νίκη της πίστεως, πρέπει να αποδοθούν στον Θεό. Είμαστε απόλυτα εξαρτημένοι από την χάρις του Θεού, έστω και αν η υπερήφανη φύση μας αντιδρά σε κάτι τέτοιο και δεν μας αφήνει να κατεβάσουμε το κεφάλι και να το ομολογήσουμε. Ας μην της κάνουμε όμως τη χάρη. Ας ομολογήσουμε ότι είμαστε οφειλότες εις την χάρις του Υψίστου.

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΜΕΝΗΣ ΘΕΛΗΣΗΣ

Όταν ο Χριστός έλεγε ότι αν ο Υιός μας ελευθερώσει θα είμαστε πράγματι ελεύθεροι, δεν εννοούσε ότι μόνο ένα τμήμα της προσωπικότητάς μας έχει αυτήν την ανάγκη. Μιλούσε καθολικά για ολόκληρο τον άνθρωπο - καρδιά, θέληση, διάνοια, επιθυμίες, σκέψεις, πόθοι και ό,τι άλλο συνθέτει την ανθρώπινη προσωπικότητα. Δεν μπορούμε να πούμε ότι έχουμε ανάγκη τον Χριστό να μας ελευθερώσει σε ορισμένα μόνο πράγματα αλλά δεν Τον έχουμε ανάγκη για τα υπόλοιπα! Δεν μπορούμε να πούμε ότι χρειαζόμαστε

τον Χριστό και την χάρις Του προκειμένου να μας ελευθερώσει όσον αφορά στην καρδιά μας και στην διάνοιά μας, αλλά δεν Τον χρειαζόμαστε όσον αφορά στις επιθυμίες και τις σκέψεις μας διότι αυτές είναι προφανώς καθαρές από μόνες τους. Χρειαζόμαστε την υπεσχημένη ελευθερία του Χριστού και για τα μεν και για τα δε. Ούτε μπορούμε να πούμε ότι χρειαζόμαστε τον Χριστό προκειμένου να μας ελευθερώσει από την διαφθορά της καρδιάς και της διάνοιας, αλλά δεν Τον έχουμε ανάγκη να μας ελευθερώσει από την διαφθορά της θέλησης και των επιθυμιών. Ο Χριστός ελευθερώνει όλον τον άνθρωπο, όχι μόνο ένα τμήμα του και στον όλο άνθρωπο συμπεριλαμβάνεται και η θέλησή του στα πνευματικά πράγματα. Αν όμως ο Χριστός ελευθερώνει όλον τον άνθρωπο και σ' αυτό συμπεριλαμβάνεται και η θέλησή του, αυτό σημαίνει ότι η θέληση δεν είναι ελεύθερη. Γιατί ο Χριστός να ελευθερώσει κάτι εάν αυτό είναι ήδη ελεύθερο και καθαρό. Ο Λυτρωτής καθαρίζει μόνο αυτό που είναι ήδη ακάθατο· ελευθερώνει αυτό που είναι ήδη υπόδουλο· αναγεννά εκείνο που είναι ακόμα μη αναγεννημένο. Για να ελευθερωθεί συνεπώς η θέλησή του πρέπει πρώτα ο άνθρωπος να αναγεννηθεί. Αυτό σημαίνει ότι ζωή εκ Θεού πρέπει να μεταδοθεί στο εσωτερικό του φυσικού ανθρώπου. Αυτή η καινή ζωή που εμφυτεύεται εντός του ανθρώπου έχει όλα τα χαρακτηριστικά της αληθινής εικόνας του Θεού. Ο άνθρωπος σε αυτήν την κατάσταση μπορεί να χαρακτηριστεί πραγματικά ως ελεύθερος διότι βλέπει την αμαρτία όπως την βλέπει ο Θεός και αξιολογεί το ευαγγέλιο όπως εκτιμά ο Θεός αλλά και θέλει αυτός ο άνθρωπος αυτό το σωτήριο μήνυμα, πράγμα που είναι το θέλημα του Θεού. Στο έργο αυτό της αναγέννησης ο Θεός είναι απόλυτα Κυρίαρχος.

Είμαστε απόλυτα εξαρτημένοι από την χάρις του Θεού, έστω και αν η υπερήφανη φύση μας αντιδρά σε κάτι τέτοιο και δεν μας αφήνει να κατεβάσουμε το κεφάλι και να το ομολογήσουμε

Το Πνεύμα όπου θέλει πνέει. Στους ανθρώπους που ο Θεός έχει ενεργήσει με αυτόν τον κυρίαρχο τρόπο ισχύει η αλήθεια ότι είναι πραγματικά, πνευματικά ελεύθεροι και συνεπώς τώρα ικανοί να πιστέψουν το ευαγγέλιο. Η όλη διαδικασία οφείλεται στην χάρις του Θεού και οι πιστοί οφείλουν να αναγνωρίζουν αυτήν την χάρις. Το γιατί αυτή η χάρις αγγίζει μερικούς και παρακάμπτει άλλους, αφήνοντάς τους στην απιστία που οι ίδιοι τους διάλεξαν, είναι μυστήριο για την ανθρώπινη αντίληψη. Ασφαλώς όμως οφείλεται στην κυρίαρχη ενέργεια του κυρίαρχου Θεού-Αγίου Πνεύματος. Την αλήθεια αυτή τονίζουμε όταν ψάλλουμε

Ω! δεν εξεύρω διατί η χάρις του Θεού
εγένετ' εις εμέ γνωστή πολέμιον Αυτού

Δεν ήμασταν εμείς καλύτεροι ή ευσεβέστεροι ή πιο καλοδιάθετοι εκ φύσεως από τους άλλους. Ήμασταν και εμείς τέκνα οργής καθώς και οι άλλοι (Εφεσ. β' 3). Τι μπορούμε να πούμε για όλ' αυτά; Τίποτα προς έπαιμόν μας. Μόνο στο Θεό πρέπει να αποδώσουμε τη δόξα για την σωτηρία μας!

Ο κ. Λ. Κολλάρος είναι κήρυκας του Ευαγγελίου στην Ε.Ε.Ε. Ιωαννίνων.

Το βιβλίο του προφήτη Μαλαχία

Πόσα να "δώσω" στο Θεό ή πόσα να "κρατήσω" για τις ανάγκες μου;

του αιδ. Γ. Αδάμ

Η περικοπή που θα μελετήσουμε από τον προφήτη Μαλαχία είναι από τις πιο γνωστές της Παλαιάς Διαθήκης. Ο Θεός προκαλεί τους ανθρώπους μια ακόμη φορά και οι άνθρωποι αμφισβητούν ξανά τον δικό του έλεγχο. Σύμφωνα με τα λεγόμενα του προφήτη, ό,τι κι αν τους έχει πει ο Θεός ως τώρα, είναι υπό αμφισβήτηση (βλέπε 1:6, 1:7, 2:17, κλπ...).

Μαλαχίας 3:6-12

Στην τελευταία περικοπή που μελετήσαμε οι άνθρωποι προκάλεσαν τον Θεό και έλεγαν «που είναι ο Θεός της κρίσης;» Γιατί ο Θεός δεν κάνει κάτι; Η απάντηση ήταν κυριολεκτικά καταπέλτης στο 3:1-5, όπου ο Θεός τους απαντά λέγοντας: Θέλετε κρίση; Θα στείλω τον αγγελιοφόρο μου! Και έστειλε τον Ιωάννη τον Βαπτιστή. Θέλετε κρίση; Θα έρθω εγώ ο ίδιος. Και έστειλε τον Κύριο μας τον Ιησού Χριστό. Αν σας κρίνω, φαίνεται να λέει ο Θεός, όλοι θα χαθείτε. Ακόμη κι εσείς οι ίδιοι που ζητάτε την κρίση. Κανένας δε μπορεί να σταθεί μπροστά Μου, γι' αυτό θα σας καθαρίσω (3:2). Καταπληκτική απάντηση από όποια οπτική γωνία και αν την εξετάσει κανείς.

Με την είσοδό Του ο Χριστός στο ναό (εκπλήρωση της προφητείας του Μαλαχία 3:1-5) έδειξε τι επρόκειτο να κάνει. Είδαμε μια μικρή εικόνα όσων θα γίνουν στο τέλος, στην έσχατη μέρα. Πού είναι, λοιπόν, ο Θεός της δικαιοσύνης; Δε βλέπει ο Θεός τις αδικίες; Όταν με ρωτάνε απαντώ: Τις βλέπει! Θέλεις να τις καθαρίσει; Εσύ σε ποια μεριά θα βρίσκεσαι, στους δίκαιους ή στους άδικους; Πώς είσαι σίγουρος πως δε θα κριθείς και εσύ;

Ο Θεός στην ερώτηση «Πού είναι ο Θεός της κρίσης;» απαντά με το σαυρό. Αντί για την κρίση που αλαζονικά ζητάνε οι άνθρωποι πιστεύοντας ότι οι ίδιοι είναι καλοί και οι άλλοι κακοί, ο Θεός λέει: θα στείλω τον προφήτη μου, θα έλθω εγώ.

Στη συνέχεια ο Θεός μέσω του προφήτη κάνει μια διακήρυξη: Επειδή, εγώ είμαι ο Κύριος· δεν αλλοιώνομαι· γι' αυτό, εσείς, οι γιοι Ιακώβ, δεν απωλεστήκατε (3:6). Ο Θεός δεν αλλάζει. Δεν αλλάζει ούτε προς το χειρότερο, ούτε προς το καλύτερο. Δεν μπορεί να αλλάξει, είναι αναλλοίωτος. Αν άλλαζε δεν θα ήταν Θεός.

Το ενδιαφέρον σε αυτή τη δήλωση για το αναλ-

λοίωτο του Θεού, είναι η διπλή πρακτική σημασία και ευλογία που συνεπάγεται για μας. Από τη μια το ότι απολαμβάνουμε ακόμη και σήμερα τις ευλογίες του Θεού – και είναι πολλές οι ευλογίες Του – δεν οφείλεται σε εμάς, αλλά στην πιστότητα του Θεού.

Δεν υπάρχει ούτε ένα λεπτό στη ζωή μας για το οποίο μπορούμε να ισχυριστούμε, ο καθένας μας για τον εαυτό του, πως έχουμε μείνει πιστοί στο Θεό όπως πραγματικά του αξίζει. Αυτό δεν μπορεί να το πει κανείς μας ποτέ. Ακόμη και τις ώρες και τις στιγμές που μπορούμε να θεωρήσουμε ως τις πιο «πνευματικές» στη ζωή μας, ό,τι κάνουμε είναι αναμειγμένο με την αμαρτία. Είμαστε ζωντανόι, είμαστε ασφαλείς, απολαμβάνουμε τις ευλογίες του Θεού

επειδή Αυτός είναι πιστός! Όχι επειδή εμείς είμαστε πιστοί, γιατί πολύ απλά δεν είμαστε...

Την ίδια ακριβώς εικόνα είχε παρουσιάσει και ο προφήτης Ιερεμίας στο βιβλίο των Θρήνων 3:22-23, «Είναι έλεος του Κυρίου ότι, δεν συντελεστήκαμε, επειδή δεν έλειψαν οι οικτιρμοί του. Ανανεώνονται κατά τα πρωινά· μεγάλη είναι η πιστότητά σου».

Η δεύτερη πρακτική σημασία που έχει για μας το γεγονός ότι ο Θεός δεν έχει αλλάξει είναι η εξής: επειδή ο Θεός δεν αλλάζει έχουμε εμείς την ευκαιρία να αλλάξουμε! Γι' αυτό ο Θεός συνεχίζει με πιστότητα να μας καλεί και τότε και σήμερα να αλλάξουμε και να στραφούμε σε Εκείνον: «Από τις ημέρες των πατέρων σας αποχωρήσθηκατε από τα διατάγματά μου, και δεν τα φυλάξατε. Επιστρέψτε σε μένα, και θα επιστρέψω σε σας, λέει ο Κύριος των δυνάμεων» (3:7^α). Επειδή ο Θεός είναι πιστός στις υποσχέσεις Του, γι' αυτό είναι μακρόθυμος με τον καθένα από εμάς και μας περιμένει να επιστρέψουμε κοντά Του.

Βέβαια, ο λαός Ισραήλ ακούγοντας αυτά τα λόγια πάλι με περισσή αλαζονεία ρωτάει «Πώς;»: Όμως, είπατε: Με ποιον τρόπο θα επιστρέψουμε; (3:7β) Αυτό το «πώς» σημαίνει «γιατί;»: Τι εννοείς δηλαδή, Θεέ, να επιστρέψουμε; Δεν είμαστε κοντά σου;

**Η σκέψη μου πρέπει να είναι
όχι πώς να αποφύγω να δώσω
το δέκατο, αλλά μήπως θα
άξιζε να στερηθώ κάτι για να
δώσω σε μια άλλη ανάγκη;
Δεν είναι θέμα ποσοστών.
Είναι θέμα καρδιάς**

Και ο Θεός απαντάει «όχι». Δεν είστε κοντά μου! Απόδειξη για αυτό είναι ότι δεν δίνετε τα δέκατα και με κλέβετε! Μήπως ο άνθρωπος θα κλέβει τον Θεό; Εσείς, όμως, με κλέψατε και λέτε: Σε τι σε κλέψαμε; Στα δέκατα και στις προσφορές. Εσείς είστε καταραμένοι με κατάρα επειδή, εσείς με κλέψατε, ναι, εσείς, ολόκληρο το έθνος (3:8-9).

Στο Λευιτικό 27:30-33 διαβάζουμε τα εξής για τα δέκατα: *Και κάθε δέκατο της γης, είτε από τον σπόρο της γης είτε από τον καρπό των δέντρων, είναι του Κυρίου· είναι άγιο στον Κύριο. Και αν κάποτε θελήσει κάποιος να εξαγοράσει το δέκατό του, θα προσθέσει σ' αυτό το ένα του πέμπτο. Και κάθε δέκατο από βόδια, και από πρόβατα, και από κάθε ζώο, που διαβαίνει κάτω από τη ράβδο, το δέκατο θα είναι άγιο στον Κύριο. Δεν θα κάνει διάκριση, είτε καλό είναι είτε κακό, ούτε θα το αλλάξει· και αν ποτέ το αλλάξει, κι αυτό και το αντάλλαγμα του θα είναι άγιο· δεν θα εξαγοραστεί.* Από αυτό το «δέκατο» οι Λευίτες έδιναν το δικό τους «δέκατο» για τους ιερείς που υπηρετούσαν εκείνες τις ημέρες (Αριθμοί 18:25-32). Υπήρχαν, βέβαια, και άλλα «δέκατα» (Δευτ. 14:28-29, κλπ), η ανάλυση των οποίων ξεφεύγει από τα όρια αυτής της μελέτης.

Η ουσία, όμως, είναι πως οι άνθρωποι, τόσο ο λαός όσο και οι ιερείς, δεν ήταν πιστοί στο να αποδώσουν τα δέκατά τους. Έδιναν κάποιες προσφορές. Δεν έδιναν, όμως, όλα όσα έπρεπε. Για τούτο και ο Θεός τους προκαλεί: Φέρτε **όλα** τα δέκατα στην αποθήκη, για να είναι τροφή στον οίκο μου· και, τώρα, δοκιμάστε με σε τούτο, λέει ο Κύριος των δυνάμεων, αν δεν σας ανοίξω τους καταρράκτες του ουρανού, και εκχέω την ευλογία σε σας, ώστε να μη επαρκεί τόπος γι' αυτή, και θα επιτιμήσω για χάρη σας αυτόν που καταφθείρει, και δεν θα φθείρει τούς καρπούς τής γης σας· ούτε η άμπελός σας θα απορρίψει πρόωρα τον καρπό της στο χωράφι, λέει ο Κύριος των δυνάμεων. Και θα σας μακαρίζουν όλα τα έθνη· επειδή, εσείς θα είστε γη επιθυμητή, λέει ο Κύριος των δυνάμεων (3:10-12).

Και σήμερα χρειάζεται ο λαός του Θεού, εμείς δηλαδή, να αλλάξει. Πολλοί χριστιανοί ρωτούν: «είναι υποχρεωτικό το δέκατο και σήμερα;» Νοιώθει κανείς πως η πραγματική ερώτηση είναι, «πόσο λίγο μπορώ να δώσω για να είμαι 'εντάξει' με το Θεό;»

Στην Καινή Διαθήκη δεν βρίσκουμε την εντολή αυτή να επαναλαμβάνεται, τουλάχιστον όχι με τα ίδια λόγια. Στην Καινή Διαθήκη η εικόνα αλλάζει. Ο Χριστός αναφέρεται στο δέκατο δύο φορές, και τις δύο επικρίνοντας τη νομικίστικη κατάχρησή του. Γράφει στο Ματθαίο 23, "Αλλοίμονο σε σας, γραμματείς και Φαρισαίοι, υποκριτές· επειδή, αποδεκατίζετε τον δυσόμο, και τον άνηθο και το κύμινο· αφήσατε, όμως, τα βαρύτερα του νόμου: Την κρίση και το έλεος και την πίστη· αυτά έπρεπε να κάνετε, και εκείνα να μη τα αφήνετε" (Ματθαίος 23:23). Η δεύτερη πολύ γνωστή περικοπή είναι η παραβολή του τελώνη

και του Φαρισαίου: "Είπε δε και σε μερικούς, που είχαν το θάρρος στον εαυτό τους ότι είναι δίκαιοι, και καταφρονούσαν τούς υπόλοιπους, τούτη την παραβολή: Δύο άνθρωποι ανέβηκαν στο ιερό για να προσευχηθούν· ο ένας ήταν Φαρισαίος και ο άλλος τελώνης. Ο Φαρισαίος, καθώς στάθηκε, προσευχόταν από μέσα του τα εξής: Σε ευχαριστώ, Θεέ, ότι δεν είμαι όπως και οι λοιποί άνθρωποι, άρπαγες, άδικοι, μοιχοί ή και όπως αυτός ο τελώνης. Νηστεύω δύο φορές την εβδομάδα, αποδεκατίζω όλα όσα έχω..." (Λουκάς 18:9-14).

Είναι προφανές πως ο Χριστός δεν έβλεπε το δέκατο ως πανάκεια. Δεν το απορρίπτει, αλλά δίνει βάρος στα σημαντικότερα πράγματα του νόμου, όπως π.χ. η πίστη. Μπορεί να δεκατίζει κάποιος τα πάντα και να μην εμπιστεύεται τον Θεό. Ο Χριστός ήθελε την αγάπη τους κι όχι τα χρήματά τους.

Ο απόστολος Παύλος, αναφέρεται στο *δίδειν*, αλλά χωρίς να χρησιμοποιεί τη λέξη «δέκατο». Δίνει οδηγίες στις επιστολές του. Γράφει π.χ. Κατά την πρώτη ημέρα τής εβδομάδας, κάθε ένας από σας,

ας εναποθέτει κατά μέρος, θησαυρίζοντας ό,τι αν ευπορεί· ώστε, όταν έρθω, να μη συγκεντρώνονται τότε συνεισφορές (Α' Κορ. 16:2). Προσέξατε την υπογραμμισμένη λέξη, «ευπορεί»; Αυτό σημαίνει ότι, σε μεγάλο βαθμό, είναι όντως *προσωπικό* το πόσο θα δώσω, ανάλογα με αυτό που μπορώ. Για κάποιους το να δώσουν το δέκατό τους είναι πάρα πολύ σε σχέση με το εισόδημά τους, ενώ για άλλους είναι πολύ λίγο. Πρέπει λοιπόν να ψάξω μέσα μου βαθειά αν αυτό που δίνω είναι αυτό

που μπορώ, ή είναι λιγότερο.

Γράφει, επίσης, στη Β' Κορινθίους τα εξής, πρώτα στο κεφάλαιο 8, "Σας γνωστοποιούμε δε, αδελφοί, τη χάρη τού Θεού, που έχει δοθεί στις εκκλησίες τής Μακεδονίας· ότι η περίσσεια τής χαράς τους, ενώ δοκίμαζαν μεγάλη θλίψη, και η βαθιά τους φτώχεια ανέδειξε με περίσσεια τον πλούτο τής γενναιοδωρίας τους. Επειδή, υπήρξαν αυτοπροαίρετοι, σύμφωνα με τη δύναμή τους, και περισσότερο από τη δύναμή τους· (δίνω μαρτυρία γι' αυτό)" (Β' Κορινθίους 8:1-3). Αυτοί οι άνθρωποι έδωσαν περισσότερο από ό,τι μπορούσαν. Και το έκαναν μέσα σε μεγάλη θλίψη, μέσα σε βαθειά φτώχεια. Μέσα σε τέτοια προβλήματα ήταν αυτοπροαίρετα γενναιοδωροί. Δεν το έκαναν με το ζόρι. Το έκαναν με πολλή χαρά και ανάλογα με τις δυνάμεις τους έδωσαν πιο πολλά από όσο μπορούσαν. Γιατί; Προφανώς επειδή θεώρησαν πως οι φτωχοί στην Ιερουσαλήμ ήταν πιο φτωχοί από τους ίδιους. **Χρειάζεται πίστη για να δεις το πρόβλημα του άλλου, όταν κι εσύ έχεις τα δικά σου.** Πάντα θα έχουμε καλούς και λογικούς λόγους να κρατήσουμε περισσότερο για τον εαυτό μας. Τι είπε ο Χριστός όμως; "Μακάριο να δίνει κάποιος μάλλον, παρά να παίρνει" (Πράξεις 20:35).

Επιπλέον στο επόμενο κεφάλαιο γράφει, Λέω,

Είναι προφανές πως ο Χριστός δεν έβλεπε το δέκατο ως πανάκεια. Δεν το απορρίπτει, αλλά δίνει βάρος στα σημαντικότερα πράγματα του νόμου, όπως π.χ. η πίστη. Μπορεί να δεκατίζει κάποιος τα πάντα και να μην εμπιστεύεται το Θεό. Ο Χριστός ήθελε την αγάπη τους κι όχι τα χρήματά τους

μάλιστα, τούτο, ότι αυτός που σπέρνει φειδωλά, φειδωλά και θα θερίσει· κι αυτός που σπέρνει με αφθονία, με αφθονία και θα θερίσει. Κάθε ένας ανάλογα με την προαίρεση της καρδιάς του, όχι με λύπη ή από ανάγκη· επειδή, τον πρόσχαρο δότη αγαπάει ο Θεός. Είναι, όμως, δυνατός ο Θεός να σας δώσει με περίσσεια κάθε χάρη, ώστε έχοντας πάντοτε κάθε αυτάρκεια, σε κάθε τι, να περισσεύετε σε κάθε έργο αγαθό (Β' Κορινθίους 9:6-8). Ο Θεός, λοιπόν, δε θέλει να δίνουμε τίποτα για Κείνον με το ζόρι. Όχι μόνο τα χρήματά μας, αλλά ούτε την υπηρεσία μας. Αν δεν είσαι χαρούμενος και ευγενής στον Θεό που έχεις το προνόμιο να Τον υπηρετήσεις και να προσφέρεις, να μην το κάνεις. Και εννοείται, πως δεν μπορείς να αισθάνεσαι ήρωας. Το ίδιο ισχύει και με τα χρήματα. Αν θέλεις πρόσφερε. Ό,τι δώσεις, όμως, δώσε το με χαρά γιατί τον πρόσχαρο δωρητή αγαπάει ο Θεός.

Και όταν το κάνεις αυτό να θυμάσαι πως όταν δίνεις, ο Θεός έχει τη δύναμη πάλι να έχεις όσα σου χρειάζονται. Αυτή είναι η αυτάρκεια, να αρκούμαι σε όσα έχω. Μπορεί ο Θεός να μου δώσει τη χάρη, δίνοντας από αυτά που έχω, να περισσεύω σε καλά έργα. Με απλά λόγια, **μην περιμένεις να σου περισσεύουν για να δίνεις**. Αυτό δεν θα γίνει ποτέ. Έχοντας, όμως, όσα σου χρειάζονται, θα σου δώσει χάρη ο Θεός, ώστε να κάνεις πολλά πράγματα. Φτάνει να δώσουμε και να μην το κάνουμε με το ζόρι, αλλά με χαρά.

Πού μας οδηγούν όλα αυτά; Να τα θυμηθούμε:

Δώσε ανάλογα με τις δυνάμεις σου (Α' Κορ. 16:2)

Δώσε με χαρά (Β' Κορ. 9:7)

Δώσε με γενναιοδωρία (Β' Κορ. 8:3, 9:7)

Δώσε ακόμη και πάνω απ' τις δυνάμεις σου (Β' Κορ. 8:3) γιατί πιστεύεις πως ο Θεός θα σε φροντίσει.

Μη δίνεις με το ζόρι (Β' Κορ. 9:7).

Όλη αυτή η αλλαγή από την Παλαιά στην Καινή Διαθήκη υπάρχει επειδή ο Θεός θέλει να θέσουμε στον εαυτό μας μια ερώτηση. **Η ερώτηση δεν είναι «πόσο πρέπει να δώσω;» Η ερώτηση είναι «πόσο πρέπει να κρατήσω;»**

Μας ζητάει ο Χριστός να έχουμε στο κέντρο της ζωής μας την επέκταση της δικής Του βασιλείας. Να δώσουμε, όχι από αυτό που περισσεύει, αλλά πρώτα για τη βασιλεία Του με χαρά, με γενναιοδωρία, με πίστη πως ακόμα και με λιγότερα χρήματα για τις δικές μας ανάγκες, ο Θεός είναι δυνατός και θα τις φροντίσει.

Στην Καινή Διαθήκη δεν μπορώ να σκέφτομαι, πως αν δώσω το 10% τελείωσα. Έβγαλα την υποχρέωση και τώρα τα άλλα είναι δικά μου, να τα κάνω ό,τι θέλω. Τίποτα δεν είναι δικό μας. Όλα ο Θεός τα έχει δώσει. Ο βασιλιάς Δαβίδ όταν αφιέρωνε τα υλικά για το χτίσιμο του ναού είπε τα εξής. Ας διαβάσουμε την προσευχή του: *Και ο Δαβίδ ευλόγησε τον Κύριο μπροστά σε ολόκληρη τη σύναξη· και ο Δαβίδ είπε: Ευλογητός εσύ, Κύριε, ο Θεός τού Ισραήλ, ο πατέρας*

μας, από τον αιώνα και μέχρι τον αιώνα. Δική σου, Κύριε, είναι η μεγαλοσύνη, και η δύναμη, και η τιμή, και η νίκη και η δόξα· επειδή, δικά σου είναι όλα όσα είναι στον ουρανό και όσα είναι επάνω στη γη· δική σου είναι η βασιλεία, Κύριε, και εσύ είσαι που υψώνεσαι σαν κεφάλι πιο πάνω από όλους· και ο πλούτος και η δόξα από σένα έρχονται, και εσύ δεσπίζεις τα πάντα· και στο χέρι σου είναι η ισχύς και η δύναμη· και στο χέρι σου είναι να μεγαλύνεις και να ισχυροποιείς τα πάντα. Τώρα, λοιπόν, Θεέ μας, εμείς σε ευχαριστούμε, και υμνούμε το ένδοξο όνομά σου. Αλλά, ποιος είμαι εγώ, και ποιος είναι ο λαός μου, ώστε να μπορούμε να προσφέρουμε πρόθυμα σε σένα με έναν τέτοιο τρόπο; Επειδή, τα πάντα έρχονται από σένα, και από τα δικά σου δίνουμε σε σένα. Επειδή, είμαστε ξένοι μπροστά σου, και πάροικοι, όπως και όλοι οι πατέρες μας· οι ημέρες μας επάνω στη γη είναι σαν σκιά, και μονιμότητα δεν υπάρχει. Κύριε, Θεέ μας, ολόκληρο αυτό το πλήθος που ετοιμάσαμε για να οικοδομήσουμε οίκο σε σένα για το άγιο όνομά σου, έρχεται από το χέρι σου, και τα πάντα είναι δικά σου (Β' Χρονικών 29:10-16).

Αφού όλα είναι του Θεού, η ακόλουθη ερώτηση είναι λογική: Πόσα πρέπει να κρατήσω για μένα και την οικογένειά μου; Πόσα χρειαζόμαστε για τις ανάγκες μας;

Ζούμε σε ένα κόσμο που είναι περικυκλωμένος από πολυτέλεια. Εμείς, όμως, τα παιδιά του Θεού, είμαστε πάροικοι σε αυτόν τον κόσμο, προσωρινοί. Το ξέρουμε, το διαβάζουμε στη Γραφή μας, το ψάλλουμε στους ύμνους μας, το λέμε στις προσευχές μας. Η ερώτηση, λοιπόν, είναι: **πόσα να κρατήσω για τις δικές μου ανάγκες και της οικογένειάς μου, ώστε να μπορώ δώσω απλόχερα, γενναιόδωρα, με χαρά στο έργο του Θεού;** Πόσα να επιτρέψω στον εαυτό μου από αυτά που

μου εμπιστεύθηκε ο Θεός;

Η σκέψη μου πρέπει να είναι όχι πώς να αποφυγώ να δώσω το δέκατο, αλλά μήπως θα άξιζε να στερηθώ κάτι για να δώσω σε μια άλλη ανάγκη; Δεν είναι θέμα ποσοστών αδελφοί μου. Είναι θέμα καρδιάς.

Το 10% δεν απεικονίζει αυτό που τελικά θέλει ο Θεός. Τι είπε ο Χριστός; Αυτός που έχει δύο χιτώνες, να δώσει τον έναν σ' εκείνον που δεν έχει· κι αυτός που έχει τροφές, ας κάνει το ίδιο (Λουκάς 3:11). Πόσο είναι αυτό; 50%! Ο Ζαχαρίας όταν μετανόησε, είπε, Δες, τα μισά από τα υπάρχοντά μου, Κύριε, τα δίνω στους φτωχούς· κι αν συκοφάντησα κάποιον σε κάτι, αποδίδω τετραπλάσια (Λουκάς 19:8). Και ο Ζαχαρίας τα μισά έδωσε.

Τι είπε ο Χριστός στον πλούσιο νέο; Αν θέλεις να είσαι τέλειος, πήγαινε, πούλησε τα υπάρχοντά σου, και δώσ' τα στους φτωχούς· και θάχεις θησαυρό στον ουρανό· και έλα, ακολούθα με (Ματθ. 19:21). Αυτό είναι το 100%. Αλλού είπε, Έτσι, λοιπόν, καθένας από σας που δεν απαρνιέται όλα τα υπάρχοντά του, δεν μπορεί να είναι μαθητής μου (Λουκάς 14:33). Πάλι 100%. Όταν κάποιος είπε στο Χριστό «θα σε ακολου-

θήσω όπου πας», ο Χριστός απάντησε: "Οι αλεπούδες έχουν φωλιές, και τα πουλιά τού ουρανού κατοικίες· ο Υιός τού ανθρώπου, όμως, δεν έχει πού να γείρει το κεφάλι!" (Λουκάς 9:57).

Στην πρώτη Εκκλησία ζούσαν με αυτή τη νοοτροπία: "Και όλοι εκείνοι που πίστευαν ήσαν μαζί, και είχαν τα πάντα κοινά· και πουλούσαν τα κτήματα και τα υπάρχοντά τους και τα μοίραζαν σε όλους, σύμφωνα με ό,τι κάθε ένας είχε ανάγκη" (Πράξεις 2:44-45). Δεν τους το ζήτησε κανένας. Ούτε διαβάζουμε σε κάποια επιστολή πως και εμείς πρέπει να κάνουμε το ίδιο. Το έκαναν όμως! Πιο κάτω γράφει: "Δεν υπήρχε ούτε ένας ανάμεσά τους που είχε ανάγκη· επειδή, όσοι ήταν κάτοχοι χωραφιών ή σπιτιών, αφού τα πουλούσαν, έφερναν το αντίτιμο της αξίας εκείνων που πουλούσαν" (Πράξεις 4:34). Διαβάσαμε και για τους πιστούς στη Μακεδονία, μέσα στη φτώχεια τους, έδωσαν πιο πολλά από ό,τι είχαν.

Πόσο να δώσω; Τι να κάνω για να είμαι εντάξει; Η απάντηση είναι η εξής, και νομίζω πως καθρεφτίζει το πνεύμα της Καινής Διαθήκης: Δώσε γενναιόδωρα και με χαρά. Το θέμα δεν είναι πόσα να δώσω; Η ερώτηση είναι πόσα να κρατήσω; Η ερώτηση δεν είναι «μπορώ να δεκατίσω;». Όχι, η ερώτηση είναι: **μπορώ να δικαιολογήσω, στα μάτια του Θεού ότι ξοδεύω του 90% του μισθού μου;**

Ο Θεός δεν ζητά τα δικά μας, αλλά εμάς τους ίδιους (Β' Κορινθίους 12:14). Πρακτικά μιλώντας τώρα, τι μπορώ να κάνω για να ξεκινήσω να προσφέρω στο Θεό; Ξεκίνα με το 10%. Άρχισε με αυτό και τήρησέ το ευλαβικά. Όχι στο τέλος του μήνα, αν περισσέψουν, δώσε τα στην αρχή. Παράλληλα, προσευχήσου και ψάξε. Ψάξε μέσα στην καρδιά σου, αναζήτησε ευκαιρίες και λόγους για να δώσεις παραπάνω και δες πώς νοιώθεις. Ο Θεός υπόσχεται ότι δε θα μας λείψει τίποτα. Τίποτα από αυτά που χρειαζόμαστε, όχι από αυτά που θα θέλαμε να έχουμε. Ζητάτε πρώτα τη βασιλεία τού Θεού, και τη δικαιοσύνη του· και όλα αυτά θα σας προστεθούν (Ματθαίος 6:33).

Φέρτε όλα τα δέκατα στην αποθήκη, για να είναι τροφή στον οίκο μου· και, τώρα, δοκιμάστε με σε τούτο, λέει ο Κύριος των δυνάμεων, αν δεν σας ανοίξω τούς καταρράκτες τού ουρανού, και εκχέω την ευλογία σε σας, ώστε να μη επαρκεί τόπος γι' αυτή (Μαλαχίας 3:10).

Αυτός είναι ο Θεός μας: πλούσιος, γενναιόδωρος μαζί μας. Τα μαθηματικά Του μας αφήνουν άναυδους. Δοκίμασέ Τον. Θα βλέπεις τις ανάγκες σου αλλιώς. Θα δεις την πιστότητα του Θεού στην πράξη. Αμήν.

Ο αιδ. Γ. Αδάμ είναι ποιμένας της Β' Ε.Ε.Ε. Αθηνών

Ψηφιακός Άμβωνας

Ακούστε εκλεκτά κηρύγματα στην διεύθυνση:

www.gec.gr/amvonas.htm

Γ. Χατζηαντωνίου, Μ.Β.Κυριακάκης, Α. Ζωδιάτης,
Π. Κανταρτζής, Τ. Μπάλντουιν, Γ. Αδάμ, Μ. Μελετιάδης

* * * *

Όλα τα τεύχη του ΑΣΤΕΡΟΣ (από το 1999)

διαθέσιμα σε όλο τον κόσμο μέσω INTERNET

www.gec.gr/astir

Επικοινωνήστε μαζί μας μέσω e-mail: astir@gec.gr

Ένας Στόχος και μια Προϋπόθεση

του G. K. Beale

Σχόλιο στην Α΄ Επιστολή προς Θεσσαλονικείς

ΜΕΤΑ από μια περιληπτική ερμηνευτική επισκόπηση του περιεχομένου της πρώτης προς Θεσσαλονικείς επιστολής του απ. Παύλου, καταλήγει κανείς στο κεντρικό συμπέρασμα ότι ο Παύλος ευχαριστεί τον Θεό για τη σωτηρία των Θεσσαλονικέων, προσφέρει στην τοπική τους εκκλησία επιπλέον πληροφορίες για να αυξήσουν την πίστη τους, και προσεύχεται ώστε η χριστιανική τους ζωή να είναι τέτοια που να ευαρεστεί τον Θεό, κι έτσι να περάσουν με επιτυχία τη δοκιμασία της τελικής κρίσεως.

Από τη θεωρητική, ωστόσο, επισκόπηση προβάλλουν δύο πρακτικές σκέψεις –ανάμεσα σε άλλες– που αυτές μπορούμε να τις επεξεργαστούμε στον περιορισμένο χώρο ενός άρθρου. Και να τις δούμε –γιατί όχι;– σαν πρακτικές εφαρμογές και για τη δική μας προσωπική ζωή της πίστεως.

Εφαρμογή πρώτη:

Ο μεγάλος Στόχος να ευαρεστήσουμε τον Θεό

Πρωταρχικός στόχος του κάθε Χριστιανού είναι να φτάσει προοδευτικά να ευαρεστεί απόλυτα τον Θεό υπακούοντας τις εντολές του (4, 1-2). Κι αυτό αποτελεί μια από τις πρώτες σημαντικές ιδέες που τονίζει ο Παύλος στην όλη επιστολή του.

Ο δυτικός πολιτισμός έχει προσηλωθεί στον μεγάλο στόχο της απόλαυσης της ζωής και της προσωπικής ικανοποίησης σε όλους τους τομείς. Τις προάλλες διάβαζα σε ένα περιοδικό ένα άρθρο που παρουσίαζε την αγορά σπιτιού για διακοπές σαν μια επένδυση. Ο πρώτος τίτλος του άρθρου έλεγε ότι «Ο υπ' αριθμόν 1 λόγος για να χτίσετε ένα σπίτι για τις διακοπές σας, είναι να προσφέρετε μια απόλαυση στον εαυτό σας». Σήμερα, περισσότερο από κάθε άλλη εποχή, η κοινωνία ενδιαφέρεται για την υγεία και για την προσωπική καλοπέραση –τα διάφορα κέντρα υγείας είναι οι πιο επικερδείς επιχειρήσεις. Τα κέντρα ψυχολογικής υποστήριξης, εξάλλου, κάνουν χρυσές δουλειές εξυπηρετώντας τη λαχτάρα του ατόμου να απολαύσει τη ζωή στο έπακρο. Οι άνθρωποι θέλουν να νιώθουν όμορφα μέσα στη σωματική και τη συναισθηματική τους ευεξία. Πολλές φορές οι εκκλησίες προσπαθούν να προσελκύσουν τον κόσμο στη λατρεία και στις διάφορες εκκλησιαστικές εκδηλώσεις κάνοντας μια μορφή διαφήμισης, ότι εκεί (κι αυτό το συνάντησα ειδικά σε μερικές αμερικανικές εκκλησίες) θα έχουν την ευκαιρία να περάσουν καλά και να διασκεδάσουν

με τις εκδηλώσεις που προσφέρονται. Στην ηλεκτρονική σελίδα μάλιστα μιας εκκλησίας, στο ίντερνετ, υπάρχει και η φωτογραφία ενός που παίζει γκολφ. Πολλές εκκλησίες κάνουν διαφήμιση ότι στη διάρκεια της λατρείας προσφέρεται καφές και οι ύμνοι της είναι της σύγχρονης μουσικής. Μπορεί ακόμη κάποιος να πάρει προηγουμένως το πρωινό του στη μεγάλη καφετέρια της εκκλησίας, όπου θα μπορεί να παρακολουθήσει και βίντεο ή DVD ευχάριστα θεατρικά έργα. Η εκκλησιαστική εκδοχή της ψυχολογίας είναι η λεγόμενη “ποιμαντορική συμβουλευτική”. Μια επίσης ανθηρή επιχείρηση είναι οι ιδιωτικές κλινικές χριστιανικής συμβουλευτικής. Πολλά απ' αυτά δεν είναι κάτι κακό αυτά καθ' εαυτά, αλλά η εντύπωση που δίνεται είναι ότι η εκκλησία προσπαθεί να προσελκύσει ανθρώπους προβάλλοντας στα μάτια τους διάφορα είδη απολαύσεων, που μπορούν να τα βρουν και έξω από την εκκλησία. Αν μια εκκλησία προσφέρει όλα αυτά τα πράγματα τόσο οργανωμένα, τότε αυτό που έχει να προσφέρει, μπορεί σε τελευταία ανάλυση να μην είναι καθόλου διαφορετικό απ' αυτό που ο κόσμος προσφέρει.

Ίσως πολλοί να σκεφτούν ότι τα πράγματα ήταν εντελώς διαφορετικά στον πρώτο μ.Χ. αιώνα. Λάθος! Είχα την ευκαιρία πριν λίγα χρόνια να επισκεφτώ στη Μικρά Ασία τις αρχαιότητες των πόλεων όπου βρίσκονταν οι επτά εκκλησίες της Αποκαλύψεως. Στην Πέργαμο είδα τα ερείπια ενός αρχαίου ρωμαϊκού σρακέντρου υγείας, όπου ανάμεσα στα άλλα οι άνθρωποι μπορούσαν να πάνε για συναισθηματική ανανέωση μετά από μια περίοδο κατάθλιψης. Υπήρχαν ακόμα δωμάτια όπου ο ασθενής μπορούσε να ξεκουραστεί, και στην οροφή υπήρχαν τρύπες απ' όπου οι ιερείς που υπηρετούσαν στο σρα ψιθύριζαν ενθαρρυντικά λόγια για να βοηθήσουν τους αφελείς να ξαναβρουν τη χαμένη τους αυτοπεποίθηση. Είδα επίσης τα αναζωογονητικά χαμάμ που είχαν χτιστεί από τους Ρωμαίους στην Έφεσο και στις Σάρδεις.

Είτε λοιπόν στον αρχαίο κόσμο είτε στον σημερινό, ο υπέρτατος στόχος του ανθρώπου ήταν πάντοτε να βρει την ικανοποίηση σ' αυτήν τη ζωή. Το να παραδοθεί κανείς ολόψυχα «στην κτίση παρά στον Κτίσαντα», ισοδυναμεί με επιστροφή στα είδωλα, και είναι το χαρακτηριστικό των «εθνικών, που δε γνωρίζουν το Θεό» (πρβλ. 1,9 με 4,4). Αντίθετα, το κεφ. 4 αρχίζει με τον ορισμό του αντίθετου στόχου: ο υπέρτατος στόχος του ανθρώπου θα πρέπει να είναι αρέσκεια να ευαρεστεί τον Θεό. Κείμενα σαν αυτά στη Βίβλο τροφοδότησαν τη μεγάλη ομολογία, «Υπέρτατος στόχος του ανθρώπου είναι να δοξάζει τον Θεό και να απολαμβάνει διαρκώς την παρουσία του» (αυτή είναι και η απάντηση στο πρώτο ερώτημα της Μικρής Κατήχησης (Ομολογία του Westminster), «Ποιος είναι ο υπέρτατος στόχος του ανθρώπου;» Είναι αλήθεια ότι οι Χριστιανοί

απολαμβάνουν τις υλικές απολαύσεις αυτής της ζωής αλλά μόνο σαν δώρα της χάριτος του Θεού τον οποίο υπηρετούν (πρβλ. Α΄ Τιμ 4,4: «Καθετί που δημιούργησε ο Θεός είναι καλό, και τίποτα δεν είναι απαγορευμένο, όταν το χρησιμοποιούμε ευχαριστώντας το Θεό»). Ο κόσμος που ζούμε δεν αποτελεί στόχο ο ίδιος, για να τον φτάσουμε και να τον απολαύσουμε.

Με βάση το ότι ο Θεός έχει αρχίσει ένα έργο στις καρδιές των Θεσσαλονικέων αναγνωστών της επιστολής (αλλά και στις δικές μας καρδιές) και με την προϋπόθεση ότι έχουν αρχίσει να ζουν με σκοπό να ευαρεστούν τον Θεό, σαν ανταπόκριση της διδασκαλίας που έλαβαν από τον Παύλο, ο Παύλος τώρα τους παρακαλεί (εκείνους και εμάς) να διακριθούν και σε κάτι ακόμα: «Σας παρακαλούμε, λοιπόν, και σας προτρέπουμε στο όνομα του Κυρίου Ιησού να συνεχίσετε με ακόμα περισσότερο ζήλο, για να προσδεύετε όλο και πιο πολύ» (4,2). Το βασικό σημείο του Α΄ Θεσ 4,1 είναι ότι ο υπέρτατος στόχος της χριστιανικής ζωής είναι να ευχαριστούμε όχι τον εαυτό μας (πρβλ. Ρωμ 8,8-15,1-6) αλλά προσδευτικά να φτάσουμε να ευαρεστούμε τον Θεό. Αυτό αποτελεί μια παραπέρα ανάπτυξη της αναφοράς που κάνει προηγουμένως, στο 2,4: να ευαρεστούμε τον Θεό, και «να πορευόμαστε σύμφωνα με το θέλημα του Θεού, που μας προσκαλεί στη βασιλεία και στη δόξα του». Ο Παύλος εισάγει επίσης το δεύτερο μεγάλο τμήμα της προς Ρωμαίους επιστολής του τονίζοντας ότι ο σκοπός της ζωής του Χριστιανού είναι αυτή να αποτελεί καθημερινή θυσία ευπρόσδεκτη (ευάρεστη) στον Θεό (Ρωμ 12,1-2, όπου ο όρος απαντάται δύο φορές: κι επίσης Β΄ Κορ 5,9· Κολ 1,10· πρβλ. Β΄ Τιμ 2,4).

Ας ρωτήσουμε, λοιπόν, τους εαυτούς μας: «Μήπως επιδιώκουμε να ευχαριστούμε τον εαυτό μας περισσότερο απ' ό,τι τον Θεό;» Αν αυτή είναι η πραγματικότητα, τότε ας προσευχηθούμε ν' αποκτήσουμε τον πόθο να ευαρεστούμε τον ουράνιο Πατέρα μας. Κι αν φτάσουμε να ευαρεστούμε τον ουράνιο Πατέρα μας, τότε ας προσευχηθούμε αυτή η επιθυμία μέσα μας ν' αυξάνει κάθε μέρα όλο και περισσότερο.

Εφαρμογή δεύτερη: Η Αγιότητα ως απαραίτητο εισιτήριο για τη βασιλεία του Θεού

Κεντρική ιδέα των κεφ. 1-3 και 4-6, η οποία εμφανίζεται σαν συμπέρασμα και των δύο αυτών τμημάτων, είναι μια προσευχή, οι πιστοί να διατηρηθούν άμεμπτοι, για να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν την τελική κρίση. Η σταθερή πίστη και η αγιότητα της ζωής είναι το εισιτήριο (η «απόδειξη» ή το «σημείο») ότι έχουν το δικαίωμα να εισέλθουν στη βασιλεία του Θεού (βλ. επίσης Β΄ Θεσ 1,5). Κανένας δεν θα μπορεί να μπει στη βασιλεία χωρίς το εισιτήριο της σταθερής πίστεως και των έργων που την ακολουθούν. Υπάρχει ένα μεγάλο ερώτημα: Τι είν' αυτό που μας κάνει στα

μάτια του Θεού άξιους να μπούμε στη βασιλεία: η πίστη στο έργο του Χριστού ή τα καλά μας έργα; Είμαστε σωσμένοι δια της πίστεως στον Χριστό συν τα καλά μας έργα; Είμαστε σωσμένοι με τη δύναμη του Χριστού και με τις δικές μας προσπάθειες; Κι αν είναι έτσι, μήπως αυτό σημαίνει ότι τελικά μάς σώζουν τα καλά μας έργα;

Για να μπορέσει κανείς να πάει π.χ. στο γήπεδο να δει ένα ματς, πρέπει να πληρώσει λεφτά για να βγάλει το εισιτήριο. Όταν φτάσει όμως στην είσοδο του γηπέδου για να μπει μέσα, εκεί πρέπει να δείξει το εισιτήριο. Τι είναι αυτό που του δίνει το δικαίωμα να μπει στο γήπεδο: τα λεφτά ή το εισιτήριο; Και τα δύο! Τα χρήματα και το εισιτήριο είναι ισοδύναμα; Σε τελική ανάλυση αυτό που σε βάζει στο γήπεδο είναι τα χρήματα αλλά για να περάσεις την πύλη πρέπει να δείξεις το εισιτήριο σαν απόδειξη ότι πράγματι πλήρωσες για να δεις το παιχνίδι. Με τον ίδιο τρόπο, αληθινοί Χριστιανοί είν' εκείνοι που ο Χριστός έχει πληρώσει γι' αυτούς την ποιηή της αμαρτίας αλλά πρέπει να έχουν και το εισιτήριο των καλών έργων ή της αγίας ζωής σαν απόδειξη ότι ο Χριστός πλήρωσε το τίμημα γι' αυτούς για να αξιωθούν («καταξιωθῆναι») να περάσουν από την τελική κρίση και να μπου στην βασιλεία (βλ. επίσης Β΄ Θεσ 1,5-12).

Επομένως είναι και τα δύο: και η πίστη στο έργο του Χριστού και τα καλά έργα του ανθρώπου ή η αγιότητα, απολύτως απαραίτητα για να θεωρηθούμε άξιοι για τη βασιλεία του Θεού. Το πρώτο όμως δημιουργεί το δεύτερο. Κατά την τελική κρίση οι άνθρωποι δεν θα μπορούν να ισχυριστούν ότι καλύπτονται από το λυτρωτικό έργο του Χριστού απλώς και μόνο επειδή πίστεψαν σ' αυτό. Θα πρέπει να δείξουν

και την απόδειξη της πίστης τους, που είναι τα καλά τους έργα: «Στη βασιλεία του Θεού δε θα μπει όποιος μου λέει «Κύριε, Κύριε», αλλά όποιος κάνει το θέλημα του ουράνιου Πατέρα μου» είπε ο Χριστός. Την αγάπη στον πατέρα τους τη δείχνουν τα παιδιά του με το να τον υπακούουν, και το ίδιο συμβαίνει και με τον επουράνιο πατέρα μας.

Εύχομαι όλοι ν' ακολουθήσουμε την προτροπή του αποστόλου Πέτρου: «Γι' αυτό, αδερφοί μου, προσπαθήστε ακόμη περισσότερο να διασφαλίσετε την κλήση σας και την εκλογή σας από το Θεό. Γιατί, αν εφαρμόσετε τα παραπάνω, δε θα σκοντάψετε ποτέ. Μ' αυτόν τον τρόπο θα σας χορηγηθεί γενναιοδωρα η είσοδος στην αιώνια βασιλεία του Κυρίου και σωτήρα μας Ιησού Χριστού» (Β΄ Πε 1,10-11 –NMB). Κάτω απ' αυτό το φως, «ας ενισχύει ο ένας τον άλλο, τώρα μάλιστα που βλέπετε να πλησιάζει η ημέρα του Κυρίου» (Εβρ 10,24 –NMB). Και πάντοτε ας μας εμπνέει η πίστη μας στο λυτρωτικό έργο του Χριστού για μας.

Μετάφραση:
Χάρης Ι. Νταγκουνάκης

Ο G.K. Beale είναι καθηγητής της Καινής Διαθήκης στο Wheaton College, Ιλλινόι, ΗΠΑ.

Πολλά απ' αυτά δεν είναι κάτι κακό αυτά καθ' εαυτά, αλλά η εντύπωση που δίνεται είναι ότι η εκκλησία προσπαθεί να προσελκύσει ανθρώπους προβάλλοντας στα μάτια τους διάφορα είδη απολαύσεων, που μπορούν να τα βρουν και έξω από την εκκλησία

"ΛΟΓΟΣ" ΚΑΙ "ΡΗΜΑ": Υπάρχει διαφορά;

του κ. Jeffrey W. Baldwin

Συνέχεια από το προηγούμενο

Τι λένε τα λεξικά

Πριν έρθουμε στο κείμενο της Γραφής ας ριξουμε μια ματιά στο εγκυρότερο λεξικό της αρχαίας ελληνικής (Liddell and Scott) και ας βάλουμε σε δυο στήλες τις βασικότερες έννοιες των λέξεων αυτών στην αρχαιότητα. Σε όποιο σημείο τα νοήματα συμπίπτουν, βάζουμε μια υπογράμμιση. Με αυτόν τον τρόπο θα πάρουμε μια γεύση για το πόσο διαφορετικές είναι οι λέξεις και κατά πόσο τα νοήματα τους ταυτίζονται. Ασφαλώς το λεξικό δεν μπορεί να μας δείξει ποια είναι η Βιβλική διδασκαλία, αλλά τουλάχιστον μας δίνει έναν αρχικό οδηγό.

Οι συντάκτες του άνω λεξικού δεν έκαναν θεολογική έρευνα. Απλά μελετούσαν τις λέξεις. Παρατηρούμε δύο πράγματα. Πρώτον, η λέξη «λόγος» κυρίως, μπορεί να έχει ποικίλα νοήματα. Δεύτερον, οι λέξεις «λόγος» και «ρήμα» είναι συνώνυμες όταν αναφέρονται στο «λεγόμενον ή λαλούμενον», «λέξη», «λόγος» κτλ. ενώ και οι δυο μπορεί να αναφέρονται στο «πράγμα για το οποίο γίνεται λόγος, στο υποκείμενο δηλαδή, ή την υπόθεση του λόγου». Πάντως ένα είναι σίγουρο. Η ουσιαστική διαφορά των δύο λέξεων που εντοπίζει ο Cho δεν μπορεί να βρεθεί στο λεξικό αυτό. Υπάρχουν ίσως άλλες διαφορές, αλλά καμία που να εστιάζει σ' αυτό το σημείο. Η μαρτυρία όμως κάποιου λεξικού δεν κλείνει το θέμα.

Αξίζει να σημειωθεί και ο εξής παράγων. Το λεξικό αναφέρει και την ιδιάζουσα χρήση της λέξης «λόγος» από τον Ιωάννη. Στη μελέτη μιας λέξης έχει σημασία και ο συγγραφέας και η ιδιαίτερη θεολογία που θέλει να περάσει. Στο Ευαγγέλιο του Ιωάννη, ο Λόγος γίνεται σάρκα, γίνεται ο ζωντανός Ιησούς Χριστός. Συνεπώς, πρέπει να δίνει κανείς ιδιαίτερη προσοχή ώστε να μη σβήνει τις ιδιαίτερες θεολογίες που εκφράζονται από τους επιμέρους συγγραφείς της Καινής Διαθήκης, χάριν μιας δικής του θεολογίας.

Αν ρίξει κανείς μια ματιά στο λήμμα «ρήμα» του λεξικού των Bauer-Arndt-Gingrich-Danker, διαβάζει ότι το ρήμα μπορεί να σημαίνει:

1. το λεγόμενον, λέξη, ρητό, έκφραση
  - α. (μπορεί να έχει ιδιαίτερη σημασία από τα συμφραζόμενα: προφητεία, πρόβλεψη
  - β. Λόγος της Γραφής (ιδιαίτερα του Θεού). (Μπορεί να αναφέρεται στα λόγια της [χριστιανικής] διδασκαλίας ή της θείας κατανόησης).

Λόγος

A. Το λεγόμενον ή λαλούμενον

I. Λέξη, λέξεις, ομιλία, λόγος

II. Πρόταση

1. Λόγος, ισχυρισμός

2. Απόφαση

3. Όρος

4. Διαταγή, διάλεξη

III. Ομιλία, συνδιάλεξη

1. Συνδιάλεξη

2. Δικαίωμα λόγου

3. Ομιλία στην οποία δίνει κανείς αφορμή, ως επί το πλείστον καλής σημασίας

4. Λόγος, γλώσσα

IV. Λόγος, το λεγόμενον, διήγηση, ιστορία, αντίθ. προς τον απλό μύθο ως και προς την αληθή και κανονική ιστορία.

1. Διήγηση πλαστή

2. Διήγημα, διήγηση

V. Πεζός λόγος, πεζογραφία

VI. Ρητορικός λόγος

VII. Μάθηση, παιδεία

VIII. Όπως η λέξη «ρήμα», το πράγμα για το οποίο γίνεται λόγος, το υποκείμενο ή η υπόθεση του λόγου.

IX. Το τιθέμενο, οριζόμενο, πρόταση, αρχή.

X. Ορισμός

XI. Παράδειγμα

B.

I.

1. Η δύναμη της διάνοιας όπως φαίνεται στον προφορικό λόγο, το «λογικό» ή η σκέψη

2. «Ιδέα», γνώμη, προσδοκία.

3. Λόγος, δικαιολογία, δικαίωμα, βάση του λόγου

II.

1. Λογισμός, θεωρία, εκτίμηση

2. Λογαριασμός, λογοδοσία

3. Λογαριασμός, κατάσταση

4. Λογαριασμός έγγραφος

III. Η προσήκουσα σχέση, συμμετρία, αναλογία.

Γ. Στον Ευαγγελιστή Ιωάννη και στους εκκλησιαστικούς συγγραφείς, Ο ΛΟΓΟΣ περιλαμβάνει τις πιο πάνω αναφερόμενες καθολικές σημασίες λόγου και διανοήματος, διακρινόμενος δε σε προφορικό και ενδιάθετο από το Φίλωνα.

Ρήμα

I.

1. Το λεγόμενον ή λαλούμενον, λέξη, λόγος, απόφθεγμα

2. Φράση σε αντίθεση με το όνομα (δηλ. τη μία μόνο λέξη)

3. Η υπόθεση του λόγου, πράγμα, Εβραϊσμός που βρίσκεται στους Εβδομήκοντα και στην Καινή Διαθήκη

II. Στη γραμματική, «ρήμα» σε αντίθεση με το όνομα.

Ρηματικός/ή/όν: αυτό που ανήκει ή αρμόζει σε ρήμα

Ρημάτιον: το υποκοριστικό του «ρήμα».

Ρήμων –ονος, ο: ρήτορας

γ. Γενικά ο ενικός συγκεντρώνει όλες τις θείες διδασκαλίες σ' ένα ενιαίο σύνολο, με την έννοια «ευαγγέλιο» ή «ομολογία».

2. Σύμφωνα με το Εβραϊκό: πράγμα, αντικείμενο, υπόθεση, γεγονός.¹

Το ενδιαφέρον στο σημείο 1γ είναι ότι το λεξικό είναι της άποψης ότι το «ρήμα» πολλές φορές (στον ενικό) δεν αναφέρεται σε κάτι συγκεκριμένο αλλά σε όλες τις θείες διδασκαλίες στο σύνολο τους! Σ' αυτήν την περίπτωση υπονοείται κάτι ακριβώς αντίθετο απ' αυτό που υποστηρίζει ο Cho.

Οι Εβραϊκές λέξεις της Π.Δ. που σχετίζονται με την έννοια του «λόγου»

Πριν εξετάσει κανείς τη σχέση των λέξεων «λόγος» και «ρήμα», είναι σημαντικό να θυμόμαστε πως αν πιστεύουμε ότι οι λέξεις αυτές είναι φορτισμένες με θεολογικό νόημα, δεν μπορούμε να εξετάσουμε το νόημα τους χωρίς να έχουμε σκεφτεί ποιες αντίστοιχες Εβραϊκές λέξεις υπάρχουν στο κείμενο της Π.Δ. Ας μην ξεχνάμε ότι η Κ.Δ. γράφτηκε από ανθρώπους γεμάτους από το πνεύμα και την ορολογία της Π.Δ. Είναι λοιπόν εύλογο το ερώτημα: εάν πιστεύουμε ότι οι λέξεις «λόγος» και «ρήμα» έχουν διαφορά, υπάρχουν αντίστοιχες προς αυτές λέξεις στα Εβραϊκά; Υπάρχει δηλαδή η Εβραϊκή λέξη «λόγος» και η Εβραϊκή λέξη «ρήμα», έτσι όπως τις ορίζει ο Cho; Ή είναι αυτό ένα δόγμα μόνο της Καινής Διαθήκης;

Ας δούμε τις βασικές λέξεις που σχετίζονται με την έννοια του λόγου και της επικοινωνίας στην Εβραϊκή Παλαιά Διαθήκη και ας δούμε ποια είναι τα βασικά νοήματα που αποδίδονται σ' αυτές από τα λεξικά. Παρακάτω τις θέτω σε ομάδες με κοινή ρίζα λέξεων.²

Αμάρ. λέγω, εκστομίζω, λέω στην καρδιά μου (=σκέφτομαι), δίνω εντολή.

Ομέρ. ομιλία, λόγος. Υπόσχεση, διάταγμα, εντολή, σχέδιο, σκοπός.

Ιμρά. ομιλία, λόγος.

Νταβάρ. Μιλώ.

Νταβάρ. Ομιλία, λόγος: εντολή, συμβουλή, αίτημα, υπόσχεση, κατηγορία, παράπονο, απόφαση, θέμα, ιστορία, Λόγος Θεού (394 φορές). Λόγος, δήλωση, πρόταση. Ζήτημα, υπόθεση για το οποίο μιλά κανείς: εργασία, απασχόληση, ζήτημα, γεγονός, πράγμα, αιτία, υπόθεση, κάτι, οτιδήποτε, τρόπος.

Ντιβρά. αιτία, λόγος, τρόπος.

Ντιμπέρ. ομιλία.

Νταμπερέθ. λόγος, λέξη.

Μιντμπάρ. στόμα ως όργανο ομιλίας (διακρίνεται από τη λέξη μιντμπάρ που σημαίνει «έρημος»).

Μαλάλ. ομιλώ, εκστομίζω, λέγω.

Μιλά. ομιλία, λόγος.

ναάμ. εκστομίζω μια προφητεία, μιλώ ως προφήτης.

νούμ. ομιλία, δήλωση, αποκάλυψη, διακήρυξη ενός προφήτη.

Τορά. Νόμος.

Μιτσβά. Εντολή.

ναβά. προφητεύω (κάτω από την επιρροή του θείου Πνεύματος). Αναφέρεται επίσης σε ψευδοπροφήτες και προφήτες των ειδωλολατρών.

νβουα. προφητεία. Συγκεκριμένη και γνήσια (Β'

Χρον. 15:8). Ψευδής. Σύγγραμμα προφήτη.

νβια. προφήτισσα.

σαφάρ. μετρώ, αριθμώ, αφηγούμαι, διηγούμαι.

σεφέρ. γράμμα, έγγραφο, σύγγραμμα, βιβλίο. Γραπτή εντολή, αποστολή ή αίτημα. Νομικό έγγραφο. Βιβλίο προφητειών. Γενεαλογικό βιβλίο. Βιβλίο νόμου, ποίησης, βασιλέων, κτλ. Γνώση βιβλίων, δηλ. ικανότητα να διαβάζει κανείς.

σιφρά. βιβλίο.

σοφέρ. αριθμητής, γραμματέας.

σφαρ. απαρίθμηση, απογραφή.

σφορα. αριθμός.

μισπάρ. αριθμός, ιστορία, αφήγηση (π.χ. ενός ονείρου).

Πε. Στόμα. Στόμα ανθρώπου: όργανο με το οποίο τρώει και πίνει. Πιο συχνά ως όργανο ομιλίας. Στόμα ζώου. Στόμα ως στόμιο, τρύπα (πηγαδιού, σπηλιάς, κτλ.). Στόμα ως τέλος, άκρο.

κολ. ήχος, φωνή: φωνή ανθρώπου, σεραφεΐμ, αγγέλου, ζώου. Ήχος: οργάνου, κεραυνού, ποδιών, αρμάτων, πλήθους, πολέμου, φτερών. Ομιλία: του ανθρώπου (συμβουλή, εντολή, αίτημα), του Θεού. (Επίσης: διάδοση, φήμη).

ταάμ. κυριολεκτικά: γεύση. Μεταφορικά: κρίση, διάκριση. Επίσης: απόφαση, διάταγμα

σαβάχ. επαινών, δοξάζω, εγκρίνω, συχαίρω.

σαφά. χείλος, ομιλία, άκρη. Συνήθως για το χείλος ως όργανο ομιλίας. Μερικές φορές ως όργανο γέλιου, προσβολής, φόβου, ομορφιάς. Γλώσσα. Άκρη.

ντιμπά. ψιθυρισμός, δυσφήμιση, κακά μαντάτα.

εντ. μαρτυρία, μάρτυρας, ένδειξη.

εντά. μαρτυρία.

ουντ. δίνω μαρτυρία, καταθέτω ως μάρτυρας, κάνω κάποιον να καταθέσει μαρτυρία, διαμαρτύρομαι, επιβεβαιώνω, προειδοποιώ.

εντά. (μόνο στον πληθυντικό): μαρτυρία (πάντοτε σε σχέση με τους νόμους ως θείες μαρτυρίες).

εντούτ. μαρτυρία, μαρτυρία του Δεκαλόγου ως θεία απαίτηση, ο κώδικας του Νόμου γενικά ως μαρτυρία του Θεού.

τεουντά. μαρτυρία, επιβεβαίωση, προφητική νουθεσία.

χακάκ. κόβω, επιγράφω, δίνω διάταγμα, χαράζω, ξεχωρίζω. Για ένα νόμο, χαράζω, επιγράφω πάνω σε πλάκα, θεσπίζω.

χοκ. Κάτι καθορισμένο, διάταγμα ή οφειλή. Καθορισμένο καθήκον, μερίδιο, πράξη. Καθορισμένη οφειλή για τους ιερείς, καθορισμένα όρια/σύνορα. Θεόπισμα, διάταγμα, διάταξη του Θεού ή του ανθρώπου. Νόμος γενικά. Θεσπίσματα, διατάγματα του νόμου γενικά.

χουκά. Κάτι καθορισμένο, διάταγμα ή οφειλή. Νομοθέτημα τελετουργικών νόμων ή νόμων της φύσης.

πακάδ. δίνω σημασία, επισκέπτομαι, επιθεωρώ, αναθέτω, επιβλέπω.

πικουντα. επίβλεψη, επιθεώρηση, επίσκεψη, αποθήκευση.

πικουντ. εντολή γενικής ισχύος.

μικκάδ. επιθεώρηση, ανάθεση, διορισμένος τόπος.

Δε σκοπεύουμε εδώ να κάνουμε λεπτομερή ανάλυση των συσχετισμών όλων των παραπάνω όρων. Η ποιικιλία όμως όλων αυτών των όρων δημιουργεί μια άλλη

εικόνα. Δεν έχουμε δυο λέξεις, μια γενική («λόγος») και μια συγκεκριμένη («ρήμα»), αλλά τουλάχιστον 17 βασικές ρίζες από τις οποίες απορρέουν 44 περίπου λέξεις. Συνεπώς, τα πράγματα είναι ίσως πολύ πιο σύνθετα απ' ό,τι μας τα παρουσίασε ο Cho.

Είναι ενδιαφέρον να δει κανείς ότι στον Ψαλμό 119, τον Ψαλμό που εξυμνεί το μεγαλείο του Λόγου του Θεού, χρησιμοποιούνται τουλάχιστον οκτώ λέξεις που αναφέρονται στο Λόγο του Θεού. Το ενδιαφέρον είναι ότι αυτές οι λέξεις χρησιμοποιούνται σε διάφορους συσχετισμούς που τελικά υπογραμμίζουν τη συνωνυμία τους. Βρίσκουμε τις εξής λέξεις: εντολή (*πικούντ*), διατάγματα (*χουκ*), προστάγματα (*μισσβά*), κρίσεις (*μισπάτ*), Νόμος (*τορά*), μαρτύρια (*οντ*), Λόγος (*νταβάρ*) Λόγος (*ιμρά*). Ο Βάμβας μεταφράζει τις λέξεις με συνέπεια, και μόνο στη λέξη «λόγος» είναι διαφορετική γιατί στο Εβραϊκό μπορεί να είναι ή η λέξη «νταβάρ» ή η λέξη «ιμρά».

Πάντως, η αλήθεια είναι ότι αν θέλουμε να αναπτύξουμε μια θεολογία του Λόγου, δεν μπορούμε να περιφρονήσουμε ή να προσπεράσουμε την παραπάνω εικόνα που προκύπτει από την Π.Δ.

Η μετάφραση των Εβδομήκοντα

Τι μεταφράζουν οι λέξεις «λόγος» και «ρήμα»;

Η λέξη «ρήμα» ορισμένες φορές μπορεί να είναι επηρεασμένη από την Εβραϊκή γλώσσα στους Εβδομήκοντα και στην Καινή Διαθήκη. Κι απ' αυτήν την απλή παρατήρηση μπορούμε να θέσουμε το εξής ερώτημα: ποια Εβραϊκή λέξη μεταφράζεται από τη λέξη «λόγος» στους Εβδομήκοντα και ποια Εβραϊκή λέξη μεταφράζεται από τη λέξη «ρήμα»; Αυτό θα μας βοηθήσει να καταλάβουμε αν οι μεταφραστές της Παλαιάς Διαθήκης είχαν κάποια αίσθηση της διαφοράς των δυο λέξεων.

Εξετάζοντας το ταμείο των Εβδομήκοντα των Hatch και Redpath προκύπτει το εξής ενδιαφέρον. Γύρω στις δεκαεννιά συνολικά Εβραϊκές λέξεις έχουν μεταφραστεί είτε με τη λέξη «λόγος» είτε με τη λέξη «ρήμα». Για να δούμε τα στοιχεία, τα παραθέτουμε στον παρακάτω πίνακα. Στις δυο ακριανές στήλες του πίνακα, θέτουμε τις λέξεις «λόγος» και «ρήμα». Στις δυο κεντρικές στήλες τοποθετούνται οι Εβραϊκές λέξεις που μεταφράζουν. Η Εβραϊκή λέξη τίθεται κοντά στη λέξη που μεταφράζεται απ' αυτήν. Όταν όμως μεταφράζεται και από τη λέξη «λόγος» και από τη λέξη «ρήμα» τίθεται στο κέντρο.

Λόγος (899 φορές στους Ο')	Εβραϊκή λέξη που μεταφράζεται	Ρήμα (465 φορές στους Ο')
23 φορές	αμάρ	30 φορές
827 φορές	νταβάρ	376 φορές
1 φορά	ταας	
29 φορές	μιλά	32 φορές
1 φορά	μισσβά	1 φορά
1 φορά	νβουα	μασά
1 φορά	σεφερ	
2 φορές	πε	15 φορές

2 φορές	πιθνάς		3 φορές
1 φορά	κολ	ντιμπά (ρ. πονηρά)	1 φορά
1 φορά	σαφά		
1 φορά	σεβεντ		
1 φορά	τβουνα		
4 φορές	τορά		
2 φορές	ντασγκ (λόγον έχειν)		
1 φορά	μλιτσά (σκοτεινός λ.)		
1 φορά	νταγκα (φοβερός λ.)		

Από τα παραπάνω προκύπτει το εξής ενδιαφέρον. Ναι μεν οι δυο αυτές λέξεις μετέφραζαν διάφορες Εβραϊκές, αλλά ο μεγαλύτερος όγκος βρίσκεται γύρω από πολύ λιγότερες λέξεις. Για παράδειγμα, ενώ η λέξη «λόγος» προκύπτει στους Εβδομήκοντα 899 φορές, τις 823 (97%) απ' αυτές, μεταφράζει μια μόνο λέξη: τη λέξη *νταβάρ*. Παρομοίως, ενώ η λέξη «ρήμα» προκύπτει στους Εβδομήκοντα 465 φορές, τις 376 (81%) απ' αυτές μεταφράζει την ίδια ακριβώς λέξη: τη λέξη *νταβάρ*. Για να το πούμε απλά: οι μεταφραστές των Εβδομήκοντα έβλεπαν την ίδια Εβραϊκή λέξη, τη λέξη *νταβάρ*, την οποία άλλοτε μετέφραζαν ως «λόγος» και άλλοτε ως «ρήμα». Αυτό μπορεί να σημαίνει είτε ότι η λέξη «νταβάρ» έχει άλλοτε ένα νόημα και άλλοτε άλλο, είτε ότι στο μυαλό των μεταφραστών, οι λέξεις είναι σε μεγάλο βαθμό συνώνυμες.³

Η λέξη *νταβάρ* όντως έχει πάνω από ένα νόημα. Σημαίνει κυρίως «λόγος» ή «πράγμα» και συνήθως το νόημα είναι προφανές από τα συμφραζόμενα. Το αν περιέχει μέσα της και άλλα νοήματα, είναι κάτι που θα το δούμε στην πορεία.

Επίσης, η φράση *νταβάρ Γιαχβέ*, άλλοτε μεταφράζεται «λόγος Κυρίου», ενώ άλλοτε μεταφράζεται «ρήμα Κυρίου».

Επίσης, η φράση *πι Γιαχβέ* (κυριολεκτικά: «στόμα Κυρίου»), μεταφράζεται με ποικίλους τρόπους: «δια ρήματος Κυρίου», «δια προστάγματος Κυρίου», «φωνής Κυρίου», «ρήμα Κυρίου», «λόγον του Κυρίου», «στόμα Κυρίου», «θυμόν του Κυρίου» κτλ. Αυτή είναι η φράση που βρίσκουμε στο Δευτερονόμιο 8:3: «επί παντί ρήματι (Βάμβας: «λόγον») του εκπορευομένου δια στόματος Θεού ζήσεται ο άνθρωπος». Μια ματιά στα συμφραζόμενα το καθιστά προφανές ότι τα «ρήματα» που αναφέρονται στην περίπτωση αυτή είναι οι εντολές που ο Θεός είχε αποκαλύψει στο λαό Του «σήμερα». Επίσης, είναι ενδιαφέρον ότι η λέξη «ρήμα» στους Ο' και η λέξη «λόγον», στο Βάμβα, δεν υπάρχει στο Εβραϊκό κείμενο, όπου απλά γίνεται αναφορά σε «κάθε τι» που βγαίνει από το στόμα του Κυρίου. Μ' άλλα λόγια: δε ζεις απ' αυτό που *μπαίνει* στο δικό σου στόμα, ζεις απ' αυτό που *βγαίνει* από το στόμα του Κυρίου!

Η εναλλαγή των λέξεων «λόγος» και «ρήμα» στους Ο'

Ας δούμε μερικά συγκεκριμένα παραδείγματα όπου οι λέξεις αυτές εναλλάσσονται μέσα στη μετάφραση των Εβδομήκοντα:

Ἔξοδος 34:27: «Και εἶπεν Κύριος προς Μωυσήν Γράψον σεαυτῷ τα *ρήματα* (ντεβαρίμ) ταῦτα· ἐπὶ γὰρ των *λόγων* (ντεβαρίμ) τούτων τέθειμαι σοι διαθήκην και τω Ισραήλ . . . και ἔγραψεν τα *ρήματα* (ντιβρέ) ταῦτα ἐπὶ των πλακῶν της διαθήκης, τους δέκα *λόγους*» (ντεβαρίμ) (βλ. ἐπίσης 35:1, 4). Ὅπως διαπιστώνει κανεὶς, ἐνῶ η μεταφραση ἐναλλάσσει τις λέξεις «λόγος» και «ρήμα», στο Εβραϊκὸ κείμενο ἔχουμε μόνο τη λέξη *νταβάρ* σε διάφορες μορφές της. Και βέβαια δὲν μπορεῖ να μὴ προσέξει κανεὶς ὅτι τα «ρήματα» αὐτὰ εἶναι ὁ δεκάλογος της διαθήκης. Ἀν τὸ «ρήμα» εἶναι συγκεκριμένος λόγος για συγκεκριμένα άτομα σε συγκεκριμένες συνθήκες, τότε ὁ Δεκάλογος εἶναι συγκεκριμένος λόγος προς συγκεκριμένους ἀνθρώπους (εμᾶς) στις συγκεκριμένες μας συνθήκες (ὅποιες κι ἂν εἶναι, εἶναι προφανῶς ἀρκετὰ συγκεκριμένες για να εἶναι ὁ δεκάλογος «ρήμα» γι' αὐτές).

Α' Σαμουήλ 15:24. Μιλᾷ ὁ Σαούλ στο Σαμουήλ: «Ἡμάρτηκα ὅτι παρέβην τον λόγον Κυρίου (πι Γιαχβέ) και τὸ ρήμα σου (ντιβαρέικα) ὅτι ἐφοβήθην τον λαόν και ἤκουσα της φωνῆς αὐτῶν (κολάμ)». Ἐδῶ ἔχουμε τρεῖς διαφορετικὲς λέξεις στο Εβραϊκὸ κείμενο. Σημαίνει αὐτὸ ὅτι πρέπει να υπογραμμίσουμε τη διαφορὰ «Λόγου», «ρήματος» και «φωνῆς»; Ὅχι βέβαια! Ὁλη αὐτὴ ἡ ἱστορία ξεκίνησε στο εδάφιο 11, ὅπου ὁ Κύριος ἀνακοινῶνει στο Σαμουήλ ὅτι ἔχει ἀπορρίψει τὸ Σαούλ ως βασιλιά ἐπειδὴ «τους λόγους (ντιβαράγ) μου οὐ τετήρηκεν!»! Στο εδάφιο 23 ὁ Σαμουήλ κάνει την ἀνακοίνωση στο Σαούλ ὅτι «ἐξουδένωσας *ρήμα* (ντβαρ) Κυρίου, και ἐξουδένωσει σε Κύριος μὴ εἶναι βασιλέα ἐπὶ τον Ισραήλ». Και ὕστερα ἡ ἀπάντηση του Σαούλ ἀναφέρεται στο «ρήμα», ἀλλὰ και πάλι, ἡ Εβραϊκὴ ρίζα εἶναι *νταβάρ*. Γιατί ὅμως ἀναφέρεται στο τέλος ἡ «φωνή» (κολ) του λαοῦ; Πολύ ἀπλᾶ γιατί τὸ πρόβλημα εἶναι ὅτι νωρίτερα ὁ Σαμουήλ ἐπέπληξε τὸ Σαούλ ἐπειδὴ δὲν ἀκούσε τη «φωνή» (κολ) του Θεοῦ.

Α' Σαμουήλ 17:6. Ὁ Ἀβεσσαλώμ μιλά στον Χουσί και λέει: «κατὰ τὸ ρήμα (νταβάρ) τούτο ἐλάλησεν (ντιμπέρ) Ἀχιτόφελ. Εἰ ποιήσομεν κατὰ τον λόγον (ντιβαρό) αὐτοῦ, εἰ δὲ μὴ, συ λάλησον (νταμπέρ). Ἐδῶ αξίζει να σημειώσουμε ὅτι ἡ ρίζα «νταβάρ» παίρνει και τη μορφή του ρήματος «λέω». Γι' αὐτὸ μέσα σε ἕνα εδάφιο βλέπουμε την ἴδια ρίζα να ἐπαναλαμβάνεται τέσσερις φορές. Ἡ ἐπανάληψη αὐτὴ προφανῶς δὲ στενοχωροῦσε τους συγγραφείς του Εβραϊκοῦ κειμένου ἀλλὰ ἦταν πρόβλημα για τους μεταφραστές του Ἑλληνικοῦ κειμένου, οἱ ὁποῖοι ἴσως ἤθελαν να διατηρήσουν περισσότερη ποικιλία στο κείμενο τους.

Α' Βασιλέων (ἢ Γ' Βασιλέων) 12:24z: Γίνεται ρήμα του Κυρίου προς τὸ Σαμαΐα. Στο τέλος του «ρήματος» διαβάζουμε: «και ἤκουσαν του λόγου Κυρίου και ἀνέσχον του πορευθῆναι, κατὰ τὸ *ρήμα* Κυρίου». Εἶναι προφανές ὅτι ἀκούσαν τὸ «ρήμα» ως «λόγο».

Β' Βασιλέων 23:16. «. . . εμίανεν αὐτὸ κατὰ τὸ *ρήμα* (ντβαρ) Κυρίου . . . του ἀνθρώπου του Θεοῦ του λαλήσαντος τους λόγους (ντεβαρίμ) τούτους».

Νεεμίας 5:13. «. . . ἐκτινάξει ὁ Θεὸς πάντα ἀνδρας οὐ στήσει τον λόγον τούτον (νταβάρ) . . . και εἶπεν πάσα ἡ ἐκκλησία ἀμὴν και ἤνεσαν τον Κύριον και ἐποίησεν ὁ λαός τὸ *ρήμα* τούτο (νταβάρ)». Ὁ Θεὸς ἀπαιτεῖ ὑπακοή στο Λόγο και οἱ ἀνθρωποὶ πράττουν τὸ ρήμα. Κι αὐτὸ για τον ἀπλὸ λόγο ἐπειδὴ ὁ Λόγος και τὸ ρήμα εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα. Ἀς μὴν ξεχνάμε ὅτι συχνὰ τὸ Εβραϊκὸ κείμενο θέλει να παρυσιάσει μια ἀρμονία: ὁ Θεὸς εἶπε, οἱ ἀνθρωποὶ ἔκαναν. Γι' αὐτὸ και χρησιμο-

ποιεῖται ἡ ἴδια λέξη (κάτι που οἱ μεταφραστὲς δὲ σκέφθηκαν). Με τον ἴδιο τρόπο ὅμως, μπορεῖ να κείμενο να θέλει να υπογραμμίσει τη δυσἀρμονία (βλ. πιο πάνω, Α' Σαμουήλ 15).

Ψαλμός 55:11 (56:10 Βάμβας). «Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἀινέσω ρήμα (νταβάρ) ἐπὶ τῷ Κυρίῳ ἀινέσω λόγον (νταβάρ)».

Τὸ παράδειγμα αὐτὸ εἶναι ἰδιαίτερα χρήσιμο. Κι αὐτὸ γιατί στην Εβραϊκὴ ποίηση χρησιμοποιεῖται συχνὰ ἡ τακτικὴ του παραλληλισμοῦ. Μια μορφή του εἶναι δυο φράσεις που ουσιαστικὰ λένε τὸ ἴδιο πράγμα (συνωνυμικὸς παραλληλισμός). Στο Εβραϊκὸ κείμενο δὲν διαφοροποιεῖται καν τὸ ουσιαστικὸ *νταβάρ*. Ἀλλὰ ὁ μεταφραστὴς των Εβδομήκοντα ἤθελε να δώσει χρώμα.

Ἡσαΐας 66:5. «Ἀκούσατε τὸ *ρήμα* (ντβαρ) Κυρίου οἱ τρέμοντες τον Λόγον (ντεβαρό) Αὐτοῦ».

Ιερεμίας 5:14: Μιλᾷ ὁ Θεὸς και λέει: «ανθ' ὧν ἐλαλήσατε τὸ *ρήμα* τούτο (νταβάρ), ἰδοὺ Ἐγὼ δέδωκα τους λόγους Μου (ντιβαράγ) εἰς τὸ στόμα σου πυρ και τον λαόν τούτον ξύλα και καταφάγεται αὐτούς». Στο Εβραϊκὸ κείμενο πρόκειται για την ἴδια λέξη (νταβάρ). Ἕνας ἀνθρώπινος λόγος γίνεται ἡ αἰτία να γίνει ὁ Λόγος του Θεοῦ φωτιά στο στόμα του προφήτη. Ἀς σημειωθεῖ πως ὁ Λόγος ἔχει δύναμη.

Ιερεμίας 26:2 «. . . λάλησον προς πάσας τας πόλεις του Ιούδα . . . ἀπαντας τους λόγους (ντεβαρίμ) οὐς συνέταξα . . . μὴ ἀφέλης *ρήμα* (νταβάρ)».

Ιερεμίας 45:14 (38:14 Βάμβας). «Εἶπεν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς Ἐρωτήσω σε λόγον (νταβάρ) και μὴ κρύψης ἀπ' ἐμοῦ *ρήμα* (νταβάρ)».

Ιερεμίας 49:4 (42:4 Βάμβας). Ὁ Ιερεμίας λέει: «Ἰδοὺ ἐγὼ προσεύξομαι προς Κύριον τον Θεόν ἡμῶν κατὰ τους λόγους (ντιβρέικεμ) ἡμῶν και ἔσται ὁ λόγος (νταβάρ) ὃν ἀν ἀποκριθῆσεται Κύριος ἀναγγελῶ ἡμῖν οὐ μὴ κρύψω ἀφ' ἡμῶν *ρήμα* (νταβάρ). Σημειώστε ὅτι ἡ λέξη «νταβάρ» ἐπαναλαμβάνεται τρεῖς φορές στο Εβραϊκὸ κείμενο. Ὅταν ὁ Ιερεμίας λέει ὅτι δὲ θα κρύψει «ρήμα», ἴσως να ἐννοεῖ «οὔτε ἕνα ἐλάχιστο λόγο», ἀλλὰ ἀς σημειώσουμε ὁ ἀναγνώστης πως αὐτὸ τὸ ρήμα ἀνήκει στην ἀπόκριση του λόγου που κάνει ὁ Κύριος.

Α' Ἑσδρας 3:5 «Εἶπωμεν ἕκαστος ἡμῶν ἕνα λόγον ὃς ὑπερισχύσει και οὐ ἀν φανή τὸ *ρήμα* αὐτοῦ σοφώτερον του ἐτέρου, δώσει αὐτῷ ὁ Δαρείος ὁ βασιλεὺς δωρεὰς μεγάλας και ἐπινίκια μεγάλα». Εἶναι προφανές ὅτι οἱ λέξεις «λόγος» και «ρήμα» ἀναφέρονται ἀκριβῶς στο ἴδιο πράγμα.

Μερικὰ ἐρωτήματα για τὸ ρήμα

Τα ἐρωτήματα που θα θέσουμε ἔχουν ως σκοπὸ τους να ἐκθέσουν ὅτι ἡ χρῆση των λέξεων αὐτῶν στην Καινὴ Διαθήκη δημιουργεῖ ἐξαιρετικὲς ἀμφιβολίες για τη θεωρία ὅτι διαφέρουν σημαντικὰ μεταξύ τους.

Πόσο ἄμεσα και ἐσωτερικὸ εἶναι τὸ «ρήμα»;

Πόσες σαφεῖς περιπτώσεις ἔχουμε στην Καινὴ Διαθήκη ὅπου τὸ «ρήμα» του Θεοῦ ἐρχεται ἄμεσα να μιλήσει στην καρδιά, στο «πνεῦμα», στον ἐσωτερικὸ ἀνθρωπο του πιστοῦ; Πόσο συχνὰ ἔχουμε τέτοια «ρήματα» τα ὁποῖα δὲ λέει ἕνας ἀνθρωπος σ' ἕναν ἀνθρωπο, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς (ἢ ἔστω ἕνας ἄγγελος) στην καρδιά ἐνός ἀνθρώπου, ὅπως τὸ οραματίζεται ὁ Χο; Πόσες περιπτώσεις ἔχουμε ὅπου ἀνθρωπος ἢ ἀνθρωποὶ μιλοῦν σε ἀνθρωπο ἢ ἀνθρώπους; Παρακάτω καταγράφουμε σε τρεῖς στήλες τις πιθανότητες: (1)

μιλούν οι «ουρανοί» (Θεός, άγγελος, Πνεύμα), (2) μιλά ο ιστορικός Ιησούς στα Ευαγγέλια, και (3) απλοί άνθρωποι λένε ρήματα σε απλούς ανθρώπους.

Είναι προφανές ότι οι περιπτώσεις όπου το «ρήμα» είναι ειδικό μήνυμα από το Θεό στον άνθρωπο είναι σχετικά λίγες, όταν συγκρίνονται με τις περιπτώσεις όπου μιλούν άνθρωποι σε ανθρώπους. Στις περιπτώσεις όπου μιλά ο ιστορικός Ιησούς δεν μπορούμε να μιλάμε για κάποιο υπερβατικό ρήμα, διότι ο Ιησούς δρούσε μέσα στο χωροχρόνο και όλοι άκουγαν τα λόγια Του.

Πόσο ατομικό είναι το «ρήμα»;

Μια από τις εμφάνσεις του Cho φαίνεται να είναι στο ότι το «ρήμα» είναι ένας λόγος ιδιαίτερος και ιδιωτικός προς το άτομο. Το άτομο μπαίνει σε «νεκρά ταχύτητα» κτλ. ώστε να λάβει το ιδιαίτερο ρήμα που προορίζει γι' αυτό ο Κύριος. Όμως πολλά εδάφια μιλούν για το «ρήμα» μέσα σε δημόσια πλαίσια. Για παράδειγμα, μετά την ανάσταση του Χριστού, οι γυναίκες πήγαν και μίλησαν στους αποστόλους για το γεγονός της ανάστασης. Διαβάζουμε για τους ένδεκα αποστόλους και τους λοιπούς, ότι «εφάνησαν ωσει λήρος τα ρήματα ταύτα, και ηπίστουν αταίς» (Λουκ. 24:11). Βλέπουμε λοιπόν εδώ τα «ρήματα» να λέγονται από ανθρώπους σε ανθρώπους, χωρίς να υπάρχει κανένα ιδιωτικό στοιχείο. Η Καινή Διαθήκη έχει πολλά ακόμα τέτοια παραδείγματα όπου το ακροατήριο που ακούει τα ρήματα δεν είναι το άτομο αλλά πολλά άτομα που ακούν ένα λόγο που λέγεται δημόσια. Στον παρακάτω πίνακα δείχνουμε τις περιπτώσεις (1) όπου άτομο λέει κάποιο «ρήμα» σε άλλο άτομο, καθώς και (2) τις περιπτώσεις όπου άτομο λέει «ρήματα» σε πολλά άτομα. Είναι προφανές ότι από καθαρά στατιστική άποψη, το δημόσια εκφωνημένο «ρήμα» υπερισχύει.

Πόση οικειότητα προϋποθέτει το «ρήμα»;

Μέσα στη σκέψη του Cho, το «ρήμα» παρουσιάζεται ως κάτι περισσότερο από το Λόγο. Είναι κάτι επιπρόσθετο, κάτι που μπορούν να απολαύσουν εκείνοι που το εκζητούν. Είναι όμως έτσι; Ήδη είδαμε την περίπτωση όπου οι ένδεκα δεν πίστεψαν στο «ρήμα» των γυναικών ότι ο Χριστός αναστήθηκε. Εφόσον δρούσαν με απιστία, θα έλεγε κανείς ότι ήταν ανάξιοι ενός τέτοιου ρήματος. Δεν είχαν βάλει το νου τους σε «νεκρά» ταχύτητα για να είναι έτοιμοι για κάποιο «ρήμα» του Θεού. Εξάλλου, το ακροατήριο που λαμβάνει «ρήμα» δεν είναι πάντα φιλικό. Μπορεί να είναι και εχθρικό. Στο Ιωάννης 5:47, ο Χριστός μιλά σε Ιουδαίους που «την αγάπη του Θεού ουκ έχουν εν εαυτοίς» (εδ. 42) και τους λέει για το Μωϋσή, «ει δε τοις εκείνου γράμμασιν ου πιστεύετε, πως τοις εμοίς ρήμασιν πιστεύετε;». Εδώ δεν έχουμε αποκλειστική διάζευξη λόγου και ρήματος αλλά την απλή διαπίστωση ότι εφόσον προϋπάρχει απόρριψη της ήδη δοθείσας και γραπτής αποκάλυψης του Μωϋσή στην Π.Δ., είναι αδύνατον να υπάρξει αποδοχή της νέας, προφορικής (προς το παρόν) αποκάλυψης του Χριστού στην Κ.Δ. Το ζήτημα όμως είναι ότι ο Χριστός απευθύνει «ρήματα» σε ανθρώπους οι οποίοι δεν μπορούν να τα πιστέψουν. Άρα, το άκουσμα «ρημάτων» εδώ δεν έχει καμία σχέση με την «πνευματικότητα» των ακροατών. Παρόμοιες περιπτώσεις συναντούμε και αλλού (βλ. 8:47, Πραξ. 6:11,13, 16:38).

Θεός/άγγελος → άνθρωπος	Ιησούς → άνθρωπος/ άνθρωποι	Άνθρωπος/οι → άνθρωπος/οι
Λουκ. 1:37,38 (άγγελος → Μαρία) Λουκ. 2:15,17 (άγγελοι → ποιμένες) Λουκ. 2:29 (Πνεύμα → Συμεών) Λουκ. 3:2 (Κήρυγμα μετάνοιας του Ιωάννη του Βαπτιστή) Β' Κορ. 12:4 («άρρητα ρήματα» που έλαβε ο Παύλος)	Ματ. 26:75 (→ Πέτρο) Ματ. 27:14 (→ Πιλάτο) Μαρ. 9:32 (→ μαθητές) Λουκ. 2:50, 51 (→ γονείς) Λουκ. 5:5 (→ Πέτρο) 7:1 (→ ομιλία στο λαό) 9:45 (→ μαθητές) 18:34 (→ μαθητές) 20:26 (→ υποκριτές απεσταλμένους των γραμματέων και αρχιερέων) 22:61 (→ Πέτρο) 24:8 (γυναίκες στο μνήμα) Ιω. 3:34 5:47 (→ Ιουδαίους) 6:63,68 (→ μαθητές) 8:20 (→ λαό στο ιερό) 8:47 (→ Ιουδαίους) 10:21 (→ Ιουδαίους) 12:47,48 (→ λαό) 14:10 (→ Φίλιππο, μαθητές) 15:7 (→ μαθητές) 17:8 (→ μαθητές) Πραξ. 11:16	Ματ. 18:16 (2-3 μάρτυρες) Λουκ. 1:65 (διάδοση) Λουκ. 24:11 (γυναίκες → μαθητές) Πραξ. 2:14 (Πέτρος → Ιερουσαλήμ) Πραξ. 5:20 (Απόστολοι → λαό στο ιερό) Πραξ. 6:11,13 (Στέφανος → λαό) Πραξ. 10:22 (Πέτρος → Κορνήλιο) Πραξ. 10:44 (Πέτρος → ομάδα Κορνήλιου) Πραξ. 11:14 (Πέτρος → Κορνήλιο) Πραξ. 13:42 (Παύλος, Βαρνάβας → συναγωγή Αντιόχειας) Πραξ. 16:38 (Ραβδούχοι → στρατηγούς) Πραξ. 26:25 (Παύλος → Φήστο) Πραξ. 28:25 (Παύλος → λαό) Β' Κορ. 13:1 (2-3 μάρτυρες) Α' Πετ. 1:25 (Πέτρος → αναγνώστες) Β' Πετ. 3:2 (προφήτες → γενικά) Ιουδ. 17 (απόστολοι → γενικά)

Πόσο συγκεκριμένο είναι το «ρήμα»;

Αναμφίβολα, υπάρχουν πολλές περιπτώσεις όπου η λέξη «ρήμα» αναφέρεται σε συγκεκριμένη πληροφόρηση ή εντολή. Έχουμε περιπτώσεις που το «ρήμα» αναφέρεται σε κάτι πιο γενικό; Εδώ έχουμε ένα πρόβλημα. Η λέξη «συγκεκριμένο» είναι ασαφής. Πόσο γενικό χρειάζεται να είναι κάτι για να είναι «λόγος» και πόσο συγκεκριμένο για να είναι «ρήμα»; Για παράδειγμα, στην προς Εβραίους 1:3 και 11:3, η λέξη «ρήμα» αναφέρεται στη δημιουργία. Η δημιουργία είναι αναμφίβολα ένα πολύ συγκεκριμένο γεγονός, αλλά είναι και μοναδικό γεγονός που συμπεριλαμβάνει τα πάντα! Επίσης, στα Ευαγγέλια διαβάζουμε συγκεκριμένα πράγματα για τον Ιησού. Όμως ο Ιησούς δεν είναι μόνο συγκεκριμένος,

είναι μοναδικός, είναι ο Σωτήρας του κόσμου. Συνεπώς ό,τι συγκεκριμένο πράγμα συνέβη στη ζωή του Ιησού συνέβη για να το γνωρίζουμε όλοι. Για παράδειγμα, ο Ιησούς μιλά συγκεκριμένα για τα πάθη Του (βλ. Λουκ. 9:45, 18:34, 24:8). Αυτά τα πάθη δεν είναι απλά η «προσωπική ιστορία» του Ιησού, είναι η ιστορία για το πώς μπορούν να λυτρωθούν όλοι οι άνθρωποι, είναι το «ρήμα» του ευαγγελίου! Δεν μπορούν να εξισωθούν με το «ρήμα» που μπορεί να λάβω για το αν πρέπει να παντρευτώ την Ευτέρπη ή την Καλλιόπη!

Μπορούμε να δούμε την εξής σειρά από τις πιο συγκεκριμένες έννοιες έως τις πιο γενικές:

Α. Συγκεκριμένοι λόγοι οδηγίας σε άτομα για τη ζωή τους (Ματ. 26:75, Μαρ. 14:72, Λουκ. 1:38, 2:17, 2:29, 5:5, 22:61, 24:11, Πραξ. 11:16[:], 16:38 [:], Β' Κορ. 12:4 [:])

Β. Συγκεκριμένες αναφορές στα πάθη του Χριστού (βλ. Λουκ. 9:45, 18:34, 24:8).

Γ. Συγκεκριμένες αναφορές στο Χριστό

Δ. Αναφορές σε συγκεκριμένο μήνυμα (που δεν είναι τόσο συγκεκριμένο!) (Λουκ. 3:2 «εγένετο ρήμα Θεού επί Ιωάννην». Το αποτέλεσμα είναι ότι κάνει το πολύ συγκεκριμένο, αλλά και τόσο γενικό μήνυμα του βαπτίσματος της μετάνοιας!)

Ε. Διάφορες ομιλίες στις οποίες ειπώθηκαν συγκεκριμένα πράγματα περί της Γραφής και του Χριστού (βλ. Λουκ. 7:1, Ιω. 8:20, Πραξ. 2:14, 5:20, 6:11,13, 10:44, 11:14,16, 13:42).

Στ. Πολύ γενικές αναφορές σε «ρήμα» ή «ρήματα» όπου το περιεχόμενο δεν προσδιορίζεται αλλά είναι προφανές ότι έχει να κάνει με το γενικό μήνυμα της χριστιανικής διδασκαλίας. (Ματ. 4:4, Ιω. 3:34, 5:54, 6:63, 68, 12:47-48, 14:10, 15:7, 17:8, Ρωμ. 10:8-18, Εφ. 5:26, 6:17, Εβρ. 6:5, Εβρ. 12:19, Α' Πετ. 1:25, Β' Πετ. 3:2, Ιουδ. 17).

Δυο πράγματα παρατηρούμε για τα παραπάνω. Πρώτον, όσο συγκεκριμένα κι αν είναι, τα «ρήματα» παραμένουν γενικά ως προς την εμβέλεια τους. Αυτά όλα γράφτηκαν για την οικοδομή όλων των πιστών, όχι για να είναι ιδιωτική ιδιοκτησία κάποιου. Δεύτερον, είναι αξιοσημείωτο πως ακόμα και τα πιο συγκεκριμένα «ρήματα», δεν αναφέρονται στην προσωπική ζωή του ατόμου ως αυτοσκοπού. Η Μαρία λαμβάνει «ρήμα» ότι θα γεννήσει το Σωτήρα του κόσμου! Οι ποιμένες λαμβάνουν το «ρήμα» που να δουν το Σωτήρα. Ο Συμεών λαμβάνει «ρήμα» ότι δε θα πεθάνει πριν να δει αυτόν το Σωτήρα. Μιλάμε για γεγονότα μοναδικά στην ιστορία, γεγονότα που υπογραμμίζουν τη μοναδικότητα του

Ιησού Χριστού. Όλο το ενδιαφέρον εστιάζει στο Σωτήρα του κόσμου, όχι στα άτομα που έχουν το προνόμιο να ζήσουν αυτά τα γεγονότα. Κάτι τέτοιο θα σήμαινε σύγχυση του επικοινωνιακού μέσου με το στόχο. Ο στόχος είναι ο Χριστός. Ακόμα και τα συγκεκριμένα «ρήματα» που ακούει ο Πέτρος, ας μην ξεχνάμε ότι γράφτηκαν για το δικό μας παραδειγματισμό και επειδή ο Πέτρος ήταν ένα σημαντικό ηγετικό πρόσωπο ως απόστολος στην πρώτη εκκλησία.

Πόσο παροντικό είναι το «ρήμα»;

Δίδεται η εντύπωση ότι ο «λόγος» είναι ο Λόγος της Γραφής, ο Λόγος του παρελθόντος ενώ το «ρήμα» είναι ο άμεσος λόγος του παρόντος, είναι η ώρα όπου ο Κύριος μιλά, εδώ και τώρα. Ωστόσο, δεν είναι ακριβώς έτσι. Στο Ιωάννης 6:63 ο Χριστός μιλά σε παρακείμενο χρόνο για τα ρήματα «α εγώ λελάληκα υμίν» και λέει ότι αυτά τα «ρήματα» (τα οποία πλέον αποτελούσαν παρελθόν!) «πνεύμα εστιν και ζωή εστιν». Τα ρήματα του παρελθόντος, ζωή και Πνεύμα στο παρόν! Στο Ιωάννης 17:8 ο Χριστός δηλώνει ότι τα «ρήματα» που του έδωσε ο Πατέρας, τα έχει δώσει στους μαθητές του, και εκείνοι τα έχουν λάβει και τα έχουν πιστέψει. Ας σημειωθεί εδώ ότι ο Χριστός δεν είχε πει στους μαθητές ότι το Πνεύμα θα τους δώσει νέα ρήματα, αλλά ότι θα τους διδάξει και θα τους θυμίσει «πάντα α είπον υμίν» (14:26)! Εξάλλου, στη Β' Πέτρου 3:2, ο απόστολος καλεί τους πιστούς «μνησθήναι των προειρημένων ρημάτων υπό των αγίων προφητών», ενώ στο Ιούδας 17 καλούνται να θυμούνται «των ρημάτων των προειρημένων υπό των αποστόλων». Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις (βλ. επίσης Εβρ. 6:5), τα «ρήματα» ειπώθηκαν στο παρελθόν είτε από το Χριστό, είτε από προφήτες, είτε από απόστολους και, με τη δύναμη του Πνεύματος, οι πιστοί καλούνται να τα θυμούνται. Τι ευνοϊκό λοιπόν που τα «ρήματα» του Χριστού, των προφητών και των αποστόλων, είναι γραμμένα στο Λόγο του Θεού για να τα μαθαίνουμε και να τα θυμόμαστε!

Συνεχίζεται

Ο κ. Jeffrey W. Baldwin είναι διευθυντής του Ελληνικού Βιβλικού Σχολείου.

Υποσημειώσεις

1. «ρήμα», in A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature, ed. Walter Bauer (Chicago: The University of Chicago Press, 1979), 735. Βλ. επίσης το λήμμα «λόγος» (σ. 477) όπου ο «λόγος» μπορεί να αναφέρεται σε μια δήλωση, ένα ερώτημα, μια διακήρυξη, κ.λπ. Επίσης, βλ. «λόγος» στο Exegetical Dictionary of the New Testament, 2:356-59.

2 Για τους ορισμούς αυτούς συμβουλευτήκαμε τα λεξικά των: Brown, Driver, Briggs, Hebrew and English Lexicon (Peabody, MS: Hendrickson Publishers, 1979). William L. Holladay, ed. A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament (Grand Rapids: Eerdmans, 1971). Βλ. επίσης, Robert B. Girdlestone, Synonyms of the Old Testament (Grand Rapids: Eerdmans, 1897), στο ενδιαφέρον κεφάλαιο «Word, Law, Covenant».

3 Προκαλεί εντύπωση το γεγονός ότι ο James Barr αφιερώνει ένα κεφάλαιο στη λέξη νταβάρ. Στο φημισμένο βιβλίο του The Semantics of Biblical Language (London: Oxford University Press, 1961), ο Barr δείχνει τους διάφορους τρόπους με τους οποίους οι μελετητές διαστρεβλώνουν τη Βιβλική γλώσσα για να στηρίξουν τη θεολογία τους. Στη λέξη νταβάρ κάνει κριτική σε όσους βασίζονται στην ετυμολογία της για να βγάλουν θεολογικά συμπεράσματα. Αξίζει να σημειώσουμε ένα σχόλιο του: «... είναι προφανές πως επειδή τα θέματα της Βιβλικής σκέψης που συνδέονται με τέτοιες ερμηνείες είναι γνήσια βιβλικά θέματα, η ανεπάρκεια και συχνά ο πλήρης παραλογισμός των ερμηνειών ορισμένων λέξεων περνάει απαρατήρητος. Ο αναγνώστης ίσως παραξενεύεται ή αμφιβάλλει για τις διαδικασίες που χρησιμοποιούνται σε τέτοιες ερμηνείες, αλλά νιώθει πως παρ' όλ' αυτά, στο τέλος βγαίνει κάτι, που φαίνεται γνήσια να αντιπροσωπεύει αυτό για το οποίο ενδιαφέρεται η Βίβλος. Αυτός σίγουρα είναι ο λόγος για τον οποίο, ερμηνείες που αποκλίνουν κατά τρόπο γελοίο από γνωστές και καταγεγραμμένες έννοιες λέξεων μπορεί παρά ταύτα να περάσουν στο κοινό χωρίς κανείς να τις αμφισβητήσει» (σελ. 140, έμφαση δική μου).

Ο Πόνος και η Ομορφιά της Εξομολόγησης

του John Sartelle

Τα παιδιά είναι κι αυτά αμαρτωλά, αλλά μικρά σε μέγεθος. Πρόσφατα παρατηρούσα τα εγγόνια της γυναίκας μου να παίζουν (και λέω της γυναίκας μου, γιατί εγώ απεχθάνομαι την ιδέα ότι είμαι τόσο μεγάλος ώστε να έχω εγγόνια!). Ο εγγονός της, λοιπόν, έπαιζε με τη μικρότερη αδελφή του. Στην πραγματικότητα δεν έπαιζε μαζί της, αλλά τη βασάνιζε.

Τελικά, αυτή κατάφερε «να πάρει το πάνω χέρι» και να τον χτυπήσει. Η παράβασή της αναφέρθηκε αμέσως από τον αδελφό της στις αρμόδιες αρχές – και μάλιστα με απτές αποδείξεις: σημάδια από δαγκωματιά! Καθώς τον άκουγα να δίνει τη δική του ερμηνεία για το γεγονός στη μητέρα του, πρόσεξα ότι δεν ανέφερε τίποτα για τη δική του συμπεριφορά απέναντι στην αδελφή του που προηγήθηκε από τη συμπλοκή. Η μητέρα του, με την εμπειρία που είχε από ανάλογες συμπεριφορές, τον ρώτησε: «Εσύ, τί της έκανες;». Με τον τρόπο αυτό ήταν σαν να εννοούσε ότι μπορεί και ο γιος της να είχε κάποια ευθύνη γι' αυτό που έπαθε. Ποια ήταν η απάντηση; Την ξέρετε ήδη! Την ξέρετε, γιατί σαν παιδιά όλοι μας το είχαμε πει και σαν γονείς όλοι μας το έχουμε ακούσει. «Μαμά, εγώ δεν της έκανα τίποτα».

Τα αδέρφια, αγόρια και κορίτσια, ευχαριστούνται πάρα πολύ όταν αναφέρουν τις κακές συμπεριφορές των αδελφών τους. Το ίδιο πράγμα συμβαίνει και μέσα στις οικογένειες της εκκλησίας μας, παρόλο που δεν είμαστε παιδιά πια. Πάρα πολύ συχνά, δείχνουμε εξαιρετικό ενδιαφέρον για τις αμαρτίες των διπλανών μας παρά για τις δικές μας. Με περισσή ευκολία ονοματίζουμε και καταδικάζουμε τις αμαρτίες των αδελφών μας εν Χριστώ, χωρίς να αναφέρουμε καθόλου τα προσωπικά μας παραπτώματα και αδικήματα ενάντια στον Θεό και στους συνανθρώπους μας.

Πόσες φορές, αλήθεια, ο Χριστός μίλησε για τις εγωιστικές συμπεριφορές των Φαρισαίων, οι οποίοι συνεχώς εύρισκαν λάθη στους άλλους, ενώ δεν αναγνώριζαν τα σφάλματα τα δικά τους; Στην Παλαιά

Διαθήκη, ο Θεός είχε τοποθετήσει το θυσιαστήριο λίγο μετά από την είσοδο του ναού. Ο κάθε λατρευτής μπορούσε να βλέπει τους διπλανούς του να εξομολογούνται τις αμαρτίες τους – και οι διπλανοί του μπορούσαν να βλέπουν εκείνον να εξομολογείται τις αμαρτίες του. Για τον Ισραηλίτη, αυτό δεν ήταν κάποιο είδος αμφίβολης παραδοχής της ενοχής του ενώπιον του Θεού που γινόταν μια για πάντα στη ζωή του καθώς ομολογούσε την πίστη του. Αντίθετα, θα έπρεπε να έρχεται και να ξανάρχεται συνεχώς στον ναό για να εξομολογείται για τις προσωπικές του αμαρτίες. Η εξομολόγηση της αμαρτίας μας μπροστά στον Θεό και τον άνθρωπο είναι η εγγύηση και το αποκορύφωμα της Βιβλικής πίστης.

Στην εντολή του Θεού να εξομολογούμαστε τις

Με ποιο τρόπο καλούμαστε να είμαστε διαφορετικοί από τον κόσμο; Καλούμαστε να εξομολογούμαστε τις αμαρτίες μας και να μην τις κρύβουμε. Οι άνθρωποι του κόσμου κρύβουν τις αμαρτίες τους ή προσπαθούν να δικαιολογήσουν τη συμπεριφορά τους. Το πρώτο σημάδι του Χριστιανού είναι η εξομολόγηση της αμαρτίας – είτε είναι μιας ώρας Χριστιανός είτε είναι εβδομήντα χρόνων

αμαρτίες μας, έχουμε τοποθετήσει ορισμένα όρια που μας βολεύουν. Με μεγάλη ευκολία παρουσιάζομαστε μπροστά στον Θεό κι εξομολογούμαστε τις αμαρτίες μας, ενώ εξαιρούμε αβίαστα τους εαυτούς μας από τη δημόσια εξομολόγηση λέγοντας: «Αυτό το θέμα είναι προσωπικό ανάμεσα στον αμαρτωλό και τον Θεό που τον συγχωρεί». Σε πολλές ευαγγελικές λατρείες σήμερα δεν υπάρχει καθόλου τόπος ώστε οι πιστοί να εξομολογούνται τις αμαρτίες τους με όλη τη σοβαρότητα που χρειάζεται γι' αυτό. Και σίγουρα δεν δείχνουμε καμιά προθυμία ν' ακολουθήσουμε την οδηγία του Ιακώβου που λέει ότι θα πρέπει να εξο-

μολογούμαστε τις αμαρτίες μας ο ένας στον άλλο (5:16).

Το έχεις κάνει ποτέ αυτό; Είναι πραγματικά πολύ ταπεινωτικό να κάθεται μαζί μ' έναν άλλο Χριστιανό και να εξομολογείσαι την αμαρτία σου. Τι σημαίνει αυτό για μας τους ίδιους τους κήρυκες και ποιμένες που έχουμε καθήκον να μεταδίδουμε το Ευαγγέλιο της χάρις, όταν τα ακροατήριά μας έχουν την εντύπωση ότι εμείς ζούμε σ' ένα «ανώτερο πνευματικό επίπεδο» που απέχει πολύ από τις κοινές καθημερινές αμαρτίες που διαπράττουν οι ίδιοι; Τι σημαίνει ακόμα για τη ζωή μας, σαν Χριστιανοί που είμαστε, αν οι αδελφοί μας και οι αδελφές μας νομίζουν ότι εμείς δεν υποφέρουμε από τους ίδιους πειρασμούς και τις

πτώσεις όπως κι εκείνοι; Με ποιο τρόπο καλούμαστε να είμαστε διαφορετικοί από τον κόσμο; Καλούμαστε να εξομολογήσουμε τις αμαρτίες μας και να μην τις κρύβουμε. Οι άνθρωποι του κόσμου κρύβουν τις αμαρτίες τους ή προσπαθούν να δικαιολογήσουν τη συμπεριφορά τους. Το πρώτο σημάδι του Χριστιανού είναι η εξομολόγηση της αμαρτίας – είτε είναι μιας ώρας Χριστιανός είτε είναι εβδομήντα χρόνων.

Γιατί άραγε ο κόσμος νομίζει ότι ο τρόπος που σώζεται κανείς είναι διαμέσου των έργων; Οπωσδήποτε υπάρχει αυτή η εσωτερική έμφυτη υπε-

ρηφάνεια της αμαρτωλής φύσης που επιθυμεί να κερδίσει τη σωτηρία. Παρ' όλ' αυτά, κι εμείς οι ίδιοι οι Χριστιανοί δεν βοηθάμε να διορθωθεί αυτή η αντίληψη του κόσμου όταν κρύβουμε τις αμαρτίες μας και δεν δείχνουμε μια ειλικρινή και δημόσια εξομολόγηση για το παράπτωμά που κάναμε απέναντι στον Θεό και τον συνάνθρωπό μας. Πότε είπαμε στον κόσμο: «Αν γνωρίζατε την καρδιά μου, θα απορούσατε που λέγομαι Χριστιανός;». Πότε είπαμε σ' αυτούς που λατρεύουμε τον Κύριο μαζί: «Αν γνωρίζατε την καρδιά μου, θα απορούσατε που τολμάω να έρθω και να καθήσω στο ίδιο στασίδι με σας;». Πότε είπαμε στα ακροατήριά μας: «Αν γνωρίζατε την καρδιά μου, δεν θα θέλατε να είμαι εγώ ο ποιμένας σας;».

Διάβασα πρόσφατα για μια νέα στην πίστη Χριστιανή που δεν είχε υιοθετήσει ακόμα τις «δέκα πνευματικές συνήθειες ενός επιτυχημένου

Χριστιανού». Δεν γνώριζε ότι η εξομολόγηση της προσωπικής αμαρτίας σε άλλους Χριστιανούς αποτελεί παρελθόν. Έτσι, έκανε μια λίστα με τις αμαρτίες της, αμαρτίες που δεν ήθελε κανένας άλλος να τις γνωρίζει. Πολύ γρήγορα όμως κατάλαβε ότι η εξομολόγηση της θα ήταν έγκυρη μόνον αν έβγαζε από μέσα της αυτή τη «βρωμιά» που κάθε μέρος της αρνιόταν να παραδεχτεί. Έκλεισε λοιπόν ένα ραντεβού με κάποιο ποιμένα και του διάβασε το μακρύ και λεπτομερή κατάλογο που είχε γράψει. Ο ποιμένας κατάλαβε αμέσως ότι άκουγε κάτι πάρα πολύ σπάνιο στην εκκλησία σήμερα. Όταν η νεαρή γυναίκα έφτασε στο τέλος της

λίστας των αμαρτιών της, ο ποιμένας πήρε τη λίστα απ' τα χέρια της, την έσκισε και την έκανε κομματάκια. Κι ενώ έσχιζε τις σελίδες, τής είπε: «Το αίμα του Ιησού Χριστού σε έχει καθαρίσει από κάθε αμαρτία». Έπειτα, είπε κάτι που έδειχνε ότι καταλάβαινε την αμαρτία της από δική του προσωπική

εμπειρία. Είπε: «Προσευχήσου για μένα, γιατί κι εγώ είμαι αμαρτωλός».

Ο εγγονός της γυναίκας μου θα έπρεπε να είχε πει: «Μαμά, η Φοίβη με δάγκωσε, αλλά το άξιζα γιατί κι εγώ την είχα πειράξει πάρα πολύ». Μια τέτοια εξομολόγηση ωφελεί πάρα πολύ και τις οικογένειές μας αλλά και την εκκλησία του Χριστού.

Μετάφραση: Σ. Μανουσαρίδου

**Η εξομολόγηση της αμαρτίας
μας μπροστά στον Θεό και
τον άνθρωπο είναι η εγγύηση
και το αποκορύφωμα της
Βιβλικής πίστης**

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ

Ειδοποιούνται οι αγαπητοί συνδρομητές του “ΑΣΤΕΡΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ” να εξοφλήσουν τη συνδρομή τους.

**Με κατάθεση στον αριθμό Λογαριασμού Τραπέζης ALPHA
149-00-2786-004611 (Ιωάννης Εμμανουήλ)
IBAN: GR53 0140 1490 0278 6004 611 - SWIFT Τραπέζης (BIC): CRBAGRAAXXX**

ή με ταχυδρομική επιταγή ή στους κατά τόπους αντιπροσώπους.

*Προσοχή!!! Μην αμελήσετε να δώσετε στην τράπεζα το ονοματεπώνυμό σας
ώστε να ενημερωθεί το αρχείο μας.*

Οι συνδρομές για το έτος 2006 έχουν ως εξής:

Ελλάδα και Κύπρος: 10 €

**Οι συνδρομές του εξωτερικού: Χώρες Ευρωπαϊκής Ενώσεως: 26 €,
ΗΠΑ: 30 δολάρια ΗΠΑ, Καναδάς, Αυστραλία: 40 δολάρια Καναδά ή Αυστραλίας**

ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΜΕ ΘΕΡΜΑ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΜΑΣ ΝΑ ΑΠΟΣΤΕΙΛΟΥΝ ΤΟ ΣΥΝΤΟΜΟΤΕΡΟ ΤΙΣ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΤΟΥΣ

Ο πειρασμός του Ιούδα...

Από την ιστορία της θείας οικονομίας
στην ιστορία της εθνικής παλιγγενεσίας

του κ. Π. Καλαϊτζίδη

Συνέχεια από το προηγούμενο

IV

Οι αναλογίες με τη σημερινή εκκλησιαστική πραγματικότητα είναι προφανείς. Η Εκκλησία στις κατά παράδοση ορθόδοξες χώρες αντιμετωπίζει –αν δεν έχει ήδη υποκύψει– τον πειρασμό του Ιούδα!

Δεν αναφερόμαστε απλώς στο γνωστό πρόβλημα του εθνοφυλετισμού και στην ψευδαίσθηση ταυτίσεως κάθε «ορθόδοξου» έθνους με την αλήθεια της ορθόδοξης πίστης, αλλά σε κάτι ακόμη βαθύτερο: στην αλλοίωση της ταυτότητας και της αυτοσυνειδησίας της Εκκλησίας, στον εγκλωβισμό και την εγκατάστασή της εντός της ενδοϊστορικής προοπτικής και στη συνακόλουθη λήθη της εσχατολογικής της ταυτότητας, στον περιορισμό της αποστολής της «στην πραγματοποίηση των πεπρωμένων της φυλής και του έθνους» (!), στη μετατροπή του κηρύγματος της ερχόμενης βασιλείας του Θεού σε κήρυγμα εθνικής σωτηρίας και διαφύλαξης του ενδόξου εθνοκοιτηρικού παρελθόντος, στην υποκατάσταση τέλος της ιστορίας της σωτηρίας και της ιστορίας της θείας οικονομίας από την ιστορία της εθνικής παλιγγενεσίας. Εννοείται πως στις παραγράφους που ακολουθούν δεν θα επιχειρήσουμε τη συνολική εξέταση του τεράστιου σε έκταση προβλήματος των σχέσεων Εκκλησίας και Έθνους, αλλά την πραγμάτευση του εν λόγω ζητήματος με συγκριτικές αναφορές στις περί έθνους και Μεσσία αντιλήψεις του Ιούδα και του εβραϊκού ζηλωτισμού. Στις συνομογραφικές μας παρατηρήσεις, λόγω ελλείψεως χώρου, θα περιοριστούμε κυρίως στην ελλαδική εκκλησιαστική πραγματικότητα, χωρίς αυτό να συνεπάγεται αναγκαστικά κάποιας μορφής αρνητική αποκλειστικότητα.

Εκατόν ογδόντα χρόνια μετά την επανάσταση του 1821 και την αρχή του τέλους της «κενωτικής» περιόδου για την εκκλησία (όταν η τελευταία, λόγω εξαιρετικών ιστορικών συνθηκών, εκτρέπεται της κυρίως αποστολής της και αναλαμβάνει τη διάσωση του έθνους), η Εκκλησία στην Ελλάδα μοιάζει να μην μπορεί να απαλλαγεί από το σύνδρομο της ταύτισης με το έθνος, αδυνατεί να δει το έργο της και την εν γένει ιστορική της πορεία ξέχωρα από την πορεία του έθνους. Φαίνεται να παραμένει μάλιστα ανυποψίαστη για το ότι η ταύτιση με το έθνος και την εθνική ιδεολογία της επιβλήθηκε από το κράτος για την εξυπηρέτηση των δικών του σκοπών (Μεγάλη Ιδέα) που βαθμιαία έγιναν και δικό της¹⁸. Έτσι, για τον επίσημο εκκλησιαστικό λόγο Ορθοδοξία και Ελληνισμός είναι ένα και

το αυτό (βλ. «Ελλάδα σημαίνει Ορθοδοξία»!), τα όρια της Εκκλησίας συγχέονται με τα όρια του έθνους, ενώ ο ελληνικός λαός θεωρείται ο νέος περιούσιος λαός του Θεού, καθώς ερμηνεύεται με φυλετικά κριτήρια και ιστορικούς αναχρονισμούς το «ελήλυθεν η ώρα ίνα δοξασθή ο υιός του ανθρώπου» (Ιω. 12, 23) της συνάντησης του Ιησού με τους Έλληνες. Όσο μάλιστα το ελληνικό εθνικό κράτος κάνει βήματα προσαρμογής στο διεθνές περιβάλλον και προβαίνει σε κινήσεις κλεφτοπολέμου με απώτερο στόχο το διαζύγιο με την Εκκλησία, τόσο η τελευταία αμύνεται και καταφεύγει στο παρελθόν και στην προσφορά της στους «αγώνες του έθνους», προκειμένου να κρατήσει ζωντανή τη συμπίεση και την αποκλειστική σχέση με το έθνος. Και όσο το ελληνικό κράτος, ως αποτέλεσμα των ευρύτερων ανακατατάξεων που οφείλονται στην παγκοσμιοποίηση και την πολυπολιτισμικότητα, αποεθνοκοποιείται σταδιακά, τόσο η Εκκλησία της Ελλάδος επανεθνοκοποιείται όλο και περισσότερο, νιώθοντας ανασφαλής και μετέωρη χωρίς την ειδική σχέση με το κράτος και την αποκλειστική σχέση με το έθνος¹⁹.

Τα φαινόμενα αυτά δυστυχώς δεν παραπέμπουν μόνο σε μία κρίση εκκλησιαστικής πολιτικής ή σε εκδηλώσεις αναχρονισμού και θρησκευτικού φονταμενταλισμού, αλλά υπογραμμίζουν κάτι σοβαρότερο: την αντιστροφή των προτεραιοτήτων (τι προηγείται, ο Χριστός ή το έθνος; η βασιλεία του Θεού ή η συνέχεια του έθνους;), την απώλεια της καθολικότητας και οικουμενικότητας της Εκκλησίας, την ασυνείδητη υιοθέτηση μιας εκκοσμικευμένης εσχατολογίας. Ο κυρίαρχος εκκλησιαστικός λόγος όχι μόνο δεν έχει την αίσθηση κάποιας απώλειας ή κάποιας πτώχευσης με τις συνεχείς αναφορές του στους υπέρ του έθνους αγώνες της Εκκλησίας, αλλά τουναντίον αρέσκεται να υπενθυμίζει αυτή τη διάσταση με βιβλία και δημοσιεύματα για τον κλήρο στον αγώνα του 1821, στο μακεδονικό αγώνα και στη μικρασιατική καταστροφή, μη συνειδητοποιώντας (;) την απόσταση που χωρίζει τις πράξεις αυτές από τη στάση του Χριστού σε ανάλογες περιπτώσεις και αγνοώντας (;) τον όλως εξαιρετικό (κατ' οικονομίαν) χαρακτήρα που απέδωσε πάντοτε η εκκλησιαστική συνείδηση στη συμμετοχή κληρικών σε αυτούς τους αγώνες. Πόσο απέχει όμως ένας τέτοιος εκκλησιαστικός λόγος και η ανάλογη εκκλησιαστική πρακτική από τον πειρασμό του Ιούδα και από τον θεοκρατικό του εθνικισμό όπως παρουσιάστηκε παραπάνω;

Λογική και φυσική συνέπεια είναι η ταύτιση του θρησκευτικού με το εθνικό πεδίο. Η εθνική και η χριστιανική ταυτότητα θεωρούνται έτσι ως κάτι το ενιαίο και αδιαίρετο, αν και στο τέλος βέβαια η χριστιανική

ταυτότητα εκπίπτει σε συστατικό στοιχείο της εθνικής. Η «χριστιανική» ταυτότητα εν προκειμένω δεν αναφέρεται στη μετοχή στην ευχαριστιακή και εσχατολογική κοινότητα που είναι η Εκκλησία και στις συνακόλουθες ηθικές, κοινωνικές και πολιτικές συνέπειες που απορρέουν από την ένταξη σε αυτή την κοινότητα, γιατί η μετοχή αυτή παραμένει δυναμικά απροσδιόριστη, πέρα από κάθε *a priori* αντικειμενικό προσδιορισμό. Η «χριστιανική» ταυτότητα αναφέρεται μάλλον σε μία εκ των προτέρων καθορισμένη συλλογική πραγματικότητα που τα όριά της ταυτίζονται με τα όρια του έθνους και όπου το επίθετο «χριστιανικός» δεν εισάγει κατ' ανάγκη κριτήρια και απαιτήσεις εκκλησιαστικής νοηματοδότησης της προσωπικής και κοινωνικής ζωής, αλλά συνδέεται με παραδοσιακούς πολιτιστικούς και ιστορικούς επικαθορισμούς.

V

Χωρίς αμφιβολία ο τονισμός του «εθνικού ρόλου» της Εκκλησίας υποδηλώνει απουσία εσχατολογικής προοπτικής²⁰. Η εσχατολογία δεν είναι απλώς ο λόγος για τους έσχατους χρόνους ή το τελευταίο κεφάλαιο της Δογματικής, αλλά μια στάση και μια πραγματικότητα που αναφέρεται στην εισβολή του εσχάτου στο παρόν, στην πρόγνωση «από του νυν» της ζωής του μέλλοντος αιώνας και στην ενεργητική αναμονή της ερχόμενης βασιλείας. Γι' αυτό και θα πρέπει να θυμόμαστε όχι μόνο την πληθώρα των βιβλικών αναφορών που μέσα από το σχέδιο της θείας οικονομίας αναγγέλλουν την εσχατολογική πραγματοποίηση της ενότητας όλων των εθνών και την τελική μεταστροφή τους που θα επιτρέψει την αναδημιουργία και την επικράτηση της παγκόσμιας ειρήνης²¹, αλλά και το γεγονός πως η ενότητα αυτή είναι ήδη παρούσα στην Εκκλησία εν Χριστώ Ιησού, καθώς υπερβαίνεται η αμαρτία που έθραυσε την αρχική ενότητα του ανθρωπίνου γένους και οι πάσης φύσεως τεμαχισμοί και διαχωρισμοί, φύλου, φυλής, έθνους, κοινωνικής τάξης: «ουκ έστιν Έλληνας και Ιουδαίος, περιτομή και ακροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης, δούλος, ελεύθερος, αλλά τα πάντα και εν πάσι Χριστός»²².

Ύστερα μάλιστα από την Πεντηκοστή και την έλευση του Παρακλήτου η εσχατολογική πραγματοποίηση της ενότητας προβάλλεται από την εκκλησιαστική υμνολογία ως ψηλαφητή πραγματικότητα και ως υπέρβαση του τεμαχισμού σε γλώσσες και έθνη που επέφερε η αλαζονεία του Πύργου της Βαβέλ: «Ότε καταβάς τας γλώσσας συνέχεε / διεμέριζεν έθνη ο Ύψιστος. / Ότε του πυρός τας γλώσσας διένειμε / εις ενότητα πάντας εκάλεσε. / Και συμφώνως δοξάζομεν το Πανάγιον Πνεύμα»²³. Για την ακρίβεια, η ενότητα αυτή είναι μέσα στο σχέδιο της θείας οικονομίας, όπου καταργείται κάθε έννοια αποκλειστικότητας, περιουσίου λαού και

κληρονομικής υιοθεσίας, όπως έξοχα παριστάνεται αυτό στο παράδειγμα του προφητικού βιβλίου του *Ιωνά* αλλά και στην *Προς Ρωμαίους Επιστολή* του Απ. Παύλου (κεφ. 4 και 9-11). Καθώς σημειώνει ο καθηγητής Ν. Ματσούκας, με αφορμή τα προαναφερθέντα βιβλικά κείμενα: «Αυτή η αποκλειστικότητα, που είναι το πιο σοβαρό σύμπτωμα του προπατορικού κυρίως αμαρτήματος, αποτελεί κίνδυνο και για τη φάση της Εκκλησίας του Παρακλήτου. Η διάβρωση του σώματος από το αμάρτημα της αποκλειστικότητας, ως εγωκεντρική συσπείρωση, είναι διαρκώς επί θύραις. [...] Η έκπτωση του Ισραήλ αποτελεί οδυνηρό γεγονός της ιστορίας της θείας οικονομίας για τον Απόστολο Παύλο. [...] Τίποτα δεν εγγυάται την παραμονή στην Εκκλησία παρά μονάχα η εμμονή στο πνεύμα της οικουμενικότητας»²⁴.

Η ιστορία όμως της θείας οικονομίας συνδέεται με τις θεοφάνειες στην κτίση και την ιστορία, με τις παρεμβάσεις του άσρκου και ένσαρκου Λόγου και την αποστολή του Αγίου Πνεύματος με τελικό σκοπό την απελευθέρωση από την αμαρτία και την εν Χριστώ σωτηρία στην οποία

Θα πρέπει να θυμόμαστε όχι μόνο την πληθώρα των βιβλικών αναφορών που μέσα από το σχέδιο της θείας οικονομίας αναγγέλλουν την εσχατολογική πραγματοποίηση της ενότητας όλων των εθνών και την τελική μεταστροφή τους που θα επιτρέψει την αναδημιουργία και την επικράτηση της παγκόσμιας ειρήνης, αλλά και το γεγονός πως η ενότητα αυτή είναι ήδη παρούσα στην Εκκλησία εν Χριστώ Ιησού

θα συμμετέχουν όλα τα έθνη ταυτόχρονα με τον Ισραήλ²⁵. Όλα τα μεγάλα γεγονότα της ιερής ιστορίας σε αυτό κατατείνουν: η εκλογή και η Διαθήκη, η δωρεά του Νόμου και η κατάκτηση της Χαναάν, η εκλογή των Προφητών, η αποστολή του Ιησού από τον Πατέρα, οι παραβολές και η αποκάλυψη των μυστηρίων της Βασιλείας, η εκπλήρωση των Γραφών και η αναγκαιότητα του πάθους, το παράδοξο του Σταυρού και η δόξα της Αναστάσεως, η έλευση του Παρακλήτου και η αποστολική διακονία κηρύττουν το Ευαγγέλιο της Βασιλείας, αλλά και

το Ευαγγέλιο της σωτηρίας που αφορά όλα τα έθνη και πραγματοποιείται στο πρόσωπο του Ιησού, του Μεσσία και Υιού του Θεού.

Στον κατεστημένο εκκλησιαστικό λόγο όμως τα γεγονότα-σταθμοί της ιστορίας της θείας οικονομίας όχι μόνο δεν εντάσσονται στην προοπτική υπέρβασης των συνεπειών της αμαρτίας και πραγματοποίησης της σωτηρίας και της υπέρ τα έθνη ενότητας, αλλά συνδέονται συμβολικά και φορτίζονται συναισθηματικά με γεγονότα και περιπέτειες του εθνικού μας πεπρωμένου, στην πραγματοποίηση του οποίου φαίνεται να κατατείνουν. Σημειώνεται έτσι μία σημαντική μετατόπιση, ένα πλήρες νοήματος γλίστρημα από την ιστορία της θείας οικονομίας, στην ιστορία της εθνικής παλιγγενεσίας, που δεν είναι τίποτε άλλο παρά η λογική κατάληξη του πειρασμού του Ιούδα και του ζηλωτικού εγκοσμιοκρατικού μεσσιανισμού. Δεν υπάρχει δεσποτική ή θεομητορική εορτή, εορτή αγίου ή μάρτυρα που να μην σχετίζεται με τον ένα ή τον άλλο τρόπο

με κάποιο σημαντικό εθνικό γεγονός ή με κάποιον εθνικοπατριωτικό συμβολισμό: ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου με την 25^η Μαρτίου 1821· η Ανάσταση του Χριστού με την Ανάστασή του έθνους από τα 400 χρόνια της σκλαβιάς· η Κοίμηση του Θεοτόκου με τη γιορτή των Ενόπλων Δυνάμεων· η Ύψωση του Τιμίου Σταυρού με την επέτειο της Μικρασιατικής καταστροφής· η εορτή της Αγίας Σκέπης με την επέτειο του ΟΧΙ της 28^{ης} Οκτωβρίου· η εορτή των Αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ με τη γιορτή της πολεμικής Αεροπορίας· η εορτή της αγίας Βαρβάρας με τη γιορτή του πυροβολικού... Σταματάμε εδώ γιατί ο κατάλογος μοιάζει ατελείωτος... Το τραγικό σε τούτη την ιστορία είναι ότι η Εκκλησία όχι μόνο δεν κάνει τίποτα για να ανακόψει αυτήν την τάση (πολλές από τις «διπλές γιορτές» καθιερώθηκαν πρόσφατα), αλλά μοιάζει να ευνοεί αυτήν την εξέλιξη πιστεύοντας ίσως, πως έτσι βρίσκεται στο επίκεντρο της δημόσιας ζωής και πως ασκεί αποτελεσματικότερη ποιμαντική!

Σύμφωνα με αυτή τη λογική τα ιερά και τα όσια της πίστης (Θ. Λειτουργία, σύμβολα, εκκλησιαστικές εορτές αγίων και μαρτύρων, άγια λείψανα κ.λπ.) θεωρούνται αυτόχρονα ως ιερά και όσια της φυλής. Έτσι ο Σταυρός, το σύμβολο της μίμησης του σταυρικού ήθους του Χριστού και της παραίτησης από το εγώ και από κάθε κοσμική ασφάλεια, είναι και θρησκευτικό και εθνικό σύμβολο· οι εθνομάρτυρες συγχέονται συχνά με τους νεομάρτυρες, ενώ οι περίφημες «διπλές γιορτές» καταλήγουν –κάτω από τον καταιγισμό των χειροκροτημάτων, του Εθνικού Ύμνου και των βερμπαλιστικών εθνικοπατριωτικών κηρυγμάτων- σε παρωδία και του έθνους και της Εκκλησίας, με κυρίως χαμένη βέβαια την εκκλησιαστική διάσταση της εορτής, καθώς δεν καθορίζει αυτή και δεν εκκλησιοποιεί το εθνικό αλλά καθορίζεται από αυτό. Ο επίσημος εν Ελλάδι εκκλησιαστικός λόγος δεν κηρύσσει «Ιησούν Χριστόν και τούτον εσταυρωμένον» (Α΄ Κορ. 2, 2), «Ιουδαίους μεν σκάνδαλον, Έλλησι δε μωρίαν» (Α΄ Κορ. 1, 23), αλλά έναν Χριστό χρήσιμο στην κρατούσα εθνοθρησκευτική ιδεολογία. Επόμενο είναι πολύ συχνά το εκκλησιαστικό κήρυγμα να θυμίζει περισσότερο μάθημα «πατριδολογίας», όπως έλεγε ο αείμνηστος Μητροπολίτης Σερβίων και Κοζάνης Διονύσιος Λ. Ψαριανός, παρά να αναγγέλλει το ευαγγέλιο της σωτηρίας: «τυφλοί αναβλέπουσιν, χωλοί περιπατούσιν, λεπροί καθαρίζονται, και κωφοί ακούουσιν, νεκροί εγείρονται, πτωχοί ευαγγελίζονται» (Λκ. 7, 22· Πρβλ. Μθ. 11, 5). Απηχεί έτσι το κήρυγμα περισσότερο τις προτεραιότητες του Ιούδα και των Ζηλωτών, παρά τη στάση του Χριστού.

Είναι επόμενο λοιπόν που η τοπική Εκκλησία μεταλλάχθηκε σε εθνική, με τραγικό αποτέλεσμα, στις πολυφυλετικές πολυπολιτισμικές κοινωνίες της Δ. Ευρώπης

και της Αμερικής, το σκάνδαλο των πολλαπλών εκκλησιαστικών δικαιοδοσιών (κάθε έθνος και μια Εκκλησία!) και την ακύρωση στην πράξη της ορθοδόξου εκκλησιολογίας. Έτσι η κλήση για σωτηρία και αγιοποίηση της οικουμένης και του σύμπαντος κόσμου αντικαταστάθηκε από την ιεροποίηση του Έθνους, ενώ η Παράδοση της Εκκλησίας, από ζώσα εν αγίω Πνεύματι ανακαινιστική πραγματικότητα μεταβλήθηκε σε φολκλορικό είδος, θεματοφύλακα του Έθνους και των αληθειών του. Ο συμφυρμός μάλιστα έθνους και Εκκλησίας και η υποκατάσταση της ιστορίας της θείας οικονομίας από την ιστορία της εθνικής παλιγγενεσίας παρήγαγαν ιδέες και βιβλία-μανιφέστα, που διακρίνονται για τη θεολογικοπολιτική τους σύγχυση, τον αφελή τρόπο γραφής και τη μεταφυσική πίστη στην αιώνια αξία του Ελληνισμού. Ένα τέτοιο βιβλίο –χαρακτηριστικό του κλίματος της εποχής του, αλλά και μιας τάσεως που σε πιο ήπια μορφή υπάρχει και σήμερα στην ελλαδική Εκκλησία και κοινωνία- κυκλοφόρησε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα στην Πάτρα (αναδημοσιευμένο το 1997). Στο βιβλίο αυτό –κατ' απομίμηση του Συμβόλου της Πίστεως- κάνει την εμφάνισή του κι ένα Σύμβολο του

Ελληνισμού (!), με στοιχεία καταβύθισης στη λατρεία των χθονίων δυνάμεων της γης, της φυλής και του αίματος, χωρίς ποτέ απ' όσο γνωρίζω η Εκκλησία της Ελλάδος να πάρει σαφείς αποστάσεις από τέτοιες απόπειρες:

ΕΘΝΙΚΟΝ «ΠΙΣΤΕΥΩ»

«ΠΙΣΤΕΥΩ εις μίαν Ελλάδα, μεγάλην και αδιαίρετον, τρισέβδορον και αθάνατον, πατρίδα του πνεύματος, του φωτός, της σοφίας, της επιστήμης, παντός του τελείου· δημιουργόν της καλλιτεχνίας, του πολιτισμού και πάσης προόδου.

Και εις τον Ελληνισμόν, πνευματικήν της φυλής δύναμιν, γεννηθέντα εκ του φωτός και της φύσεως της Ελληνικής.

Και εις το Ελληνικόν πνεύμα το ζωοποιόν, το εκ του Ελληνικού φωτός εκπορευόμενον, και δια του φωτός του πολιτισμού πληρώσαν την οικουμένην και καταυγάσαν την ανθρωπότητα από απωπτότου αιώνος· το εκ της Ελληνίδος γης παραχθέν, και διδάξαν τον πολιτισμόν εν μέσω της βαρβαρότητος.

Εις την ακαταμάχητον του πνεύματος τούτου δύναμιν, μη καταβληθέντος, μηδέ ταπεινωθέντος, μηδέ εκλιπόντος ποτέ ανά τας δεινάς εθνικής δοκιμασίας δια μέσου των αιώνων, αλλ' αεί ζώντος, και ακτινοβόλου ανατείλαντος εν μια της πατρίδος γωνία, και αναλλοίωτου και αμειώτου αναβλαστήσαντος.

Εις την εκ νέου αναλαμπήν του πνεύματος του πατρώου, με την αυτήν έξοχον γονιμότητα εν τη σοφία, τη επιστήμη, τη τέχνη.

Και εις την Εθνικήν μας Θεϊάν Θρησκείαν, την αεί διαφύλαξασαν αλώβητον τον Εθνισμόν και την γλώσσαν καθ' όλας τας δεινάς της φυλής καταιγίδας, και αρρήκτως συνδεσμένην μετά της υπάρξεως και του μεγαλείου του Έθνους.

Προσδοκώ την αναπόδραστον και νυν κατίσχυσιν, ως πάλοι και τέως, του Ελληνισμού εναντίον παντός εχθρού και παντός εμποδίου, και ασφαλή τον τελικόν αυτού θρίαμβον ανά μέσον των εναντίων.

Η ιστορία όμως της θείας οικονομίας συνδέεται με τις θεοφάνειες στην κτίση και την ιστορία, με τις παρεμβάσεις του άσαρκου και ένσαρκου Λόγου και την αποστολή του Αγίου Πνεύματος με τελικό σκοπό την απελευθέρωση από την αμαρτία και την εν Χριστώ σωτηρία στην οποία θα συμμετέχουν όλα τα έθνη ταυτόχρονα με τον Ισραήλ

Το παλαιόν της πατρίδος λαμπρόν μεγαλείον, και του Αναστάντος Έθνους απροσμάχητον την δόξαν, την ισχύν, και το κλέος εις πάντας τους αιώνας. Αμήν!»²⁶.

VI

Δανειζόμενο τη συμβολική γλώσσα της ορθοδόξου δογματικής, το «Εθνικόν Πιστεύω» όχι μόνο εισάγει τον εθνοφυλετισμό αλλά καθιερώνει επίσης και τον παγανισμό του λαού, του έθνους και της εθνικής ταυτότητας. Όπως σημειώνει χαρακτηριστικά ο επίσκοπος Διοκλείας Κάλλιστος Ware: "Σεβόμενοι την εθνική ταυτότητα, οφείλουμε να μην ξεχνούμε πως η Εκκλησία στην βαθύτερη ουσία της είναι Μία και Καθολική. Το βασικό στοιχείο στη δομή της Εκκλησίας επί της γης δεν είναι το έθνος, αλλά η τοπική σύναξη, η συγκέντρωση γύρω από τον επίσκοπο κάθε Κυριακή για την τέλεση της θείας Ευχαριστίας. Και η ευχαριστιακή αυτή σύναξη οφείλει να ενώνει όλους τους χριστιανούς σ' ένα δεδομένο τόπο, ανεξάρτητα από την εθνική τους καταγωγή. Κατά τους αγίους κανόνες ο επίσκοπος έχει το βάρος όχι μιας εθνικής ομάδας, αλλά μιας ορισμένης περιοχής. Η Εκκλησία ως ευχαριστιακή κοινότητα δεν έχει οργανωθεί σε εθνική βάση, αλλά σε βάση τοπική. Επομένως, η εθνική διάσταση οφείλει να υπηρέτησε την Εκκλησία και όχι να την υποδουλώσει»²⁷.

Το ζητούμενο λοιπόν είναι η σωστή ιεράρχηση κριτηρίων και προτεραιοτήτων στη σχέση του εθνικού με το εκκλησιαστικό, καθώς και η σαφής οριοθέτηση των συναφειών. Ούτε το έθνος ταυτίζεται με την Εκκλησία, αλλά ούτε και η Εκκλησία μπορεί να αναφέρεται αποκλειστικά στο έθνος. Βέβαια όσο υπάρχει ιστορία θα υπάρχουν και έθνη, οι έννοιες όμως του έθνους και

της Εκκλησίας βρίσκονται σε διαλεκτική σχέση, καθώς εμπεριέχουν μιαν ασυμφιλίωτη και αντίρροπη δυναμική. Βεβαίως δεν είναι εύκολο να αρνηθεί κανείς τα θετικά στοιχεία της συμπόρευσης Εκκλησίας και λαού, όπως επίσης δεν μπορεί κανείς να υποτιμήσει το γεγονός πως έχουμε να κάνουμε με μία λαϊκή Εκκλησία, με σημαντικές ιστορικές και κοινωνικές στρατεύσεις. Όσο θεμιτή είναι όμως η δίψα των λαών για ελευθερία και δικαιοσύνη, άλλο τόσο χρειάζεται να προσέξει η Εκκλησία για να μη μετατραπεί σε εφήμερο απελευθερωτικό κίνημα με ημερομηνία λήξεως.

Το ερώτημα είναι μήπως η πορεία της επίσημης Εκκλησίας στην Ελλάδα τα νεώτερα χρόνια έχει τα στοιχεία της ιστορικής αμαρτίας (αστοχίας, αποτυχίας). Μήπως η συνεχής ενασχόληση με τα ζητήματα του έθνους προδίδει λήθη της εσχατολογικής ταυτότητας της Εκκλησίας για χάρη του ενδοκοσμικού και ενδοϊστορικού; Μήπως η εμπλοκή του εκκλησιαστικού λόγου στα σχήματα του αιώνος τούτου συνιστά αποδοχή των αιτημάτων του Ιούδα και των Ζηλωτών για έναν εθνικοθρησκευτικό μεσσιανισμό. Το πρόβλημα δημιουργείται από τη στιγμή που η Εκκλησία επιδιώκει τη δικαίωση δια της προσφυγής στο ιστορικό παρελθόν, υπερτονίζοντας το «ήδη» και λησμονώντας το «ούπω», παθιαζόμενη για πραγματικότητες που είναι προορισμένες να ξεπεραστούν και να πεθάνουν στα Έσχατα.

Ο κ. Π. Καλαϊτζίδης είναι Πάρεδρος ε.θ. του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, Συντονιστής το χειμερινού προγράμματος της Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών της Ι. Μητροπόλεως Δημητριάδος.

Υποσημειώσεις

¹⁸ Για την ιστορία της υιοθέτησης της εθνικής ιδεολογίας από την Εκκλησία της Ελλάδος βλ.: Ch. Frazee, *Ορθόδοξος Εκκλησία και ελληνική ανεξαρτησία, 1821-1852*, μτφρ. Ιωσ. Ροηλίδης, Δόμος, Αθήνα 1987 -Ι. Πέτρου, *Εκκλησία και πολιτική στην Ελλάδα, 1750-1909*, Κυριακίδης, Θεσσαλονίκη 1992, ιδιαίτερα σσ. 141 κ.ε. -Ι. Petrou, "Nationale Identität und Orthodoxie im heutigen Griechenland", στον τόμο: Alois Moisser (επιμ.), "Gottes auserwählte Völker". *Erwählungsvorstellungen und kollektive Selbstfindung in der Geschichte*, Peter Lang, Frankfurt a.M. 2001, σσ. 261-271. -Α. Μαντάκη, *Οι σχέσεις της Εκκλησίας με το κράτος-Έθνος στη σκιά των ταυτοτήτων*, Νεφέλη, Αθήνα 2000, σσ. 21-56. Συγκριτική μελέτη του φαινομένου στις βαλκανικές χώρες: Π. Κιτρομηλίδη, «"Νοερές κοινότητες" και οι απαρχές του εθνικού ζητήματος στα Βαλκάνια», στον τόμο: Θ. Βερέμη (επιμ.), *Εθνική ταυτότητα και εθνικισμός στη Νεότερη Ελλάδα*, Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα 1997, ιδίως σσ. 103-119. Για τις θρησκευτικές ρίζες του εθνικισμού: Π.Λέκκα, *Η εθνικιστική ιδεολογία. Πέντε υποθέσεις εργασίας στην ιστορική κοινωνιολογία*, Κατάρτι, Αθήνα 1996, σσ. 178-194.

¹⁹ Α. Μαντάκη, *ό.π.*, σ. 17.

²⁰ Εκτενέστερη ανάλυση αυτής της θέσης στη μελέτη μας «Εκκλησία και έθνος σε εσχατολογική προοπτική», στον τόμο: *Εκκλησία και Εσχατολογία*, που κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Καστανιώτη τον Ιανουάριο του 2002.

²¹ Βλ. αντί πολλών *Γεν. 12, 3· Γαλ. 3, 8· Ησ. 2, 2 κ.ε.* 66, 18-24· *Ρωμ*, κεφ. 4, κεφ. 9-11· *Εφ. 2, 11-22*.

²² Βλ. *Κολ. 3, 11*. -Πρβλ. *Γαλ. 3, 26-29· Προς Διόγνητον*, κεφ. 5· Μάξιμος Ομολογητής, *Μυσταγωγία Α'*, PG 91, 664 D -668C.

²³ *Κοντάκιο της εορτής της Πεντηκοστής*.

²⁴ Ν. Ματσούκα, *Δογματική και Συμβολική Θεολογία Β'*, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1985, σσ. 375-376.

²⁵ Ν. Ματσούκα, *ό.π.*, σ. 58.

²⁶ Βλ. Μ. Χαιρετού, *Εθνολογισμοί ή Μελέτη περί εθνισμού*, Πάτρα 1905, σσ. 7-8.

²⁷ Κάλλιστου Ware, «Η ενότητα των Ορθοδόξων», *Σύναξη*, τχ. 7/1983, σ. 54.

Το κείμενο αυτό προέρχεται από το ειδικό αφιέρωμα του θεολογικού περιοδικού Σύναξη, τχ. 79, 2001, σσ. 51-65. Ακολούθως δημοσιεύθηκε γαλλικά στο περιοδικό Contacts, τχ. 197, 2002, pp. 24-48, αγγλικά στο περιοδικό The Greek Orthodox Theological Review, τ. 47/2002, pp. 357-379, και σερβικά στην περιοδική έκδοση Nova Srpska Politicka Misao, 17-1-2006. Αναδημοσιεύεται με την ευγενική άδεια του συγγραφέα.

Η Κραυγή της Κτίσης

της κας Ιω. Σαχινίδου

Η Δυϊστική Κοσμοθεώρηση

Ο Δυϊσμός εκφράζεται σαν αντίθεση, επιβεβαιώνοντας την μικρότερη αξία του ενός πόλου σε σχέση με τον άλλο πόλο. Η γυναίκα θεωρείται ότι είναι σε άγνοια, κατώτερη και λιγότερο προικισμένη ενώ ο άνδρας ανώτερος και ευφυής. Ο δυϊσμός ανάμεσα στους ανθρώπους και τη φύση θεωρεί τη φύση υποτελή στην ανθρωπότητα σαν οι άνθρωποι να μην είναι μέλη της φύσης. Μια τέτοια θεώρηση καθορίζει την ανθρωπίνη ανωτερότητα σε σχέση με τα υπόλοιπα όντα. Στοιχεία δυϊστικά των πολιτισμών στις δυτικές κοινωνίες οδήγησαν στην σημερινή εποχή της οικολογικής κρίσης. Είναι σήμερα σαφές ότι πρέπει να ξεφύγουμε από πολιτισμούς κυριαρχικούς, που δημιουργούν δυϊσμούς και ιεραρχίες και να προχωρήσουμε σε κοινωνίες που σέβονται τη γη, όλα τα όντα της, και ολόκληρη τη δημιουργία.

Ο Πλάτων και ο Αριστοτέλης χρησιμοποίησαν μια ιεραρχική μεταφορά, βάζοντας στην ίδια κατηγορία τις γυναίκες, τους αλλογενείς και τα ζώα σαν «κατά φύση» κατώτερα όντα σε μια αλυσίδα που άρχιζε από τον άυλο Λόγο του Θεού στην κορυφή της ιεραρχίας και έφθανε ως την ύλη στο κάτω άκρο της ιεραρχίας. Στον Τίμαιο, ο Πλάτων γράφει ότι όσοι άνδρες ξόδεψαν τη ζωή τους σε αδικίες μετασχηματίζονταν στην δεύτερη ενσάρκωσή τους σε γυναίκες, τα αρπακτικά πουλιά προήλθαν από άκακους αλλά ανόητους άνδρες, τα θηρία προήλθαν από άνδρες που δεν ασχολήθηκαν με τη φιλοσοφία και πως ό,τι ζει στη θάλασσα προήλθε από τους εντελώς επιπόλαιους και ανόητους άνδρες.¹

Στην εποχή της Βιομηχανικής Επανάστασης η κοσμοθεωρία του Descartes (1595-1650) δηλώνει ένα δυϊσμό του υπερβατικού νου σε σχέση με την ύλη, η οποία 'εκ φύσεως' δεν έχει νου, ούτε ψυχή, αλλά κινείται μηχανικά. Ερχόμαστε αντιμέτωποι με την μεταφορά της 'μηχανής' όσον αφορά τη φύση. Η κατανόηση τη συνοχής του οργανικού σώματος, των αισθήσεων και της νόησης διαιρείται τώρα στη νόηση από τη μια πλευρά που υπάρχει στο Θεό και στο ανθρώπινο, ανδρικό μυαλό, και από την άλλη πλευρά στην κινούμενη νεκρή ύλη. Την ίδια εποχή οι συζητήσεις όπου όλοι οι κλάδοι της γνώσης θεωρούνταν συναφείς, τεμαχίζονται και οι θεολογικές αλήθειες διαχωρίζονται από τις επιστημονικές. Ο Newton αργότερα περιγράφει την ύλη, υποβαθμίζοντάς την σε σωματίδια που κινούνται σε ένα διαστημικό κενό με την βοήθεια δραστικών δυνάμεων και δυνάμεων της βαρύτητας. Αυτό το 'μηχανιστικό' σύμπαν είχε ένα Θεό 'ωρολογοποιό', τον κατασκευαστή της 'κοσμικής μηχανής' ο οποίος ενσωμάτωνε τους νόμους της κίνησης στο σύμπαν και επενέβαινε στο σύμπαν μόνο για να διορθώσει τις

ανωμαλίες που προέκυπταν στη λειτουργία του.²

Η διαμάχη μεταξύ αυτών που υποστηρίζουν την οργανική και αυτών που υποστηρίζουν την μηχανιστική θεώρηση της φύσης και του σύμπαντος είναι διαρκής. Φιλόσοφοι της φύσης θεωρούσαν την ανωτερότητα του άνδρα δεδομένη και διατηρούσαν την αντίληψη ότι την ψυχή την κληρονομεί ο άνθρωπος από τον πατέρα του, ενώ η μητέρα προσφέρει την ύλη. Σήμερα η επιστήμη της οικολογίας βλέπει την ανθρωπότητα σαν αναπόσπαστο μέλος του ευρύτερου γήινου πλανητικού συστήματος και διαλύει τον δυϊσμό μεταξύ ανθρώπου και φύσης, αμφισβητώντας την αντίληψη της ανωτερότητας του ανθρώπου και την αυτεξούσια ύπαρξή του, ανεξάρτητη από την φύση. Η μηχανιστική θεώρηση του σύμπαντος, που θεωρούσε τη φύση νεκρή και απαθή, λειτούργησε σαν επικυρωμένη νομιμοποίηση της αλόγιστης εκμετάλλευσης της φύσης και των πόρων της από τον άνθρωπο. Σήμερα, στην εποχή της οικολογικής κρίσης, οι δυτικές κοινωνίες άρχισαν να αμφισβητούν την μηχανιστική θεώρηση του σύμπαντος. Μελετούν θεωρήσεις που αντικρίζουν το σύμπαν σαν ζωντανό οργανισμό. Το πιο σύγχρονο παράδειγμα ολιστικής θεώρησης του σύμπαντος το προσφέρει η επιστήμη της οικολογίας. Η αντίληψη της αμοιβαίας σχέσης (interconnectedness) και της αλληλο-εξάρτησης (interdependence) όλων των όντων και η κατανόηση ότι η φύση είναι ζωντανή και ενεργός είναι θεμελιώδης. Όλα τα όντα της γης υπάρχουν σαν μέλη του ζωντανού οικοσυστήματος της γης και ευρύτερα του σύμπαντος.

Η οικολογία όσον αφορά την ανθρωπότητα σαν μέλος του οικοσυστήματος της γης και του σύμπαντος εισχωρεί κοινωνικά για να διακρίνει, να επισημάνει και να αναιρέσει την εξουσία που ασκείται από κοινωνικές ομάδες ανθρώπων προς άλλες ομάδες όπως στις γυναίκες, στους φτωχούς, στους ηλικιωμένους, στα παιδιά, στους περιθωριοποιημένους, στους δούλους, στους ιθαγενείς, με δυϊστικά κριτήρια όσον αφορά: το φύλο, την ηλικία, την κοινωνική τάξη ή το έθνος τους. Για τη φύση η οικολογία ζητά να αναιρέσει την αποκλειστικά χρησιμοθηρική εξουσία που άσκησαν οι άνθρωποι σ' αυτήν, η οποία οδήγησε στη σημερινή οικολογική κρίση.³

Η Ολιστική Κοσμοθεώρηση

Ένα χαρακτηριστικό που θεωρούμε σήμερα θεμελιώδες για την πορεία του σύμπαντος στο χωροχρόνο είναι η αμοιβαία σχέση μεταξύ των όντων. Η οικολογία και η κοσμολογία αποκαλύπτουν την αλληλο-εξάρτηση όλων των όντων. Μια αξιοσημείωτη φάση που διαφοροποίησε αυτή την κατανόηση ήταν η κβαντική θεωρία που άρχισε να διατυπώνει ο Αϊνστάιν. Η ανακάλυψή του για τη σχέση ύλης και ενέργειας ανατρέπει ιεραρχικούς δυϊσμούς όπως: σάρκα-πνεύμα, φύση-άνθρω-

πος, αντικείμενο-υποκείμενο, ανόργανο-οργανικό, αβιοτικό-βιοτικό όπου ο πρώτος πόλος του δυϊσμού θεωρείτο κατώτερος από τον δεύτερο. Η αλλαγή που προέκυψε από την κβαντική φυσική στην αρχή του εικοστού αιώνα, επέφερε μια βαθιά μεταβολή από τη μηχανιστική θεώρηση του σύμπαντος στην ολιστική, οικολογική. Η εξερεύνηση του υποατομικού κόσμου αποκάλυψε μια απρόβλεπτη πραγματικότητα, που οδήγησε σε 'αλλαγή παραδείγματος'. Φυσικοί επιστήμονες μελετούν τις φιλοσοφικές συνέπειες της σύγχρονης επιστήμης και βλέπουν την 'αλλαγή παραδείγματος' στη φυσική, σαν μέρος ή αρχή μιας ευρύτερης πολιτισμικής και κοινωνικής κρίσης και ανάγκης για μεταμόρφωση.⁴ Στο παλαιό παράδειγμα η έμφαση δίνεται στα μέρη του όλου, το οποίο θεωρείται μηχανιστικό ενώ στο νέο παράδειγμα η έμφαση δίνεται στο όλον, στον οργανισμό, στο οικοσύστημα και είναι οικολογική. Η ανθρωπότητα απέτυχε στο να αναγνωρίσει τους θεμελιώδεις δεσμούς μας με όλα τα μέλη της ανθρωπότητας, με τη γη και τα όντα της και με το σύμπαν. Η κβαντική θεωρία είναι νέα γλώσσα με νέες έννοιες και τρόπο σκέψης, εφαρμόσιμη παντού. Προσπαθούμε με τη φυσική να κατανοήσουμε τις συνέπειες που θα έχει η κβαντική θεωρία για την ανθρωπότητα.

Απόψεις της σύγχρονης κατανόησης αντικρούουν την δυϊστική και οδηγούν σε ολιστική κοσμοθεώρηση. Ο Δαρβίνος διατύπωσε μια θεωρία για να υποστηρίξει την εξέλιξη των όντων με 'φυσική επιλογή'. Χρησιμοποίησε μεταφορικές έννοιες όπως: ο 'ανταγωνισμός', που μαζί με την έννοια της 'επιβίωσης του ισχυρότερου' ως σημεία αναφοράς, καθορίζουν νικητές και ηττημένους και αξιολογούν τον άνθρωπο, με κριτήριο τον ανταγωνιστικό ατομικισμό.

Στη συνέχεια η θεωρία του έπαιξε ανεξέλεγκτο ρόλο στην πολιτική, οικονομική και επιστημονική δράση του ανθρώπου. Στην ολιστική κοσμοθεώρηση δεν υπάρχουν περιθώρια για φυσική επιλογή ή ανταγωνισμό για την επικράτηση του ισχυρότερου, μια και ο ολισμός περιγράφει τον κόσμο και τα όντα του σαν σύνθεση οικοσυστημάτων όπου τα όντα έχουν εγγενή αξία σαν μέλη των οικοσυστημάτων. Εκατό χρόνια μετά το Δαρβίνο οι επιστήμονες της μοριακής βιολογίας απόρριψαν την ιδέα του Δαρβίνου για την 'φυσική επιλογή'.⁵

Η βιολογία σήμερα αναφέρει ότι μέσα στα ανθρώπινα κύτταρα που προμηθεύουν την ενέργεια οξυγόνωσης η οποία δίνει τη δυνατότητα ύπαρξης στον άνθρωπο, ζουν τα μιτοχόνδρια, όντα με δικό τους DNA και RNA που σχηματίζουν συμβιώσεις με τον ανθρώπινο οργανισμό. Χωρίς ορισμένες από αυτές τις συμβιώσεις δεν μπορεί ο ανθρώπινος οργανισμός να επιζήσει. Η γνώση αυτή μπορεί να ανατρέψει την αποδεκτή ως τώρα σχέση των όντων, δηλαδή τις δυϊστικές σχέσεις αντικειμένου-υποκειμένου οπότε αναδύεται ένας κόσμος όπου τα πάνω και τα κάτω αντιστρέφονται. Η συμβίωση φανερώνει τις σχέσεις δύο η περισσότερων αλληλο-εξαρτώμενων ειδών έτσι που κανένα να μην μπορεί να επιβιώσει χωρίς το άλλο και αντιστρέφει ή εξισορροπεί τις πιέσεις του ανταγωνισμού για τροφή

και τόπο, τις πιέσεις της φυσικής επιλογής και της επικράτησης του ισχυρότερου.⁶

Στην ιατρική ο όρος 'ψυχοσωματικές ασθένειες' χρησιμοποιήθηκε για να εκφράσει την εσωτερική σχέση ψυχής και σώματος. Οι ψυχιατρικές και οι σωματικές ασθένειες άρχισαν να αντιμετωπίζονται σαν δυο πλευρές του ίδιου νομίσματος λόγω της αλληλοεπίδρασης βιολογικών, ψυχολογικών και ψυχο-κοινωνικών παραγόντων. Έτσι θεωρήθηκαν όλες οι ασθένειες σαν ψυχο-σωματικές. Στα τελευταία ταξινομικά συστήματα στη διάγνωση μιας ασθένειας και ο όρος 'ψυχοσωματικά' δεν εμφανίζεται πια γιατί θεωρήθηκε ότι έμμεσα ενισχύει τη δυϊστική θεώρηση που χωρίζει την ψυχή από το σώμα. Κάθε ασθένεια πρέπει να αντιμετωπίζεται ολιστικά.⁷

Μια Οικο-θεολογική Περιχωρητική Κοσμοθεώρηση

Η *περιχώρηση*,⁸ είναι έννοια που μπορεί να περιγράψει την ολιστική κοσμοθεώρηση, γιατί περιγράφει τη δυναμική πορεία και συνεχή κίνηση ώστε κάθε ον να δημιουργεί χώρο ολόγυρά του για να δέχεται τα άλλα όντα ή να προβάλλει τον εαυτό του πέρα από τον εαυτό του, ολόγυρα στα άλλα όντα. Η περιχώρηση υπερβαίνει τον ατομικισμό και τα κλειστά συστήματα που δημιουργούν οι δυϊσμοί και οι ιεραρχίες. Αναφέρεται στην συνεχή κίνηση όσων υπήρχαν στο παρελθόν, υπάρχουν τώρα και εμπεριέχουν τη δυναμικότητα να προχωρούν στο μέλλον, και έτσι περιγράφει την αλληλο-σχέση των όντων.

Η σχέση ανδρών και γυναικών όπου ο άνδρας θεωρείτο το λογικό και ανώτερο ον και η γυναίκα το σαρκικό και κατώτερο-δεύτερο φύλο, θεωρείται συνέπεια της δυϊστικής κοσμοθεωρίας του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη οι οποίοι περιγράφανε τα όντα σε μια αλυσίδα που αρχίζει από τον άυλο Λόγο και καταλήγει στην ύλη. Ο τρόπος με τον οποίο πολλοί πολιτισμοί κατανόησαν την μονοθεϊστική ιδέα ενός άνδρα Θεού και τις σχέσεις του με το σύμπαν έχει ενισχύσει την αντίληψη ότι οι άνδρες εξουσιάζουν τις γυναίκες, οι κύριοι τους δούλους και οι άνθρωποι τη φύση. Η Τριαδική περιχώρηση που εκφράζει τις σχέσεις μεταξύ των προσώπων της Τριάδας⁹ αλλάζει την έννοια ενός μονοθεϊστικού εξουσιαστή Θεού. Εάν ο Τριαδικός Θεός περιχωρεί για να δημιουργήσει, να αναδημιουργήσει, να διατηρήσει στην ύπαρξη το σύμπαν και να το λυτρώσει, τότε και εμείς οι άνθρωποι μπορούμε να αντανakλούμε τις περιχωρητικές σχέσεις μεταξύ των προσώπων της Τριάδας, στις σχέσεις μας με τους άλλους ανθρώπους και με την υπόλοιπη δημιουργία. Όλοι βιώνουμε την πολλαπλότητα των όντων στην πορεία της ζωής μας. Κανένα πουλί, κανένα ον, καμία εμπειρία δεν είναι όμοια με κάποια άλλη. Αντιλαμβανόμαστε τις μεταμορφώσεις των όντων και το συγκερασμό ζωής και θανάτου. Κάθε ον λόγω της αλληλοσύνδεσής του με τα άλλα όντα διαχέεται στο συμπαντικό χωροχρόνο. Αυτή η πολλαπλή διάστα-

Το Πνεύμα του Θεού κατοικεί σε όλη τη δημιουργία αφού ο Θεός δίνει σε όλα ζωή και πνοή και τα πάντα και μέσα σ' Αυτόν ζούμε και κινούμαστε και υπάρχουμε

ση του σύμπαντος και των όντων αποτελεί για τους ανθρώπους μια θεϊκή, Τριαδική εμπειρία. Η Τριάδα σαν εμπειρία πολλαπλότητας αποβαίνει σε απειρότητα. Σύγχρονοι θεολόγοι¹⁰ προτείνουν την Τριαδική περιχώρηση σαν παράδειγμα υγιών, ολιστικών, αλληλο-σχέσεων πληρότητας για όλες τις σχέσεις των όντων μέσα στο σύμπαν. Εάν ο Θεός περιχωρεί στη δημιουργία τότε όλο το σύμπαν και τα όντα του, ζουν περιχωρητικά αλληλο-σχετιζόμενα, στο χωροχρόνο.

Οι δυϊσμοί: γυναίκα-άνδρας, σώμα-ψυχή, ανθρωπότητα-φύση όπου το ένα σκέλος υπερέρχει του άλλου με τη θεολογική, βιβλική κατανόηση δηλώνουν αμαρτία και αξιώνουν λυτρωτική, ολιστική, θεραπευτική επέμβαση. Επομένως η αντήρηση του Δημιουργού, του Λόγου, της Σοφίας και του Πνεύματος του Θεού που ενοικούν στη δημιουργία ως Τριαδική περιχώρηση εμπιέχει δικαιοσύνη για τις ανθρώπινες ομάδες που ζουν σε υποτέλεια και για την υπόλοιπη δημιουργία. Η Τριαδική περιχώρηση αναδύεται σαν σύγχρονη έννοια, σε πλήρη αρμονία με την κοσμολογία μας. Διεσθύνει και λύνει φραγμούς σε κλειστά συστήματα σε όλα τα πεδία, γιατί τα πάντα που έχουν ύπαρξη είναι εικόνες του Τριαδικού Θεού, μια ολιστικά ανοικτή περιχωρητική πραγματικότητα σε πορεία· είναι υπόσχεση για το μέλλον του σύμπαντος που συνεχίζει την πορεία του ως περιχωρητικά ανοικτό σύστημα που εφορμά στα άπειρα ανοίγματα της ζωής.

Πολλοί θεολόγοι σήμερα αντικρίζουν τη δημιουργία σαν ένα ανοικτό σύστημα δημιουργημένο σύμφωνα με την εικόνα και την ομοίωση του Τριαδικού Θεού. Οι Πατέρες της Εκκλησίας πιστεύουν ότι το σύμπαν δημιουργείται από την αμοιβαιότητα των σχέσεων της θεϊκής Τριαδικής περιχώρησης των Προσώπων της, του Πατέρα του Υιού και του Αγίου Πνεύματος και ότι η Τριάδα εικονίζεται σε όλη τη δημιουργία¹¹ αφού η αιώνια δύναμη του Θεού και η θεϊότητα που είναι αόρατες φανερώνονται μέσα στη δημιουργία από τότε που έγινε ο κόσμος.¹² Ο Ιωάννης Καλβίνος σχολιάζοντας το εδάφιο Ρωμαίους 1.20 αναφέρει ότι ο Θεός είναι αόρατος, αλλά καθώς το μεγαλείο Του ακτινοβολεί παντού μέσα από τα δημιουργήματά Του, οι άνθρωποι οφείλουν μέσα σ' αυτά να τον αναγνωρίζουν, γιατί αυτά ολοφάνερα εκφράζουν τον δημιουργό τους. Έτσι ο Απόστολος Παύλος στην προς Εβραίους 11.3 λέει ότι ο κόσμος μας, η δημιουργία αντικατοπτρίζει, απεικονίζει ότι δεν βλέπουμε.¹³

Το Πνεύμα του Θεού περιχωρώντας μέσα στη δημιουργία δημιουργεί, καλλιεργεί και συντηρεί την ύπαρξη, την συνύπαρξη και τη συνεργασία όλων των όντων και των φυσικών διεργασιών. Το Πνεύμα του Θεού κατοικεί σε όλη τη δημιουργία αφού ο Θεός δίνει σε όλα ζωή και πνοή και τα πάντα και μέσα σ' Αυτόν ζούμε και κινούμαστε και υπάρχουμε.¹⁴ Εάν το Πνεύμα εκφράζει την περιχωρητική αμοιβαιότητα μέσα στην ύπαρξη του Θεού και είναι ο σύνδεσμος της ενότητας και της αγάπης μέσα στη δημιουργία, τότε το Πνεύμα επιζητά να εμπνεύσει στους ανθρώπους θαυμασμό, αγάπη και ευσιπλαχνία για όλα τη δημιουργία. Το Πνεύμα του Θεού που δημιουργεί, ζωοποιεί, μεταμορφώνει, αναδημιουργεί, και λυτρώνει τη δημιουργία μας προκαλεί και μας προσκαλεί να ευαισθητοποιηθούμε για να φροντίζουμε τη γη και τα όντα της και να σεβόμαστε τη δημιουργία του Θεού μέσα σε έναν κόσμο που συνθλίβεται από την ανθρωπινή βία, την καταστροφή του περιβάλλοντος και την

οικολογική κρίση. Το Πνεύμα του Θεού περιχωρώντας δυναμικά στην δημιουργία σαν σύνδεσμος αγάπης και κοινωνίας ανάμεσα στα όντα υπερβαίνει και υπερνικά τη διάσταση ανάμεσα σε ανθρώπους, ή ομάδες ανθρώπων, ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες και ανάμεσα στην ανθρωπότητα και την υπόλοιπη δημιουργία που δυϊστικές, ανθρώπινες κοσμοθεωρίες δημιούργησαν. Το Πνεύμα του Θεού δημιουργεί και καλλιεργεί περιχωρητικές σχέσεις ανάμεσα στα όντα. Η περιχωρητική κοσμοθεώρηση καταργεί την δυϊστική, ιεραρχική αντίληψη.

Πνεύμα θεού έπεφερετο έπάνω του ύδατος

Η δημιουργία μπορεί να κατανοηθεί σαν περιχώρηση του Τριαδικού Θεού, που πηγάζει από τον Θεό. Το Πνεύμα περιχωρεί πνέοντας πάνω στα νερά για να ζωοποιήσει την δημιουργία. Ο Μέγας Βασίλειος θέλοντας να εξηγήσει πώς το Πνεύμα έπεφερετο έπάνω του ύδατος (Γένεσις 1.2) αναφέρει ότι η αντίστοιχη Συριακή έκφραση πλησιάζει περισσότερο την βιβλική. Την λέξη 'επεφερετο' οι Σύριοι την εννοούν μεταφορικά, ότι δηλαδή το Πνεύμα ζωογονούσε την φύση των υδάτων, όπως το πτηνό που κλωσά τα αυγά του, καθώς τα ζεσταίνει με το σώμα του τους μεταδίδει δύναμη ζωής. Το Πνεύμα προετοιμάζε τα ύδατα για να γεμίσουν με ζωντανές υπάρξεις, ως θεϊκή δημιουργική ενέργεια.¹⁵ Το Πνεύμα σαν το πτηνό που κλωσά τα αυγά του είναι πηγή ζωής και θεραπείας μέσα στην δημιουργία· περιχωρεί δημιουργικά με πνοή ζωής και προάγει την ευημερία και τη γονιμότητα όλης της δημιουργίας. Η παρομοίωση του Πνεύματος με το πουλί που σκεπάζει τα αυγά του με το σώμα του για να τα κλωσήσει και τους μεταδίδει δύναμη ζωής αποκαλύπτει μια εικόνα περιχωρητικών σχέσεων ανάμεσα στη δημιουργία και το Πνεύμα του Θεού όπου η περιχώρηση πηγάζει από τον Θεό. Το Πνεύμα του Θεού που έπνεε πάνω στα νερά σαν μια μάνα-πουλί θρέφει, προστατεύει και συντηρεί τη δημιουργία που έφερε στην ύπαρξη.

Όταν ο Ιωάννης Χρυσόστομος σχολιάζει το δεύτερο εδάφιο της Γένεσης λέει για τη γη ότι είναι «κοινή τράπεζα και πατρὶς και τροφὸς και μήτηρ ἀπάντων... και πόλις και τάφος κοινός. Και γὰρ τὰ σώματα ἡμῶν ἐξ αὐτῆς, και τροφή τοῖς σώμασιν ἡμῶν ἐκείθεν, και οἰκησὶς ἐν αὐτῇ και διαγωγή, και μετὰ θάνατον πρὸς αὐτὴν πάλιν ἐπάνοδοσ». ¹⁶ Εδώ η γη δεν αναφέρεται απλά σαν προϊόν της δημιουργίας, αλλά σαν μάνα και τροφὸς όλων των όντων, μαρτυρώντας ότι η γη είναι ένας ζωντανός οργανισμός. Η αναφορά του Χρυσόστομου αντηχεί τη βιβλική περικοπή (Γέν. 1.11-12) όπου ο Θεός προσφέρει στη γη τη δύναμη να πρασινίσει και να βλαστήσουν σ' αυτήν χορτάρια. Οι εικόνες αυτές μας ξαφνιάζουν καθώς οδηγούν σε αναπάντεχη ανατροπή της εγωκεντρικής, ιεραρχικής κοσμοθεώρησης όπου οι άνθρωποι κυβερνούν την υπόλοιπη δημιουργία. Η ανατροπή γίνεται πιο εντυπωσιακή όταν ο Χρυσόστομος ονομάζει μεταφορικά το Χριστό μάνα, αδερφή, τροφή, ρίζα, κατοικία, και τα πάντα που μπορεί να έχουμε ανάγκη. Δίνοντας στο Χριστό όλες αυτές τις μεταφορικές ονομασίες περιγράφει μια κοσμοθεώρηση όπου ο Χριστός είναι πανταχού παρών στη δημιουργία, στα πάντα και είναι τα πάντα για τα πάντα. Καθώς εισάγει εικόνες και παρομοιώσεις για το Χριστό, όπως αδερφή ή μάνα, καμιά γυναίκα δεν μπορεί να θεωρηθεί κατώτερη από έναν άνδρα εξαιτίας του φύλου της αλλά ούτε και κανένας άλλος άνθρω-

πος μπορεί να θεωρηθεί κατώτερος από κάποιον άλλο με κριτήριο διϊστικές και ιεραρχικές κοσμοθεωρήσεις της σχέσης των όντων. ο Πνεύμα του Θεού που έπνεε πάνω στα νερά σαν μια μάνα-πουλί για να θρέψει, να προστατεύσει και να συντηρήσει τη δημιουργία που έφερε στην ύπαρξη δεν μας επιτρέπει να βλέπουμε την γη και τα όντα της σα άψυχη νεκρή ύλη για εκμετάλλευση, για κατάχρηση και για χρησιμοθηρία.

Μεταστροφή

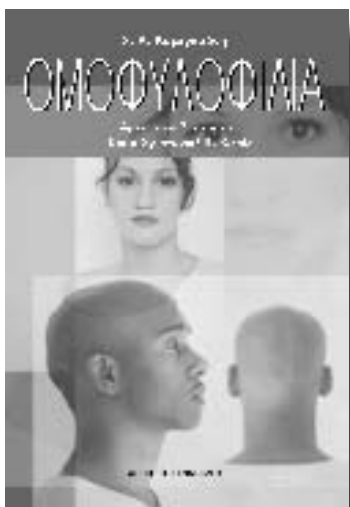
Οι νόμοι, οι διεθνείς συμφωνίες για την προστασία του περιβάλλοντος είναι σημαντικές προσπάθειες για να μπορέσουμε να διατητήσουμε τον αγώνα ανά-

μεσα στη ζωή και την αυτοκαταστροφή μας. Όμως η μετάνοια για το κακό που έκαναν στη δημιουργία του Θεού και η μεταστροφή προς το Δημιουργό είναι η απάντηση για την επιβίωσή μας στον πλανήτη. Οι επιλογές μας του καλού από το κακό, των δημιουργικών πράξεων από τις καταστροφικές, πρέπει να περιλαμβάνουν και επιλογές οικολογικών λύσεων. Για να επανασυνδεθούν οι σχέσεις μας με το Θεό, τους συνανθρώπους μας και τη φύση χρειάζεται να μεταστραφεί ο νους μας προς τις ισορροπίες της φύσης και τις οικολογικές αρμονίες που το Πνεύμα του Θεού εμφύσησε σε όλα τα δημιουργήματα.

Η κα Ιωάννα Σαχινίδου είναι φυσιογνώστρια.

Υποσημειώσεις

- ¹ Πλάτωνος *Τίμαιος* Εν Αθήναις, Ελληνική Εταιρεία των Ελληνικών Γραμμάτων Πάπυρος, 1956, XLIV 91, 92, σ. 180-184.
- ² Rosemary Radford Ruether *Gaia and God* NY, HarperSanFrancisco, 1992, σ. 173-201.
- ³ Carolyn Merchant, *The Death of Nature*, NY, Harper Collins, 1980.
- ⁴ Fritjof Capra, *The Web of Life*, London, Flamingo, 1997, σ. 5.
- ⁵ Anne Primavesi, *Sacred Gaia*, London, N.Y., Routledge, 2000, σ.47.
- ⁶ Chris Clarke, *Living in Connection, Theory and practice of the new world-view*, UK, Creation Spirituality Books, 2002, σ.87.
- ⁷ Γιώργος Χριστοδούλου 'Εισαγωγή', 'Βασικές Αρχές', σε Γ. Ν. Χριστοδούλου και συνεργάτες *Ψυχιατρική* 1ος Τόμος, Αθήνα, Εκδόσεις Βήτα, 2000, σ. 412-420.
- ⁸ Henry Liddell and Robert Scott, Μετάφρασις Ξ. Π. Μόσχου, *Περιχώρησις Περιχωρέω* Λεξικόν της Ελληνικής Γλώσσης, τ. 3 Λ-Π, Εν Αθήναις, Τυπογραφείο Α. Κωνσταντινίδη, 1902, σ. 570.
- ⁹ Για την ιστορική εξέλιξη της έννοιας της Τριαδικής περιχώρησης βλέπε: G. L. Prestige, *God in Patristic Thought*, D. D. London, S-P.C.K., 1964, σ. 288-301.
- ¹⁰ Leonardo Boff *Cry of the Earth, Cry of the Poor* Maryknoll, New York, ORBIS, 1997, σ.154, 156 βλέπε επίσης: Jürgen Moltmann *God in Creation* SCM Press, London, 1997, σ. 15-7, κα.
- ¹¹ Αναφορά στον Μάξιμο τον Ομολογητή *Προς Θαλλάσιο* PG 90.296B, Anestis Keselopoulos *Man and the Environment* NY, St.Vladimir's Seminary Press, 2001, p.22.
- ¹² Βιβλικό θεμέλιο της κατανόησης αυτής αποτελεί το εδάφιο: Προς Ρωμαίους 1.20.
- ¹³ John Calvin, *Commentaries on the Epistle of St Paul to the Romans Chapter 1* <http://www.ccel.org/ccel/calvin/calcom38.v.vi.html>
- ¹⁴ Πράξεις Αποστόλων 17.25^β, 28^α.
- ¹⁵ Π. Κ. Χρήστου & Σ. Ν. Σάκκος (Επόπται) *Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας Μ. Βασιλείου Έργα 4* Εξαήμερος Β' Θεσσαλονίκη, Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», 1973, σ. 85-89.
- ¹⁶ 'Στη Γένεση, Λόγος Πρώτος', σε *Ιωάννου του Χρυσοστόμου έργα Τόμος Έβδομος ερμηνευτικά (Β')* Αθήναι, εκδόσεις «Ο Λόγος», 1972, σ. 126.

Χρυσοστόμου Κ. Καραγκούνη

ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑ Αρχαία και Σύγχρονη -Και η Χριστιανική Εκκλησία

Μετάφραση: Χάρης Ι. Νταγκουνάκης

Εκδόσεις: **Αστήρ της Ανατολής**

Παραγγελίες: **210 3231079**

Fax: **210 3316577**

Επίσης στα βιβλιοπωλεία **Ο ΛΟΓΟΣ** και **ΑΝΩΓΕΙΟ**

τιμή: **6 ευρώ**

Βιογραφικό Σημείωμα για τον Ηλία Παρασκευόπουλο

Αυτό το βιογραφικό σημείωμα, μας το επισήμανε ο ιατρός κύριος Ανανίας Καβάκας (το χρησιμοποίησε στο βιβλίο του «Ιστορία Ελευθέρων Ευαγγελικών Εκκλησιών») και η συγγραφέας του κυρία Ευωδία Παρασκευοπούλου με προθυμία μας επέτρεψε να το δημοσιεύσουμε. Περιγράφει τα έργα και τις ημέρες ενός απλού βοσκού και τη μεταστροφή όλης της ζωής του από το Ευαγγέλιο. Περιγράφει επίσης τμήμα από τα ιστορικά μίας εκκλησίας και του ευαγγελικού έργου στην Πελοπόννησο.

Ο Ηλίας Παρασκευόπουλος υπήρξε ζωντανό υπόδειγμα πίστεως, αφοσίωσης στον Χριστό και υπηρεσίας. Την μόρφωση που τόσο λαχταρούσε, την πήρε από την μελέτη της Αγίας Γραφής και άλλων συναφών βιβλίων και περιοδικών. Υπήρξε ηγέτης της Ελευθέρων Ευαγγελικών Εκκλησιών στο Τραγανό μέχρι το θάνατό του το ....σε ηλικία 105 ετών(!) πριν από λίγα χρόνια.

Ο Ηλίας Παρασκευόπουλος γεννήθηκε την 26η Αυγούστου του 1897 εις το χωρίον Κάλφα του δήμου Τριταίας, επαρχίας Πατρών Νομού Αχαΐας.

Η παιδική μου ηλικία (γράφει ο πατέρας μου):

"Στα 1905 άρχισα και πήγαινα σχολείο που ήταν μέσα στο Κάλφα. Ο πρώτος μου δάσκαλος ήταν ο Άγγελος Παπαθεοδώρου και ο Γεωργ. Πανουσόπουλος, ο τελευταίος μου δάσκαλος ήταν ο Νικόλαος Σαράμπτελας από την Χαλαντρίτσα Αχαΐας. Ήταν και ιερείς του χωριού μας. Τα σχολικά μου χρόνια ήταν 4. Πολύ τ' αγαπούσα τα γράμματα ως μαθητής πήρα πάντα άριστα. Ο βαθμός άριστα της εποχής μου ήταν το 4. Δυστυχώς η φτώχεια δεν με άφησε να πάω σε ανώτερο σχολείο. Η ενδυμασία μου μέχρι 10 ετών ήταν ένα πουκάμισο εσώβρακο και ένα φουστάνι. Δεν διακρινόμθα από τα κορίτσια. Παπούτσια σπάνια φόρεσα ως παιδί, φορούσα τσαρούχια και τα φτιάχναμε μόνοι μας. Το φαγητόν μας ήταν λιγιστό, ψωμί τρώγαμε μόνον μπομποτά από αραβοσίτι (καλαμπόκι), λίγο τυρί, φασόλια με πολύ ζουμί. Ο πατέρας μου κυνηγούσε και όταν έπιανε κανέναν λαγό, η μητέρα μας μαγείρευε ωραίο στιφάδο. Μέχρι τα 30 χρόνια μου ήμουνα πολύ καταβλημένος από την κακή και φτωχή διατροφή, ιδιαίτερα με πείραζε το ψωμί της μπομποτάς και υπέφερα από δυσκοιλιότητα.

Το σπίτι μας ήταν πολύ μικρό και κοιμούμεθα όλοι δίπλα στο παραγώνι, ο ένας δίπλα στον άλλο επάνω σε γήινα στρώματα και προσπαθούσαμε να ζεσταθούμε τον χειμώνα από το κρύο.

Ζούσαμε σε μεγάλη φτώχεια. Όσο ήμουνα μικρός, μέχρι 12 ετών, άκουγα τη συμβουλή της μάνας μου η οποία με έστελνε τακτικά στην εκκλησία και βοηθούσα τον γερο Παπα-Μήτηρο. Εδιάβαζα τους όρθους της πρωινής λειτουργίας, μου άρεσε να ψέλνω διάφορα τροπάρια, έλεγα τον Απόστολο και το Πιστεύω, το Πάτερ ημών. Μόλις πέρασα τα 15 χρόνια

εξέκλινα πολύ στον κακό βίο, άρχισα να βλαστημώ και να μην σέβουμαι κανέναν, ούτε καν τους γονείς μου. Έγινα περήφανος ότι εγώ τα ξέρω όλα. Στα 1915 άνοιξα ένα μικρό μαγαζάκι στο χωριό, κάτι κέρδιζα, αλλά το κακό ήταν ότι είχα γίνει χαρτοπαίκτης και τα έχανα όλα. Όλα κακά είναι για τον άνθρωπο έξω από το Θεό, αλλά η χαρτοπαιξία είναι φοβερή ασωτία, δεν έχανα μόνο τα λεφτά, έχανα τη ζωή από την πολλή στενοχώρια· μετά έγινα και κλέφτης. Δεν είχα ούτε τα πιο φθηνά ρούχα να φτιάξω. Φύλαξα γίδια, πρόβατα, γουρούνια, έγινα και βουκόλος του χωριού, φύλαξα τα βόδια. Δεν έφθανε το κακό της χαρτοπαιξίας και η κλοπή, άρχισα και το πιωτό. Πολύ ουζό που για μένα ήταν θάνατος, καθώς και κρασί. Δεν είχα σώμα για οιονοπνευμάτωση. Αλλά η αμαρτία με είχε βάσει στα νύχια της για τα καλά να με καταστρέψει.

Όπως όλοι οι νέοι έχουν τους φίλους τους, είχα κι εγώ να πίνουμε και να κλέβουμε, φίλοι φίδια.

Εμεγάλωσα με το επάγγελμα βοσκός, ήρθε ο καιρός να υπηρετήσω την στρατιωτική μου θητεία. Εκλήθηκα για στρατιώτη την 28 Μαΐου του 1918. Ήταν εποχή πολέμων, υπηρετήσα στη θράκη επί 6 μήνες στα βουλγαρικά σύνορα, πέρασα πολύ καλά με τους Βούλγαρους, είχαμε φίλια. Το 1919 έφυγα και πήγα στη Μ. Ασία, στη Σμύρνη, από την τρίτη Μεραρχία με έριξαν στην 2^η Μεραρχία των Αθηνών, ότι είχε έρθει από την Ρωσία. Αυτή έδρευε στο Οδεμήσιον κοντά στην Πόλη. Εκεί έμεινα τον χειμώνα του 1920. Από εκεί πήγα στους πρόποδες του βουνού Πωσδάγ. Στις 10 Ιουνίου 1920 εβαδίσαμε δια πόλεμον να πάμε στη συνθήκη των Σεβρών μέχρι το Ουσάκ. Στην πρώτη μάχη τραυματίστηκα από τους Τούρκους. Τραύμα διαμπερές στο χέρι μου πλησίον της ωμοπλάτης. Με έφεραν τραυματία στο Νοσοκομείο Οδεμησίου. Καθώς μου άλλαζαν το τραύμα μου, έτυχε να έλθω ο Αντιστράτηγος Νίδερ καθώς με είχαν στο χειρουργικό τραπέζι. Αυτός έσκυψε και με φίλησε και μου είπε, Παιδί μου έκανες το χρέος σου προς την πατρίδα. Πολύ χάρηκα κι αυτό είναι ένα αλησμόνητο στη ζωή μου. Από εκεί με το πλοίο Αμφιτρίτη τη βασιλική θαλαμηγό, είμεθα οι πρώτοι τραυματίες που ήρθαμε στον Πειραιά. Εκεί μας περίμεναν πολλές κόσμος και μας πήγαν στο 7^ο Στρατιωτικόν Νοσοκομείο που ήταν στα Παλαιά Ανάκτορα. Εκάθησα ένα μήνα, κατόπιν με στρατιωτική άδεια πήγα στο σπίτι μου. Όταν η άδεια έληξε πάλι πήγα στη Μ. Ασία. Υπηρετήσα στο Εσκι-Σεχίρ. Στις 17 Αυγούστου 1922 το εγκαταλείψαμε και μετά από 13 ημέρες πορεία, φθάσαμε στο Αρτάκιον της Πανόρμου. Στην οπισθοχώρηση δώσαμε σκληρές μάχες και πολλά βάσανα πέρασαμε. Το 1922 τον Νοέμβριο απολύθηκα από το στρατό. Υπηρετήσα 4 χρόνια και 6 μήνες συνεχώς. Θα χρειαζόμουν πολύ καιρό και κόπο να διηγηθώ τις οπισθοχωρήσεις και τα πάθη του ελληνικού λαού που εγκατάλειψαν τον τόπο τους και τις κατοικίες τους εκεί στη Μ. Ασία και ήρθαν πρόσφυγες και ρακενδύτοι, περισσότεροι από ένα εκατομμύριο ψυχές και το Ελληνικό κράτος εξαθλιωμένους τους δέχθηκε. Ως πολίτης πήγα στο σπίτι μου, βρήκα τους γονείς μου και τα αδέρφια μου καλά, αλλά σε μεγάλη φτώχεια. Για να κάνω κάτι για το ζειν,

έγινα αγροφύλακας του χωριό και έμεινα σ' αυτό το επάγγελμα 8 έτη. Το 1924, σε ηλικία 45 χρόνων πέθανε η μάνα μου από μεγάλη στενοχώρια και λύπη. Ο θάνατός της με λύπησε πολύ. Είχα καλή μάνα, προκομμένη, αλλά όπως είδε τον πατέρα μου χαρτοπαίχτη περιέμενε να δει κάτι καλό από τα παιδιά της, όταν όμως τα είδε ν' ακολουθούν τον πατέρα τους στο δρόμο της ασωτίας και του κακού, πικραμένη από τη ζωή δεν άντεξε. Έκλαυσα πολύ για το θάνατό της και κάθε απόγευμα πήγαινα με λίγο λιβάνι στο μνήμα της, το περισσότερο για να κλαίω.

Έτος 1931: Ήμουν 33 ετών και 4 μηνών το έτος αυτό όταν έλαβε χώρα ένα μεγάλο γεγονός. Έγινε μεγάλο έργο στη ζωή μου με αλλαγή. Ήμουν αμαρτωλός, αλλά λεγόμενα χριστιανός, κανένας δεν το περίμενε, κανένας δεν το πίστευε, αλλά είναι πραγματικότητα μια μεταβολή στη ζωή μου. Βρήκα τον Χριστό ή μάλλον με βρήκε Αυτός και ήταν κεραυνοβόλα η ενέργειά του μέσα μου. Μέσα σε μια βραδιά να σταματήσει η αμαρτία, ο Χριστός σάρωσε μέσα από τη ζωή μου χαρτιά, κάπνισμα του τσιγάρου, πιοτό, κλοπή. Σας ομολογώ εκείνη την βραδιά που άκουσα την Αλήθεια του Ευαγγελίου έγινε σωστή αλλαγή στην καρδιά μου. Κοιμήθηκα αμαρτωλός και ξύπνησα αληθινός χριστιανός. Από το 1931 μέχρι σήμερα δεν ξανακάπνισα ποτέ, ούτε χαρτόπαιξα. Η ζωή του Χριστού μπήκε μέσα μου, στην καρδιά μου. Το ζήτησα αυτό από τον Κύριο όταν άκουσα τον άνθρωπο του Θεού που μιλούσε τα λόγια του Ευαγγελίου. Αυτός ήταν ο Γεώργιος Ασημακόπουλος. Ήταν από τα μέρη μας αλλά έμενε στην Πάτρα. Είχε ένα παρατσούκλι, τον έλεγαν «Βλαστάρα». Με αυτό το όνομα ήταν γνωστός. Αυτός πίστεψε στην Πάτρα από τον Θεοφάνη Ζαφειρόπουλο. Όχι καλής φήμης άνθρωπος όπως τον ξέραμε από πριν, η ζωή του, η μαρτυρία του όταν μας μίλησε στο Κάλφα μας εντυπώσισε. Στο χωριό μου, το Κάλφα πίστεψαν κι άλλοι, ο συγγενής μου Βασίλης Παρασκευόπουλος, ο Μήτσος Μασούρας, ο Αντώνης Αντωνόπουλος, ο Γιώργης Καραλής κι άλλοι που δεν έμειναν στην πίστι. Ο Γιώργης Ασημακόπουλος μας έφερε σε επαφή με τον αδελφό Ζαφειρόπουλο, ο οποίος ήρθε στο Κάλφα και μας επισκέφθηκε. Εμείς μαζευόμεθα στο σπίτι μου και συναθροίζομεθα. Όταν πρωτοπίστησα δεν μπορούσα να το διανοηθώ ότι ο Θεός με αγάπησε τόσο πολύ. Επί 40 ημέρες όλο έκλαιγα μέσα στα αμπέλια και τα χωράφια, γύριζα και όλο διάβαζα την Αγία Γραφή μέχρι που άρχισα να μην βλέπω καλά. Ο πατέρας μου ειρωνικά μου έλεγε: «Άναψε κανένα τσιγαράκι να ανοίξουν τα μάτια σου». Από την άλλη πλευρά κατάλαβε ότι κάτι δυνατό είχε συμβεί μέσα μου και μου είπε: «Ηλία, εάν το κρατήσης αυτό θα σωθούμε όλοι μας». Υπήρχε μεγάλη άγνοια, ήταν σκοτεινή εποχή. Όταν ο Ζαφειρόπουλος ήρθε στο Κάλφα ο παπάς του χωριού, φίλος μου και δάσκαλός μου, ξεσήκωσε όλο το χωριό, χτυπούσαν τις καμπάνες και η μισαλλοδοξία φούντωσε στο ζενίθ. Ο Λόγος του Θεού έβρισκε απήχηση σε πολλούς ανθρώπους, αλλά ήταν και ο διωγμός. Μάλιστα έγιναν και δίκες στην Πάτρα. Ο παπάς δημιουργούσε διάφορα ευτράπελα που έγραψαν και οι εφημερίδες της εποχής. Ως αγροφύλακας αναγκάστηκα να παραιτηθώ διότι ο παπάς από φίλος είχε γίνει εχθρός μου. Αυτός συνείργησε να την πάρει άλλος την θέση. Από την οικογένειά μου άρχισαν να γνωρίζουν τον Κύριο. Πρώτη ήταν η αδελφή μου Ευγενία. Είμεθα όμως οικονομικά κατεστραμμένοι, έτσι όλη μας η οικογένεια αναγκαστήκαμε να φύγουμε από το Κάλφα και κατεβήκαμε στον Κάμπο της Ανδραβίδας και φυλάγαμε πρόβατα. Λίγο αργότερα εγκατασταθήκαμε στο Τραγανό. Με τον αδελφό Ζαφειρόπουλο είχαμε γνωρισθεί καλά. Αυτός λυπή-

θηκε που έφυγα από το Κάλφα, αλλά ερχότανε στο Τραγανό. Ο Θεοφάνης Ζαφειρόπουλος ήταν ακούρατος Εργάτης του Ευαγγελίου. Είχε τόλμη και ήταν δυνατός χαρακτήρας. Είχε φάει ξύλο για το όνομα του Χριστού. Σε μια περιοδεία του προς τα μέρη της Τριπόλεως καθώς μιλούσε, ένα καλόγερος τον χτύπησε με ένα μαστίγιο (καμτσίκι) που είχε μεταλλικούς κόμπους στις άκρες και έτρεξε πολύ αίμα από το κεφάλι του. Μια άλλη φορά σε μια δίκη που ήταν κατηγορούμενος μαζί με έναν άλλο αδελφό που η γυναίκα του δεν ήταν πιστή, όταν το δικαστήριο έβγαλε καταδικαστική απόφαση να πάνε φυλακή, η γυναίκα αυτή μέσα στο δικαστήριο πλησίασε τον Ζαφειρόπουλο και του έσκασε ένα χαστούκι. Στην Πάτρα πέρασε μεγάλο διωγμό όταν πήγε να εγκατασταθεί εκεί και δεν έβρισκε σπίτι. Αδελφοί από την Ελβετία τον βοήθησαν να πάρει το σπίτι που έμενε και κάτω γινόταν η συνάθροιση. Ήταν εκδότης του περιοδικού «Ηχώ της Αληθείας», είχε το σπίτι του ανοιχτό για όλη την αδελφότητα, έκανε πολλές περιοδείες και επισκέπτετο μεμονωμένους αδελφούς».

*****

Ο πατέρας μου τον αγαπούσε πάρα πολύ και είχε μεγάλο σεβασμό στο πρόσωπό του, ήταν μια μεγάλη πνευματική φυσιογνωμία που ο Θεός τον είχε στείλει γι' αυτή την εποχή. Επίστευσε στον Χριστό νέος, ήταν φοιτητής και ζητούσε την αλήθεια. Η γενέτειρά του ήταν η Δράμα. Πριν γνωρίσει τον Χριστό ήθελε να γίνει Δεσπότης και πήγε στο Άγιο Όρος. Είδε πολλές ασχήμιες και αμαρτωλά πράγματα τότε που τον εξανάγκασαν να φύγει. Την αλήθεια του Ευαγγελίου την άκουσε πρώτα στην Αθήνα, μάλλον από τον μέλλοντα πεθερό του. Ήταν παντρεμένος με την Ανθή Αντωνιάδη, δυναμική και πιστή γυναίκα, η οποία τον βοήθουσε πολύ στη διακονία του Ευαγγελίου. Ο Θεοφάνης Ζαφειρόπουλος στην αρχή ελέγετο Θεοφάνης Ζαφειρής, αργότερα το έκανε μόνος του Ζαφειρόπουλος.

Ο πατέρας μας καθώς ήρθε στο Τραγανό δεν έπαψε να δίνει την μαρτυρία του για τον Χριστό αλλά συναντούσε μεγάλη αντίσταση και επιθέσεις. Οι άνθρωποι είχαν άγνοια. Μια μεγάλη Πέμπτη καθώς σ' ένα καφενείο ο παπάς και όλοι οι προύχοντες του χωριού ήσαν συγκεντρωμένοι, άρχισαν να κάνουν διάφορες ερωτήσεις στον πατέρα μου κι αυτός απαντούσε με βάση την Αγ. Γραφή. Μάλλον ήταν σαν να του είχαν στήσει παγίδα. Ο παπάς που δεν ήταν σύμφωνος με τις απαντήσεις του άρχισε να τον βρίζει με άσχημο τρόπο. Την ίδια στιγμή ένας άλλος βάζει κάτω από τον πατέρα μου ένα δέμα τυλιγμένο με εφημερίδες και μ' ένα μπαρούτι με φυτίλι του έβαλε φωτιά κι αυτό εκτυροκρότησε και το μέρος που ήταν ο πατέρας μου γέμισε κάπνα. Ο πατέρας τρόμαξε, αλλά περισσότερο λυπήθηκε διότι όλοι γελούσαν και τον ειρωνεύθηκαν. Όλη την ημέρα την πέρασε με πονοκέφαλο και ο παππούς μου τον παρηγορούσε. Εν τω μεταξύ ένας Τραγάνιος άρχισε να δείχνει ενδιαφέρον για τα πράγματα του Θεού. Ήταν ο Νίκος Δημόπουλος.

Στο θέμα του γάμου ο πατέρας μου είχε πάρει απόφαση να μην παντρευθεί. Κόντευε να φθάσει τα 40 χρόνια του και γυναίκα με πεποιθήσεις πίστεως σαν τις δικές του, ήταν δύσκολο να βρει. Ο Θεός όμως είχε ένα δικό του σχέδιο. Αρχές του 1938 ένας βιβλιοπώλης των Αγίων Γραφών, ο Κων/νος Τζεγιαννάκης, επισκέφθηκε τον πατέρα μου στο Τραγανό. Τον φιλοξένησαν και μίλησαν και γύρω από το γάμο. Αυτός ο βιβλιοπώλης του μίλησε για την Μητέρα μου, την

Ολυμπία Κουράκου. Η μητέρα μου γεννήθηκε στο Σκούταρι, ένα μικρό χωριό της Μάνης (Λακωνία) παραλιακό, αλλά άγονο. Η χρονολογία γεννήσεώς της είναι μεταξύ 1905-1908. Ο πατέρας της ήταν χωροφύλακας, αλλά όταν γεννήθηκε η μητέρα μου έφυγε από την χωροφυλακή και πήγε να εργασθεί στα μεταλλεία του Λαυρίου. Εκεί αρρώστησε από πνευμονία και πέθανε πολύ νέος. Έτσι η μητέρα μου 3 μόλις μηνών μένει ορφανή στην όμορφη, αλλά άγονη Μάνη με την χήρα μητέρα της, που έχει τώρα ν' αναθρέψει 4 παιδιά. Η γιαγιά-Σοφία δεν ξαναπαντρεύθηκε. Μόνη της με μεγάλη δυστυχία και φτώχεια κατόρθωσε να τα μεγαλώσει. Τη μητέρα μου, παρ' όλη την φτώχεια της, την έστειλε στο σχολείο και ήξερε να διαβάζει. Μεγάλωσε στο χωριό, φύλαγε τα ζώα και ήταν πολύ εργατική καθώς και οι δύο μεγαλύτερες αδελφές της. Ήταν πολύ θεοφοβούμενη και θρησκευόμενη. Δεν έλειπε από την εκκλησία ποτέ και προσπαθούσε να τηρεί όλους τους νόμους και τους κανόνες της εκκλησίας. Η ζωή της όμως άλλαξε πολύ και έγινε δυστυχισμένη όταν ο αδελφός της, τον οποίον και οι τρεις αδελφές υπεραγαπούσαν και ελάτρευαν σαν θεό, επιστρέφοντας από τον Μικρασιατικό πόλεμο τις απογοήτευσε με τις πράξεις του. Ο αδελφός της παντρεύθηκε μια γυναίκα, τη νύφη της, που η μητέρα μου μισούσε τρομερά και η ζωή της ήταν σωστή κόλαση. Άρχισε να σκέπτεται την αυτοκτονία ή να πάη καλόγρια. Οι άγραφοι νόμοι της Μάνης τότε ήταν σκληροί. Ο αδελφός της μπορούσε ν' αποφασίσει να την παντρεύει με όποιον ήθελε χωρίς να την ρωτήσει, όπως είχε κάνει με τις δυο της αδελφές. Η μητέρα μου έβλεπε τις δυο της αδελφές πόσο δυστυχισμένες ήταν. Θα πρέπει να ήταν γύρω στα 1933-35, μια εξαδέλφη της, η Σταυρούλα Μουγιακάκου ζούσε με τον γιο της χήρα στον Πειραιά και πήγαινε στην Ευαγγελική Εκκλησία του Πειραιά. Ήταν αγράμματη, αλλά είχε πιστεύσει στο Χριστό και είχε ζήλο στην καδιά της. Αυτή, εκείνη την χρονιά πήγε στο χωριό της, στο Σκούταρι να μαζέψει τις ελιές της. Το σχέδιο του Θεού ήταν να βρει και να σώσει την μητέρα μου. Ήρθε το πλήρωμα του χρόνου στη ζωή της μητέρας μου. Η γυναίκα αυτή, η εξαδέλφη της, κάθε Κυριακή που δεν μάζευαν ελιές παρακαλούσε τη μητέρα μου να της διαβάσει την Αγ. Γραφή που είχε φέρει μαζί της. Η μητέρα μου το έκανε για να την ευχαριστήσει πότε με διάθεση, πότε όχι, αλλά ούτε καταλάβαινε τι διάβαζε, η εξαδέλφη της εξηγούσε. Όταν ήρθε ο καιρός να επιστρέψει στον Πειραιά, της άφησε την Γραφή με την παράκληση να την διαβάσει. Η μητέρα μου την έβαλε σ' ένα μπαούλο και την ξέχασε. Τα δικά της προβλήματα δεν της άφηναν καιρό. Ήθελε να σκοτώσει την νύφη της και να πεθάνει, το θάνατο τον έβλεπε σαν λύτρωση αλλά είχε και φόβο για την αιωνιότητα. Αυτό τον καιρό ή φίδι την δάγκωσε στο πόδι της ή κάποια κοινή μόλυνση έπαθε και έμεινε μέρες ολόκληρες στο κρεβάτι με πόνους χωρίς να μπορεί να σηκωθεί. Εκεί θυμήθηκε το Ευαγγέλιο και τα λόγια της εξαδέλφης της Άρχισε να διαβάζει και το Πνεύμα του Θεού άρχισε επίσης να εργάζεται μέσα της και να καταλαβαίνει το Λόγο του Θεού. Διαβάζοντας το Ευαγγέλιο η καρδιά της μαλάκωνε. Το μίσος άρχισε να υποχωρεί. Όταν διάβαζε τις λέξεις «αιώνια», «αιωνιότητα» εκεί που ο Χριστός λέει «ο πιστεύων εις εμέ έχει ζωή αιώνιον» δεν μπορούσε να καταλάβει και να το μετρήσει, τι είναι και πόσο είναι; Μέχρι που έφθασε στην Επ. Πέτρου εκεί που αναφέρει «χίλια χρόνια επί της γης είναι μία ημέρα ενώπιον του Θεού». Εκεί εντυπωσιάσθηκε και ο Θεός μίλησε στην καρδιά της. Πόσο σπουδαία είναι η αιωνιότητα και όσο δύσκολη κι αν είναι αυτή η ζωή αξίζει κανείς να τα ριψοκινδύ-

νεύσει όλα για να κερδίσει την αιωνιότητα. Από την εξαδέλφη της είχαν ακούσει κι άλλες ψυχές τα λόγια του Θεού και είχαν δείξει ενδιαφέρον. Σ' αυτές προστέθηκε και η μητέρα μου με μεγάλο ζήλο.

Αυτόν τον κύκλο της εποχής εκείνης στο Σκούταρι επισκέφθηκε ο Νίκος Παπαγιαννόπουλος που ήταν γαμπρός του Κυριάκου Υφαντίδη και έμεναν με την γυναίκα του, Ευωδία και την πεθερά του Συντύχη στη Σπάρτη. Είχε σπουδάσει θεολογία στην Αμερική και είχε έρθει στην Ελλάδα να υπηρετήσουν τον Κύριο. Με ένα μουλάρι πήγε στο Σκούταρι. Όταν είδε την μικρή ομάδα εκεί, στην πίστη τους και τον ζήλο τους, θαύμασε πολύ και είπε «τι να την κάνω εγώ τη θεολογία μου μπροστά στο έργο που κάνει ο Θεός με μια αγράμματη γυναίκα!» Μετά την επίσκεψη του αδελφού Παπαγιαννόπουλου, ο παπάς και η αστυνομία άρχισαν διωγμό, τους έκαναν συστάσεις να σταματήσουν τις συναθροίσεις και να επιστρέψουν στην Ορθοδοξία. Η μητέρα μου είχε αλλάξει ριζικά στη ζωή της. Η αγάπη του Χριστού είχε γεμίσει την καρδιά της, η νύφη της δεν πίστευε στα μάτια της! Η μητέρα μου είχε γίνει η καλύτερη φίλη της. Έδινε με θάρρος την μαρτυρία της και δεν φοβόταν τους νόμους της Μάνης. Όταν τους οδήγησαν στο Δεσπότη του Γυθείου να τους αφορίσει, αφού πρώτα τους παρακάλεσαν να αρνηθούν την αμερικανική αίρεση, η μητέρα μου με θάρρος του απάντησε με τα λόγια του Χριστού: «Μακάριοι είσθε όταν σας αφορίσουν ένεκεν του ονόματός μου». Τότε ο Δεσπότης είπε: «Αυτή και στη μέση της θάλασσας να την ρίξετε δεν αλλάζει».

Την μητέρα μου συνάντησε ο βιβλιοπώλης Τζεγιαννάκης και την πρότεινε για νύφη στον πατέρα μου. Η πρώτη ερώτηση της μητέρας μου όταν της έκαναν το προξενιό, ήταν εάν είναι δοκιμασμένος στην πίστη. Η μητέρα μου ήταν βράχος πίστωσης. Το Σεπτέμβριο του 1938 ο πατέρας πήγε στο Σκούταρι και αρραβωνιάστηκε τη μητέρα μου. Μαζί με τον αδελφό Ζαφειρόπουλο κανόνισαν να γίνει ο γάμος στη Σπάρτη. Στις 29 Νοεμβρίου 1938 έγινε ο πολιτικός γάμος στο Δημαρχείο της Σπάρτης και η θρησκευτική τελετή στο σπίτι του αδελφού Ν. Παπαγιαννόπουλου. Εκεί βρίσκονταν η γυναίκα του Ευωδία, η κόρη τους, μικρούλα τότε, η θάλεια, η πεθερά του Συντύχη. Την ευλογία του γάμου έκανε ο αδελφός Ζαφειρόπουλος που πήγε ειδικά γι' αυτό τον σκοπό στη Σπάρτη. Στο σπίτι τους έγινε και το τραπέζι και με πολλή αγάπη και ευχές συνόδευσαν το ζευγάρι στη νέα τους ζωή. Την μητέρα μου την αγάπησε πολύ η οικογένεια του πατέρα μου και ιδιαίτερα η θεία Ευγενία, η αδελφή του πατέρα μου, που είχαν αδελφική αγάπη κι αυτό είναι ακόμη μέχρι σήμερα. Το πρώτο παιδί που χάρισε ο Θεός στους γονείς μου, στις 14 Σεπτεμβρίου 1939 ήταν η Ευωδία. Της έδωσαν το όνομα Ευωδία για να τιμήσουν την αδελφή Ευωδία Παπαγιαννοπούλου. Ήταν οι ημέρες που άρχισε ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος. Ήταν χρόνια δύσκολα. Ο πόλεμος της Ιταλίας και της Γερμανίας, ήρθε η Κατοχή, η –όνομα και πράγμα- μαύρη αγορά. Το σπίτι μας ήταν όμως ανοιχτό και πολλοί αδελφοί περνούσαν αυτές τις δύσκολες ημέρες. Οι γονείς μου είχαν πρόβατα, δεν στερήθηκαν τόσο πολύ. Πολλοί άνθρωποι πέθαναν από πείνα. Ήταν δύστυχες ημέρες και η παιδική μας ηλικία κυλούσε κάτω από το φόβο του θανάτου. Θυμάμαι όταν οι Γερμανοί στρατιώτες χτυπούσαν τις νύχτες κι έσπαζαν τις πόρτες. Αλλά οι άνθρωποι ούτε και τότε άλλαξαν, ούτε εξεζήτησαν τον Θεό.

Ευωδία Παρασκευοπούλου

ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Όλα προσεύχονται...

"Όλα προσεύχονται και γη και ουρανός κι' αστέρια
και τα πουλιά που έχουνε στα σύννεφα λημέρια
κι' όσα έχουνε ζωή, κι' όσα ζωή δεν έχουν
κι' εκείνα όπου έρπουνε κι' εκείνα όπου τρέχουν...
Όλα προσεύχονται της γης το ταπεινό χορτάρι,
ο ήλιος ο περήφανος, το αργυρό φεγγάρι,
η θάλασσα, οι ρύακες, το δάσος και η βρύση
δεν απομένει τίποτα χωρίς να προσκυνήσει
και δίχως να προσευχηθεί στον κόσμο τον Πατέρα.
Προσεύχεται κι' η νυχτιά, προσεύχεται κι' η μέρα..."

*****

Πέρασαν πολλές δεκάδες χρόνια
από τότε που, παιδάκι εγώ,
πιασμένο απ' το χέρι της μητέρας
περπατούσαμε, άνοιξη, προς την ακροθαλασσιά
και την άκουγα να μου απαγγέλει
τους παραπάνω στίχους του Λχιλλέα Παράσχου
και συγχρόνως να μου δείχνει στο χώμα
τόπους-τόπους από χαμομήλια
που ντυμένα στα λευκά κοιτούσαν ψηλά
κι' έψελναν την δόξα Σου, Θεέ.

Στον περίπατό μας αντικρύζαμε
τριαντάφυλλα στους φράκτες των σπιτιών,
στα παρτέρια των κήπων κρίνους,
πολύχρωμες ντάλιες κι' άφθονους
πανσέδες άσπρους, κίτρινους, βαθείς μωβ
που μοιάζαν παιδάκια όλου του κόσμου
να υψώνουν προσευχή στον ουρανό.

Θεέ μου σ' ευχαριστώ για τις αναμνήσεις.
Θεέ μου σ' ευχαριστώ για τη μητέρα,
που μου 'δειξε να αναζητώ Έσένα
και να διακρίνω στο κάθε τι το μεγαλείο Σου.
Η μάνα, μετέδωσε σε μένα την ηλιαχίδα της πίστης,
αυτήν, που παρέλαβε απ' τη μάνα της και τη γιαγιά της.

Κύριε, τώρα εμείς οι παλιές μητέρες
υψώνουμε μια προσευχή για τις νέες μάνες.
Συ ευλόγησέ τες, φώτισέ τες να δουν
πόσο ανεξίτηλη παραμένει η παρουσία
και ο λόγος τους στην ζωή των παιδιών τους.
Παρακαλούμε Πατέρα, βοήθησέ τες Συ
καθημερινά στο πολύτιμο έργο τους.
Αμήν.

Παρ. κβ' 6

Λ. Βαλαή

ΣΤΗΣ ΑΓΩΝΙΑΣ ΤΟΝ ΚΗΠΟ

Στης αγωνίας τον κήπο
Σε είδα μοναχό·
Οι μαθητές παρέκει κοιμόντουσαν βαριά
κι η νύχτα απλωνόταν,
ατέρμονη, βαθιά.

Σε είδα, τα δυο χέρια
ν' απλώνεις τα χλωμά
κι αιμάτινος να τρέχει στις παρειές ιδρώς,
τ' αστέρια τρεμοσβήναν,
έκλαιγε ο Ουρανός.

Σε είδα, το Σταυρό Σου
να σέρνεις το βαρύ,
μέσα στους δρόμους κείνους που έδωσες το φως,
που σώθηκε ο τελώνης,
που ανέβλεψε ο τυφλός.

Σε είδα καρφωμένο
στο ξύλο το σκληρό,
τ' αγκάθινο στεφάνι του μίσους να φορείς
και πίσω Σου μυριάδες
οι απόβλητοι της γης.

Σε είδα να Σε παίρνει
το σύννεφο ψηλά,
ν' αφήνεις της κατάρας τον πένθιμο Σταυρό,
νέο ν' ανοίγεις δρόμο
Ζωής στον ουρανό.

Σε είδα... Κύριέ μου·
ύμνος θριαμβικός
από μυριάδες χείλη ακούστηκε μεμιάς,
της Λύτρωσης ο ύμνος,
ο ύμνος της χαράς.

Ρέα Συλβία

